

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Οι απόψεις των φοιτητών/τριών για την εξ αποστάσεως
διδασκαλία του μαθήματος «Πρακτική Άσκηση:
Παρατήρηση- Αναστοχασμοί» β' έτους στην περίοδο της
υγειονομικής κρίσης (COVID-19)**

**Student teachers' beliefs about the course "Teaching Practice:
Observation- Reflections" in distance education context
during the COVID-19 pandemic**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: Στογιάντση Χριστίνα

ΑΕΜ: 3592

ΕΠΟΠΤΡΙΑ: Σιδηροπούλου Χριστίνα

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: Ντίνας Κωνσταντίνος

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2021

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....	1
Λίστα Πινάκων.....	3
Λίστα σχημάτων.....	3
Λίστα διαγραμμάτων.....	3
Ευχαριστίες.....	4
Περίληψη.....	5
Abstract.....	6
1. Εισαγωγή.....	7
2. Θεωρητικό πλαίσιο.....	10
2.1.COVID-19: Η εμφάνιση μιας νέας νόσου.....	10
2.2.COVID-19: Διαστάσεις υγειονομικής κρίσης.....	13
2.2.1. Κοινωνικές επιπτώσεις.....	13
2.2.2. Επιπτώσεις στην εκπαίδευση.....	14
2.2.3. Επιπτώσεις στην τριτοβάθμια.....	16
2.3.Εξ αποστάσεως διδασκαλία.....	19
2.4.Πρακτική άσκηση.....	23
3. Ερευνητική διαδικασία.....	27
3.1.Δείγμα έρευνας.....	27
3.2.Σκοπός της έρευνας.....	27
3.3.Ερευνητικά ερωτήματα.....	28
3.4.Μέθοδοι και εργαλεία έρευνας.....	28
4. Αποτελέσματα.....	35
4.1.Συμβολή στους στόχους του μαθήματος.....	35
4.2.Συμβολή στις κατανοήσεις του περιεχομένου του μαθήματος.....	39
4.3.Συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων (φοιτητές/τριες, διδάσκουσα).....	43
4.4.Κάλυψη αναγκών συμμετεχόντων.....	50
4.5.Αποτίμηση εναλλακτικών τρόπων διδασκαλίας.....	53
4.6.Τεχνικές δυσκολίες των φοιτητών.....	58
4.7.Αποτίμηση της εξΑΕ του μαθήματος.....	60

4.8.Προτάσεις για βελτίωση της εξΑΕ διδασκαλίας του μαθήματος.....	65
5. Συμπεράσματα.....	68
Βιβλιογραφικές αναφορές.....	72
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	78
Ερωτηματολόγιο.....	78
Κατηγοριοποίηση δεδομένων (excel).....	79

Λίστα πινάκων

Πίνακας 1: Ερευνητικά ερωτήματα.....	24
Πίνακας 2: Κωδικοποίηση δεδομένων.....	26
Πίνακας 3: Προτάσεις φοιτητών για αλλαγές στην εξΑΕ.....	60

Λίστα σχημάτων

Σχήμα 1: Θετικά και αρνητικά στοιχεία εξΑΕ.....	31
Σχήμα 2: Θετικά και Αρνητικά.....	46
Σχήμα 3: Τεκμηρίωση των απαντήσεων «εν μέρει».....	49

Λίστα διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Συμβολή της εξΑΕ στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος.....	29
Διάγραμμα 2: Συμβολή στην επίτευξη των στόχων.....	29
Διάγραμμα 3: Συμβολή της εξΑΕ στις κατανοήσεις του περιεχομένου του μαθήματος.....	33
Διάγραμμα 4: Συμβολή στην κατανόηση του περιεχομένου του μαθήματος.....	34
Διάγραμμα 5: Συμβολή εξΑΕ στη συνεργασία με διδάσκουσα.....	36
Διάγραμμα 6: Διευκόλυνση επικοινωνίας μεταξύ διδάσκουσας και φοιτητών.....	37
Διάγραμμα 7: Συμβολή εξΑΕ στη συνεργασία μεταξύ φοιτητών.....	39
Διάγραμμα 8: Διευκόλυνση επικοινωνίας φοιτητών μεταξύ τους.....	40
Διάγραμμα 9: Δυσκολίες στην επικοινωνία μεταξύ των φοιτητών.....	41
Διάγραμμα 10: Συμβολή εξΑΕ στην κάλυψη αναγκών εκπαιδευομένων για το μάθημα.....	44
Διάγραμμα 11: Μέσα κάλυψης αναγκών των εκπαιδευομένων.....	45
Διάγραμμα 12: Ικανή η εξΑΕ να υποκαταστήσει την παρατήρηση στα νηπιαγωγεία;.....	47
Διάγραμμα 13: Λόγοι προτίμησης της δια ζώσης.....	48
Διάγραμμα 14: Τεκμηρίωση απαντήσεων «Ναι, μάλλον ναι».....	50
Διάγραμμα 15: Αντιμετώπιση τεχνικών δυσκολιών κατά την εξΑΕ.....	52
Διάγραμμα 18: Αποτίμηση της διαδικασίας: τι θα διατηρούσαν ίδιο.....	54
Διάγραμμα 19: Προσδιορισμός εκπαιδευτικού υλικού.....	55
Διάγραμμα 20: Αποτίμηση της διαδικασίας: τι θα άλλαζαν.....	56
Διάγραμμα 21: Αλλαγές στην οργάνωση του μαθήματος.....	57
Διάγραμμα 22: Προτάσεις για βελτίωση διδασκαλίας.....	59

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επόπτρια μου κ. Χ. Σιδηροπούλου που επέβλεψε την πτυχιακή μου εργασία και με βοήθησε με αυτήν. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον καθηγητή και Πρόεδρο του Τμήματος κ. Κ. Ντίνα για τον χρόνο που αφιέρωσε να διαβάσει και να βαθμολογήσει την παρούσα εργασία.

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα εκπονήθηκε στο πλαίσιο της πτυχιακής μου εργασίας και αφορά στις απόψεις των φοιτητών/τριών σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος «Πρακτική Άσκηση: Παρατήρηση- Αναστοχασμοί» β' έτους κατά την διάρκεια της υγειονομικής κρίσης COVID-19. Σκοπός της έρευνας ήταν να καταγράψουμε πώς οι φοιτητές/τριες του Β' έτους βίωσαν την πρωτόγνωρη γι' αυτούς εμπειρία της εξ αποστάσεως διεξαγωγής του μαθήματος της Πρακτικής Άσκησης (ΠΑ). Η έρευνα αφορά το πρώτο κύμα της υγειονομικής κρίσης και τα αντίστοιχα μέτρα αναχαίτισης του νέου ιού (1^ο lockdown) που μεταξύ άλλων επέβαλαν και την αναστολή λειτουργίας των εκπαιδευτικών δομών όλων των βαθμίδων. Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήσαμε ερωτηματολόγιο και για την ανάλυση των δεδομένων βασιστήκαμε στη μέθοδο της Εμπειρικά Θεμελιωμένης Θεωρίας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι φοιτητές/τριες του δείγματος αξιολογούν ως θετική την εμπειρία τους στην Εξ αποστάσεως εκπαίδευση (ΕξΑΕ), αναγνωρίζουν ως επιτυχημένες τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την τροποποίηση του μαθήματος της ΠΑ σε συνθήκες τηλεεκπαίδευσης, αλλά θεωρούν ότι κυρίως το πρακτικό μέρος του μαθήματος με τις επιτόπιες επισκέψεις σε νηπιαγωγεία δύσκολα μπορεί να αντικατασταθεί. Τέλος, θεωρούν ότι η ΕξΑΕ μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά στην δια ζώσης εκπαίδευση.

Λέξεις- κλειδιά: πρακτική άσκηση, απόψεις μελλοντικών εκπαιδευτικών, υγειονομική κρίση Covid-19, εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Abstract

The current research was devised in the context of my thesis and it refers to the student teachers' beliefs about the distance education of the second-year course "Teaching Practice: observation - reflections" during the COVID-19 pandemic. The aim of the research was to document how second-year students experienced, the new to them experience, distance learning of the teaching practice course. The research is about the first wave of the pandemic and the measures taken to refute virus (1° lockdown) which, among other things, they inflicted suspension of the operation of educational structures. We used questionnaire in order to collect data and we used the method of Empirically Grounded Theory to analyze them. According to the results, the students evaluate positively their experience of distance learning, they recognize as successful the efforts that were made in order to modify TP course in distance education conditions but they think that it is hard to replace practice part of the course and visits to kindergartens with distance education. Lastly, students think that distance learning can be used additionally to in person education.

Key words: teaching practice, future teachers' beliefs, Covid-19 pandemic, distance learning

1. Εισαγωγή

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αφορά την έρευνα που έγινε διαδικτυακά τον Ιούνιο του 2020. Η έρευνα είναι ποιοτική και σχετίζεται με τις απόψεις των εκπαιδευόμενων νηπιαγωγών για την εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος «Πρακτική Άσκηση: Παρατήρηση- Αναστοχασμοί» του β' έτους στην περίοδο της υγειονομικής κρίσης COVID-19. Πραγματοποιήθηκε με διαδικτυακό ερωτηματολόγιο λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από είκοσι πέντε φοιτητές/τριες του Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας, οι οποίοι παρακολούθησαν την εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος «Πρακτική Άσκηση: Παρατήρηση- Αναστοχασμοί» και οι ερωτήσεις που απάντησαν ήταν ανοιχτού τύπου.

Με την εξάπλωση της νόσου COVID-19 και καθώς οι χώρες προσπαθούσαν να την αναχαιτίσουν, λήφθηκαν μέτρα όπου ανέστειλαν την λειτουργία εκπαιδευτικών δομών, καταστημάτων και ενίσχυσαν την τηλεργασία. Με άλλα λόγια, οι κυβερνήσεις διαφόρων χωρών έλαβαν μέτρα για να προστατεύσουν τους πολίτες και να μειώσουν τα κρούσματα από την νέα νόσο. Έτσι, η Ελλάδα μπήκε σε καθεστώς καραντίνας κατά το οποίο περιορίστηκε η κυκλοφορία των πολιτών και αναστάλθηκε η λειτουργία των καταστημάτων, της εστίασης, των καλλιτεχνικών χώρων και των εκπαιδευτικών δομών (Anastasiou & Duquenne, 2020). Όσοι ήταν δυνατόν δούλευαν με τηλεργασία από το σπίτι ενώ για τους εκπαιδευόμενους όλων των βαθμίδων δημιουργήθηκαν ή χρησιμοποιήθηκαν ήδη υπάρχουσες πλατφόρμες για την σύγχρονη και ασύγχρονη τηλεκπαίδευση με σκοπό την παρακολούθηση των μαθημάτων τους και την συνέχεια της εκπαίδευσής τους (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων [ΥΠΠΑΙΘ], 2020) Η εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν είναι μια καινούργια πρακτική, διακρίνεται σε περιόδους ανάλογα με τα μέσα που χρησιμοποιούνταν για την επίτευξή της και αξιοποιείται από την δεκαετία του 1980 πιο συστηματικά κυρίως στο εξωτερικό (Αλιβίζος κ.ά. 2015; Κυρμά & Μαυροειδής, 2015).

Σε ό,τι αφορά το μάθημα της πρακτικής άσκησης που εξετάζουμε στην εργασία μας, οι φοιτητές/τριες επισκέπτονται νηπιαγωγεία και κάνουν παρατηρήσεις, προβαίνουν σε καταγραφές, μελετούν τα ευρήματά τους και στοχάζονται πάνω σε αυτά (Αυγητίδου & Σιδηροπούλου, 2020). Ωστόσο, το εαρινό εξάμηνο του 2020 (Μάρτιος-Ιούνιος 2020) με την αναστολή λειτουργίας των εκπαιδευτικών δομών οι φοιτητές/τριες

δεν ήταν δυνατόν να επισκεφτούν τα νηπιαγωγεία της περιοχής και το μάθημα έγινε διαδικτυακά όπως και τα υπόλοιπα.

Η απόφασή μας να πραγματοποιήσουμε την παρούσα έρευνα προέκυψε από το γεγονός ότι αφενός η εμπειρία της εξ αποστάσεως διδασκαλίας ήταν πρωτόγνωρη για τους περισσότερους φοιτητές/τριες και αφετέρου το συγκεκριμένο μάθημα έχει ως βασικό του στοιχείο την δια ζώσης επιτόπια επίσκεψη και παρατήρηση σε νηπιαγωγεία. Επομένως, η παραπάνω ιδιαιτερότητα του μαθήματος, έτσι όπως διαμορφωνόταν με τις νέες έκτακτες συνθήκες λόγω Covid-19 ήταν πρόκληση για μας. Σκοπός λοιπόν αυτής της έρευνας είναι να καταγράψει και να παρουσιάσει τις απόψεις των φοιτητών/τριών σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος της πρακτικής άσκησης. Το πρώτο ερευνητικό ερώτημα της έρευνας αφορά τις απόψεις των φοιτητών/τριών για την συμβολή της εξ αποστάσεως διδασκαλίας του μαθήματος της πρακτικής άσκησης του β' έτους ως προς την επίτευξη των στόχων του μαθήματος και την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του. Το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα σχετίζεται με την αξιολόγηση της διαδικτυακής οργάνωσης του μαθήματος και την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία από τους φοιτητές/τριες.

Η εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος που αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο γίνεται μια προσπάθεια επισκόπησης της βιβλιογραφίας σχετικά με την εμφάνιση της νέας νόσου COVID-19 και των επιπτώσεων της στην κοινωνία και ειδικότερα στην εκπαίδευση, προσεγγίζουμε την έννοια της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, το ιστορικό της και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την διεξαγωγή της, καθώς και τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα που παρουσιάζει, σύμφωνα με την βιβλιογραφία. Έπειτα, γίνεται αναφορά στο μάθημα της πρακτικής άσκησης και τους στόχους του όπως αυτοί παρουσιάζονται στον Οδηγό Σπουδών του Τμήματος Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Το δεύτερο μέρος της εργασίας αφορά το ερευνητικό πλαίσιο. Αρχικά, σκοπό της έρευνας αφορά την συμβολή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος και στην κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών τους και το δείγμα της έρευνας είναι φοιτητές του τμήματος νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας οι οποίοι παρακολουθούσαν το μάθημα της πρακτικής άσκησης β' έτους κατά την περίοδο του εαρινού εξαμήνου τον Μάρτιο- Ιούνιο του 2020. Έπειτα, παρατίθενται πληροφορίες σχετικά με τον σχεδιασμό της έρευνας, διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα και παρουσιάζεται η μέθοδος συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Στην συνέχεια, παρατίθενται τα αποτελέσματα με τους σχετικούς πίνακες

που παρουσιάζουν τα δεδομένα ομαδοποιημένα. Στο τέλος της εργασίας παρατίθενται τα συμπεράσματα που καταλήξαμε μέσα από την έρευνα, στο γεγονός δηλαδή ότι παρόλο που οι φοιτητές/-τριες απαντούσαν θετικά ως προς την επίτευξη των στόχων και στην κάλυψη των αναγκών τους, τόνιζαν την απουσία της δια ζώσης εκπαίδευσης και παρατήρησης στα νηπιαγωγεία. Τέλος, παρατίθενται οι βιβλιογραφικές αναφορές και τα παραρτήματα.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1. Covid-19: Εμφάνιση μιας νέας νόσου

Στα μέσα Δεκεμβρίου 2019 εμφανίστηκαν στην πόλη Wuhan της Κίνας ασθενείς με συμπτώματα παρόμοια με αυτά της πνευμονίας τα οποία διαπιστώθηκε ότι είχαν προκληθεί από άγνωστα αίτια. Έτσι διατυπώθηκε η υπόθεση ότι ένας νέος κοροναϊός (2019-nCoV) αποτελεί την αιτία των συμπτωμάτων. Η φυλογενετική ανάλυση έδειξε ότι ο νέος ιός συνδεόταν με το σοβαρό οξύ αναπνευστικό σύνδρομο (SARS). Οι κοροναϊοί αποτελούν μια μεγάλη οικογένεια ιών που προκαλούν αναπνευστικές και εντερικές λοιμώξεις σε ζώα και ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένου του αναπνευστικού συνδρόμου της Μέσης Ανατολής (MERS) και του SARS. Ο SARS εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην επαρχία Guangdong της Κίνας, προκαλώντας επιδημία το 2002-2003. Ο κοροναϊός (COVID-19) πιθανότατα προέρχεται από νυχτερίδες και έχει μεταδοθεί απευθείας στον άνθρωπο από την εμπορία μοσχογαλών (Du Toit, 2020). Στις 11 Μαρτίου 2020, Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας χαρακτήρισε την COVID-19 πανδημία, ενώ στα μέσα Μαρτίου η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) έγινε το επίκεντρο της πανδημίας, με πάνω από το 40% των παγκόσμιων επιβεβαιωμένων κρουσμάτων να είναι Ευρωπαίοι. Στις 28 Απριλίου 2020 το 63% των παγκόσμιων θανάτων, λόγω της COVID-19, προέρχονταν από την Ε.Ε. (World Health Organization, 2020). Ο ιός προκαλεί συνήθως ήπιες αναπνευστικές λοιμώξεις που είναι πιθανόν να παρουσιάσουν μοιραίες επιπλοκές σε ευπαθείς ομάδες (Hussin & Siddappa, 2020).

Αναφορικά με την θεραπεία κατά της COVID-19, δημιουργήθηκαν δύο φάρμακα χωρίς όμως να υπάρχουν πολλές έρευνες σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020α; “Η Ευρώπη εξασφάλισε 55.000 δόσεις της εν δυνάμει θεραπείας των Roche-Regeneron κατά της Covid”, 2021). Η θεραπεία συνιστάται στην αντιμετώπιση των συμπτωμάτων και στην διασωλήνωση για την παροχή οξυγόνου σε ασθενείς με αναπνευστική ανεπάρκεια. Κάποιες από τις θεραπείες που εφαρμόζονται είναι τα κορτικοστεροειδή, η οροθεραπεία κατά την οποία άτομα που έχουν θεραπευτεί από τον κορονοϊό δίνουν, μέσω μιας διαδικασίας, αντισώματα σε ασθενείς. Επιπλέον, σε ασθενείς του ιού παρέχονται αντικά φάρμακα όπως και φάρμακα για την αντιμετώπιση των συμπτωμάτων της γρίπης, αντιπηκτικά προληπτικά για να μην εμφανίσουν φλεβικό θρομβοεμβολισμό και φάρμακα για την αναστολή της φλεγμονής (Cascella, Rajnik, Cuomo, Dulebohn, & Di Napoli, 2020). Τέλος, σε μια μικρή ομάδα

ασθενών χορηγήθηκε ανθεκτικό πλάσμα το οποίο περιείχε αντισώματα του ιού και είχε θετικά αποτελέσματα. Είναι πολύ σημαντικό λοιπόν, να υπάρχει μια θεραπεία που θα ακολουθείται παγκοσμίως και θα είναι αποτελεσματική για την αντιμετώπιση της COVID-19 (Cao, 2020). Έχουν δημιουργηθεί ωστόσο εμβόλια κατά του κορονοϊού και οι πολίτες στην ΕΕ έχουν αρχίσει να εμβολιάζονται σε μια προσπάθεια καταπολέμησης της νόσου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020β). Πιο συγκεκριμένα, τρεις φαρμακευτικές εταιρίες δημιούργησαν εμβόλια κατά του κορονοϊού και έτσι ξεκίνησε η χορήγηση τους από τις 30 Δεκεμβρίου του 2020 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, Ιούνιος 2021, με περίπου το 35% του ελληνικού πληθυσμού να έχει εμβολιαστεί (Υπουργείο Υγείας, 2020; Ritchie, Ortiz-Ospina, Beltekian, Mathieu, Hasell, Macdonald, Giattino, Appel, Rodés-Guirao & Roser, 2021).

Η πρόληψη ήταν ζωτικής σημασίας εφόσον δεν υπήρχε συγκεκριμένη θεραπεία για την αντιμετώπιση της COVID-19. Οι κοινότητες σε όλο τον κόσμο αντιμετώπιζαν δυσκολίες για να περιορίσουν αποτελεσματικά τη διάδοση της COVID-19 και να διατηρήσουν τα συστήματα υγειονομικής περίθαλψης. Πολλές χώρες είχαν εφαρμόσει μέτρα, όπως απαγόρευση κυκλοφορίας, καραντίνα στο σπίτι, κοινωνική αποστασιοποίηση και απομόνωση μολυσμένων πληθυσμών. Επιπλέον, οι κυβερνήσεις ζητούσαν από τους πολίτες να συμμορφωθούν με τα μέτρα και να υιοθετήσουν συμπεριφορές, όπως να φοράνε μάσκες και να πλένουν τακτικά τα χέρια τους (Clark, Davila, Regis & Kraus, 2020). Γινόταν επίσης, σύσταση για την απομόνωση στο σπίτι των επιβεβαιωμένων ή ύποπτων κρουσμάτων με ήπια ασθένεια. Οι ασθενείς και οι φροντιστές τους καλούνταν να φορούν χειρουργική μάσκα όταν βρίσκονται στο ίδιο δωμάτιο και να απολυμαίνουν ή να πλένουν τα χέρια τους κάθε 15-20 λεπτά (Singhal, 2020).

Τα μέτρα που εξήγγειλε και ο ΠΟΥ περιλάμβαναν τη φυσική απόσταση, την τηλεργασία, την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, τον περιορισμό στη χρήση μη απαραίτητων εγκαταστάσεων και υπηρεσιών, τους εθνικούς και διεθνείς περιορισμούς ταξιδιού, τη διαμονή στο σπίτι κ.λπ. Αυτές οι ενέργειες τέλος, ήταν σημαντικό να συνοδεύονται με τα ατομικά προστατευτικά μέτρα που είναι συχνό πλύσιμο των χεριών (κάθε 15-20 λεπτά) και την αναπνευστική υγιεινή, δηλαδή να χρησιμοποιείται χαρτομάντιλο κατά το βήξιμο, αλλά και η χρήση χειρουργικής μάσκας ειδικά στην περίπτωση ασθενών με αναπνευστικά συμπτώματα. Ωστόσο, για την

αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων, ήταν απαραίτητο να τα εφαρμόσουν όλοι οι πολίτες (Maqbool & Khan, 2020; Singhal, 2020).

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος ωστόσο, στην COVID-19 είναι η μετάδοση σε εργαζόμενους στον τομέα της υγείας. Είναι σημαντικό να προστατευθούν οι εργαζόμενοι στην υγειονομική περίθαλψη για να διασφαλιστεί η συνέχεια της περίθαλψης και να αποφευχθεί η μετάδοση λοιμώξεων σε άλλους ασθενείς. Οι ασθενείς ήταν απαραίτητο να τοποθετούνται σε ξεχωριστά δωμάτια ή να συγκεντρώνονται όλοι μαζί. Τα δωμάτια, οι επιφάνειες και ο εξοπλισμός έπρεπε να υποβάλλονται σε τακτική απολύμανση. Οι εργαζόμενοι στην υγειονομική περίθαλψη επίσης, χρειαζόνταν να διαθέτουν ειδικές αναπνευστικές συσκευές, προστατευτικά ενδύματα και γυαλιά. Όλες οι επαφές, συμπεριλαμβανομένων των εργαζομένων στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης, ήταν σημαντικό να παρακολουθούνται για την ανάπτυξη συμπτωμάτων της COVID-19 (Singhal, 2020).

2.2. Covid-19: Διαστάσεις υγειονομικής κρίσης

2.2.1. Κοινωνικές επιπτώσεις

Η εμφάνιση της νέας λοιμώδους νόσου προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις και εξαπλώθηκε με ταχύτατους ρυθμούς σε πολλές χώρες, οι οποίες η μία μετά την άλλη ανακοίνωνε τη λήψη μέτρων για τον περιορισμό της εξάπλωσης της νόσου. Τα μέτρα αυτά αφορούσαν την προσωπική υγιεινή, την χρήση μάσκας, την απομόνωση (S. Kaur et al., 2020), την κοινωνική αποστασιοποίηση (δηλαδή την χωρική απόσταση δύο μέτρων μεταξύ των ατόμων) ή ακόμη και την γενικευμένη καραντίνα κατά την οποία οι επιχειρήσεις παρέμειναν κλειστές, τα ταξίδια περιορίστηκαν και η κινητικότητα των πολιτών ήταν ελεγχόμενη (Sakelliadis, Katsos, Zouzia, Spiliopoulou, & Tsiodras, 2020). Επίσης, για να αποφευχθεί η συγκέντρωση πολλών εργαζομένων στον ίδιο χώρο πολλές κυβερνήσεις καθιέρωσαν την τηλεργασία. Έτσι, οι εργαζόμενοι θα έπρεπε να εργαστούν από τα σπίτια τους χρησιμοποιώντας τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (Ηλεκτρονικοί υπολογιστές, κινητά τηλέφωνα, tablets κ.λπ.) (Belzunegui-Eraso & Erro-Garcés, 2020).

Η Ελλάδα τέθηκε σε καραντίνα από τις 23 Μαρτίου (Anastasiou & Duquenne, 2020). Πιο συγκεκριμένα, στις αρχές του Μαρτίου αναστάλθηκε η λειτουργία των χώρων αναψυχής, οι εκπαιδευτικές μονάδες, τα καταστήματα (εκτός από αυτά που παρείχαν είδη πρώτης ανάγκης) και οι ναοί και τέλος λίγο αργότερα επιβλήθηκε περιορισμός της κυκλοφορίας των πολιτών, στο ελάχιστο δυνατό αλλά και το κλείσιμο των συνόρων. Με αυτόν τον τρόπο, αποφεύχθηκε ο κορεσμός των νοσοκομείων και κυρίως των Εντατικών Μονάδων Θεραπείας (ΜΕΘ), όμως και ο αριθμός των κρουσμάτων παρέμεινε χαμηλός (Sakelliadis et al., 2020). Έτσι, κατά την διάρκεια της καραντίνας σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε μία υπηρεσία διαχείρισης της κινητικότητας κατά την οποία προβλεπόταν η μετακίνηση των πολιτών μόνο σε περιπτώσεις απόλυτης προτεραιότητας, όπως επίσκεψη σε γιατρό, προμήθεια αγαθών πρώτης ανάγκης. Ωστόσο, δεν περιορίστηκαν μόνο οι κοινωνικές συναναστροφές, αλλά και οι εργασιακές, καθώς, εργαζόνταν είτε με περιορισμένο ωράριο είτε οι εργαζόμενοι βρίσκονταν σε αναστολή (Anastasiou & Duquenne, 2020). Η επαναλειτουργία των καταστημάτων επήλθε τον Μάιο του 2020 όπου οι πολίτες όπως και οι εργαζόμενοι έπρεπε να ακολουθήσουν μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης και υγιεινής για την προστασία κατά του ιού (“Ανοίγει οριστικά η εστίαση από 25 Μαΐου”, 2020).

2.2.2. Επιπτώσεις στην εκπαίδευση

Σε πάνω από εκατό χώρες όλα τα εκπαιδευτικά ιδρύματα έκλεισαν για τον περιορισμό της εξάπλωσης της νόσου. Προκειμένου να συνεχιστεί όμως η μάθηση των εκπαιδευόμενων οι κυβερνήσεις χρησιμοποίησαν την τεχνολογία για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση είτε εισάγοντας είτε αυξάνοντας τα ήδη υπάρχοντα μέσα. Στις περισσότερες περιπτώσεις αξιοποιήθηκαν διαδικτυακές πλατφόρμες. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με μία σχετική έρευνα οι εκπαιδευτικοί έρχονταν σε επικοινωνία με τους μαθητές και τους γονείς μέσω ειδικών εφαρμογών, καθώς και παρέδιδαν μαθήματα σε πραγματικό χρόνο ή κατέγραφαν τα μαθήματα τα οποία ήταν διαθέσιμα μέσω διαδικτύου. Επίσης, τα μαθήματα παρέχονταν από την τηλεόραση και άλλα μέσα (π.χ. Αργεντινή, Κροατία, Μεξικό κ.λπ.). Τέλος, πολλές χώρες λαμβάνοντας υπόψιν το οικονομικό υπόβαθρο και τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν οικογένειες από μειονεκτούντα υπόβαθρα, έλαβαν διάφορα μέτρα ώστε όλοι οι μαθητές να έχουν πρόσβαση στην μάθηση, όπως για παράδειγμα στην Κίνα δόθηκαν στους μαθητές Η/Υ και ειδικά πακέτα για ίντερνετ ώστε να μπορούν να παρακολουθούν το μάθημα, ενώ στην Πορτογαλία έγινε συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης και του ταχυδρομείου ώστε να στέλνονται κατ' οίκων τα φύλλα εργασίας στους μαθητές και στην Ουάσιγκτον των Ηνωμένων Πολιτειών τα σχολεία δεν μπορούσαν να κάνουν διαδικτυακά μαθήματα εκτός αν όλοι οι μαθητές είχαν πρόσβαση στον απαραίτητο ψηφιακό εξοπλισμό. (Gwang-Chol C. & Satoko Y., 2020).

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με απόφαση του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ) αναστάλθηκε η λειτουργία όλων των εκπαιδευτικών δομών (ΦΕΚ 783/Β'/10-3-2020, ΦΕΚ 956/Β'/21-3-2020). Έτσι, αποφασίστηκε να αξιοποιηθούν ψηφιακά μέσα με στόχο την εξ αποστάσεως διδασκαλία (ΦΕΚ 1859/Β'/15-5-2020). Αυτή συνδυάζει σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση, όπου ο πρώτος όρος δηλώνει την ταυτόχρονη και σε πραγματικό χρόνο διδασκαλία των μαθητών μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας, ενώ ο δεύτερος όρος δηλώνει την παράδοση του μαθήματος ή των εργασιών και ασκήσεων σε διαφορετικό χρόνο ανάμεσα στους διδάσκοντες και τους μαθητές. Πιο συγκεκριμένα, το υπουργείο δημιούργησε ειδικές πλατφόρμες σε όλα τα σχολεία ώστε να γίνονται τηλεδιασκέψεις μεταξύ των εκπαιδευτικών και των μαθητών, με την δυνατότητα κάθε σχολείου να σχεδιάσει το πρόγραμμα που θα ακολουθούσε. Επίσης, αξιοποιήθηκαν Διαδραστικά Σχολικά Βιβλία (E-Books), Ψηφιακό Εκπαιδευτικό Υλικό (Φωτόδεντρο) και τα Ψηφιακά Διδακτικά Σενάρια (Πλατφόρμα «Αίσωπος») για την ασύγχρονη διδασκαλία, τα οποία ήταν διαμορφωμένα σε βαθμίδες, ενότητες και μαθήματα για την

αξιοποίηση τους από μαθητές και εκπαιδευτικό προσωπικό (“Είμαστε έτοιμοι: ξεκινά η εξ αποστάσεως εκπαίδευση Στηρίζουμε την εκπαιδευτική κοινότητα με καινοτόμα εργαλεία”, 2020).

Το ΥΠΑΙΘ επιπλέον, έδωσε συγκεκριμένες οδηγίες για την χρήση των ιστοσελίδων ασύγχρονης εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, με σχετική εγκύκλιο που απέστειλε στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της επικράτειας περιέγραφε αναλυτικά όλα τα βήματα για την δημιουργία λογαριασμών και τμημάτων, την υλοποίηση και την προετοιμασία της ασύγχρονης διδασκαλίας, την δομή της αλλά και προτεινόμενες δραστηριότητες. Οι τελευταίες περιλάμβαναν τόσο την ενασχόληση των παιδιών με τις ασκήσεις και εργασίες πάνω στην ύλη όσο και δραστηριότητες με στόχο την δημιουργική τους απασχόληση (διάβασμα βιβλίων αντίστοιχων για κάθε ηλικία, δημιουργικές εργασίες και την συμπερίληψη των τεχνών όπου ήταν δυνατόν) (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων [ΥΠΑΙΘ], 2020).

Σε αυτήν την απόφαση του ΥΠΑΙΘ υπήρξαν αντιδράσεις από εκπαιδευτικά σωματεία που επισήμαναν τις ελλείψεις και τις δυσλειτουργίες οι οποίες δυσκόλευαν την εφαρμογή της ΕξΑΕ. Για παράδειγμα, η Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (ΟΛΜΕ) υπογράμμισε ότι δεν διαθέτουν όλοι οι μαθητές και εκπαιδευτικοί πρόσβαση σε μέσα, απαραίτητα, για να συμμετέχουν στην εξ αποστάσεως διδασκαλία. Να μην διαθέτουν δηλαδή, πρόσβαση στο διαδίκτυο ή τεχνολογικά μέσα, όπως ηλεκτρονικούς υπολογιστές, κάμερες, μικρόφωνα κ.ά. Έκανε λόγο επίσης, και για την κατάσταση των σχολείων όπου τα περισσότερα δεν είναι εξοπλισμένα ώστε να είναι σε θέση να υποστηρίξουν τέτοιες μορφές εκπαίδευσης. Μια άλλη παράμετρος, σύμφωνα με την ΟΛΜΕ, είναι η ανάγκη των παιδιών για διαπροσωπική επαφή η οποία δεν μπορεί να καλυφθεί με τέτοιου είδους πρακτικές. Τονίζει πως είναι κατάλληλη πρακτική για την αντιμετώπιση της πανδημίας, παρουσιάζει όμως και κάποιες προτάσεις που θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν για την διευκόλυνση των μαθητών και την εξασφάλιση της ασφαλούς λειτουργίας της εξΑΕ. Πιο συγκεκριμένα, κάποιες από αυτές είναι η δωρεάν παροχή σύνδεσης στο διαδίκτυο για εκπαιδευτικούς και μαθητές, η μείωση της ύλης των πανελληνίων, αλλά και η αναστολή των προαγωγικών εξετάσεων (ΟΛΜΕ, 2020). Ο Μακρίδης Γιώργος (2020), κοινωνιολόγος και διευθυντής του 1ου ΓΕΛ Κερατσινίου, προσθέτει στα παραπάνω και το ενδεχόμενο να υπάρχουν πολλά μέλη στην οικογένεια τα οποία να χρησιμοποιούν το ίδιο μέσο και έτσι να μην είναι σε θέση ο μαθητής να παρακολουθήσει το μάθημα. Παραθέτει επιπλέον, την

ψυχολογική πλευρά του θέματος καθώς, σύμφωνα με τον ίδιο, ο αποκλεισμός κάποιου μαθητή από την διαδικασία μπορεί να του προκαλέσει ψυχολογικά προβλήματα και τέλος, αναφέρεται και στο πρόβλημα του τεχνολογικού αναλφαβητισμού (Μακρίδης, 2020).

Σύμφωνα με το ΦΕΚ 1739/Β'6-5-2020, οι σχολικές δομές επαναλειτούργησαν υπό προϋποθέσεις. Τα μέτρα που λήφθηκαν για την ασφαλής λειτουργία των σχολείων αφορούσαν την απόσταση ενάμιση μέτρου μεταξύ των μαθητών και καθηγητών και την διάσπαση της τάξης σε δύο υποτιμήματα, σε περίπτωση που ο αριθμός των παιδιών ξεπερνούσε τους δεκαπέντε ανά αίθουσα. Προαιρετικά οι μαθητές και το διδακτικό προσωπικό μπορούσαν να φορέσουν μάσκα. Τέλος, ήταν σημαντικό να ανοίγουν τα παράθυρα στις αίθουσες για τον φυσικό αερισμό τους και να τηρούνται οι κανόνες υγιεινής (τακτικό πλύσιμο χεριών). Το σχολικό έτος 2020-2021 ξεκίνησε με ανοιχτές τις εκπαιδευτικές δομές (ΦΕΚ 3710/Β'6-9-2020) και ακολουθώντας κάποια μέτρα για την προφύλαξη των μαθητών και του εκπαιδευτικού προσωπικού από τον COVID-19. Καταρχάς, οι σχολικές υποδομές εφοδιάστηκαν με προϊόντα υγιεινής (αντισηπτικά, σαπούνια, μάσκες κ.λπ.) ενώ παράλληλα διαμοιράστηκαν δωρεάν μάσκες στους μαθητές και στο προσωπικό. Η χρήση μάσκας επίσης, στους εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους ήταν υποχρεωτική ("Νέες ανακοινώσεις της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων Νίκης Κεραμέως για το άνοιγμα των σχολείων – Με πρόληψη και προφύλαξη για τη σχολική κοινότητα, με ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού και με διαρκή εγρήγορση ενάντια στην πανδημία COVID-19", 2020). Ωστόσο, αργότερα, σύμφωνα με το ΦΕΚ 5042/Β'14-11-2020, η λειτουργία των σχολικών ιδρυμάτων πάλι αναστάλθηκε για προληπτικούς λόγους και καθιερώθηκε η εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

2.2.3. Επιπτώσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Πολλά πανεπιστήμια στον κόσμο ανέστειλαν την λειτουργία τους λόγω της υγειονομικής κρίσης του κορονοϊού και κάποια εφάρμοσαν διαδικτυακή διδασκαλία. Ως εκ τούτου, τα πανεπιστήμια προσπάθησαν να εφαρμόσουν διαδικτυακά και ψηφιακά εργαλεία μάθησης με τα οποία αντικατέστησαν την παραδοσιακή διδασκαλία. Ωστόσο αυτή η λύση ήταν προσωρινή καθώς αυτό το μοντέλο διδασκαλίας εφαρμόστηκε έκτακτα για την αντιμετώπιση της κατάστασης και οι καθηγητές δεν ήταν έτοιμοι για μια τέτοια αλλαγή (Tang, Abuhmaid, Olaimat, Oudat, Aldhaeabi & Bamanger, 2020).

Από την άλλη στην Ελλάδα , όπως αναφέρθηκε παραπάνω, σύμφωνα με απόφαση του ΥΠΑΙΘ αναστάλθηκε η λειτουργία των πανεπιστημίων, όπως και όλων των εκπαιδευτικών δομών (ΦΕΚ 783/Β'/10-3-2020, ΦΕΚ 956/Β'/21-3-2020). Το κάθε Πανεπιστήμιο είχε την δυνατότητα να επιλέξει με ποιο μέσο θα συνέχιζε να εγγυάται την διεξαγωγή των εξ αποστάσεως μαθημάτων (“Εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα”, 2020).

Το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (ΠΔΜ) εξέδωσε σχετική ανακοίνωση για την προσωρινή αναστολή λειτουργίας των μαθημάτων, της πρακτικής άσκησης, αλλά και την εξ αποστάσεως λειτουργία των υπολοίπων υπηρεσιών του (“Αναστολή Πρακτικής Άσκησης”, 2020; “Αναστολή της πάσης φύσεως εκπαιδευτικής λειτουργίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας”, 2020; “Μέτρα και οδηγίες για τη λειτουργία της διοίκησης και των διοικητικών υπηρεσιών του ΠΔΜ κατά το διάστημα άμεσου κινδύνου εμφάνισης και διάδοσης του κορωνοϊού covid-19”; 2020). Επιπλέον, το ΠΔΜ αποφάσισε την εξ αποστάσεως διδασκαλία όλων των μαθημάτων μέσω σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης με χρήση ηλεκτρονικών αιθουσών τηλεδιάσκεψης με το λογισμικό ZOOM, και ασύγχρονης τηλεεκπαίδευσης μέσω της ήδη υπάρχουσας πλατφόρμας του e-class, η οποία χρησιμοποιούνταν ανέκαθεν για την ανάρτηση υλικού από το διδακτικό προσωπικό αλλά και εργασιών από τους φοιτητές (“Εναρξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας”, 2020).

Επιπλέον, το Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας μερίμνησε για την ψυχική τους υγεία κατά την διάρκεια της καραντίνας. Διοργανώθηκαν διαδικτυακά σεμινάρια, τα webinars και άλλες δράσεις που αφορούσαν το ανθρώπινο εκπαιδευτικό, διοικητικό, εργαστηριακό προσωπικό του πανεπιστημίου και τους εκπαιδευόμενους. Αυτά πραγματεύονταν θέματα ενημέρωσης, ψυχικής και κοινωνικής ευεξίας, αλλά και δημιουργικής απασχόλησης και είχαν ως σκοπό την ανάπτυξη της ψυχοσωματικής και της κοινωνικής υγείας και ευεξίας, όπως για παράδειγμα τα παρακάτω:

- i. “Από μια εργοθεραπευτική οπτική: Καραντίνα 2020 -Περιμένοντας την «Ανάσταση...»” είχε ως στόχο να κινητοποιήσει τους φοιτητές και να τους ωθήσει να εκμεταλλευτούν δημιουργικά τον ελεύθερο χρόνο τους, φτιάχνοντας έργα στα οποία θα παρουσίαζαν τις καθημερινές δραστηριότητες τους σε διάφορους τομείς της ζωής τους (“Από μια εργοθεραπευτική οπτική: Καραντίνα 2020 – Περιμένοντας την «Ανάσταση...»”, 2020). Τα έργα των

φοιτητών παρουσιάστηκαν στο 1ο e-festival που πραγματοποιήθηκε στις 16 και 17 Μαΐου 2020 με τίτλο «Μένουμε Σπίτι Δημιουργικοί! Από μια εργοθεραπευτική οπτική!»

- ii. Κύκλος τηλεσυναντήσεων ενδυνάμωσης την εποχή του Covid-19: «Webinars για ενίσχυση της ψυχοσωματικής φροντίδας και λειτουργικότητας» (“Κύκλος Τηλεσυναντήσεων ενδυνάμωσης την εποχή του Covid-19: «Webinars για ενίσχυση της ψυχοσωματικής φροντίδας και λειτουργικότητας»”, 2020).

2.3.Εξ αποστάσεως διδασκαλία

Για την εξ αποστάσεως διδασκαλία (εξΑΕ) δεν υπάρχει ένας καθολικός ορισμός. Ωστόσο, αυτός ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει την παροχή εκπαίδευσης σε άτομα που μένουν σε απομακρυσμένες περιοχές, ενώ το εκπαιδευτικό υλικό παρέχεται μέσω εντύπων ή ηλεκτρονικών μέσων (Moore, Dickson-Deane, & Galyen, 2011). Η εξΑΕ έτσι, διαφοροποιείται από την δια ζώσης ως προς την απόσταση μεταξύ του μαθητή και του διδάσκοντα και ως προς την διαμόρφωση του διδακτικού υλικού. Τα βασικά χαρακτηριστικά της λοιπόν, είναι:

- Η απόσταση του διδάσκοντα με τον διδασκομένου.
- Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, ο οποίος προετοιμάζει το υλικό προς διδασκαλία αλλά και υποστηρίζει τον μαθητή.
- Η αυτοδιδασκαλία του σπουδαστή με την υποστήριξη ειδικού εκπαιδευτικού υλικού.
- Η χρήση τεχνικών μέσων για την κοινοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού και για την επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτή- μαθητή.
- Η δυσκολία στην λειτουργία με ομάδες η οποία μπορεί να ξεπεραστεί μέσω προσαρμοσμένων μορφών διδασκαλίας (Αλιβίζος, Απόστολος & Παράσχου, 2015).

Ωστόσο η εξΑΕ εφαρμόζεται πολλά χρόνια κυρίως στο εξωτερικό, αλλά και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τους Moore et. al (2000), η ιστορική της εξέλιξη χωρίζεται σε τέσσερεις περιόδους, ανάλογα με το τεχνολογικό μέσο που χρησιμοποιούνταν για την εκπαιδευτική διαδικασία. Κατά την 1^η περίοδο χρησιμοποιούνταν το ταχυδρομείο μέσω του οποίου το εκπαιδευτικό υλικό έφτανε στον εκπαιδευόμενο σε έντυπη μορφή, επομένως η εκπαίδευση ήταν εξ ολοκλήρου ασύγχρονη. Η 2^η περίοδος χαρακτηρίζεται από την διάδοση της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου, μέσα τα οποία πραγματοποιούσαν παραγωγές για την εξΑΕ. Το εκπαιδευτικό υλικό ωστόσο, διανεμόταν μέσω ταχυδρομείου. Κατά την 3^η περίοδο κυριάρχησαν οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές και η κατανομή του υλικού ήταν πλέον ψηφιακή. Αυτό έδινε την δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να είχε πρόσβαση σε πιο ποιοτικό υλικό αφού μπορούσε να χρησιμοποιήσει πολυμεσικές εφαρμογές οι οποίες προσέφεραν προσομοιώσεις, προγράμματα εξάσκησης και πρακτικής, αυτοκαθοδηγούμενα μαθήματα κ.ά. Επίσης, εκτός από την ασύγχρονη, γίνεται εφικτή και η σύγχρονη εξΑΕ με την αξιοποίηση άμεσων μηνυμάτων, αλλά και τηλεδιασκέψεων, σε πρώιμη μορφή.

Τέλος, η 4^η περίοδος αφορά την ταχύτερη ανάπτυξη του διαδικτύου, το οποίο δίνει την δυνατότητα πρόσβασης σε μεγάλο όγκο ψηφιακού υλικού, προσφέρει πιο άμεση αλληλεπίδραση μεταξύ μαθητή και εκπαιδευτή (Αλιβίζος κ.ά. 2015; Κυρμά & Μαυροειδής, 2015).

Επιπρόσθετα, η εξΑΕ χωρίζεται και σε επτά μοντέλα οργάνωσης, σύμφωνα με τον Peters (όπως αναφέρεται στο Αλιβίζος κ.ά., 2015), τα οποία είναι:

1. Μοντέλο προετοιμασία εξετάσεων: Αυτό μπορούν να το ακολουθήσουν ιδρύματα που βασίζονται στις εξετάσεις και τις βαθμολογίες ενώ απέχουν από την διδασκαλία. Οι μαθητές δηλαδή, είναι αυτοδίδακτοι. Είναι όμως αμφιλεγόμενο καθώς πολλοί ειδικοί το αμφισβητούν.
2. Μοντέλο εκπαιδευτικής αλληλογραφίας: Αυτό είναι το πιο παλιό μοντέλο και περιλαμβάνει συχνή διδασκαλία με έντυπο υλικό.
3. Μοντέλο πολλαπλών μέσων μαζικής ενημέρωσης: Σε αυτό το μοντέλο σημαντικό ρόλο παίζουν η τηλεόραση και το ραδιόφωνο μαζί με τα μέσα του προηγούμενου μοντέλου καθώς αποτελούν τα μέσα διδασκαλίας.
4. Μοντέλο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ομάδας: Αυτό χρησιμοποιεί το ραδιόφωνο και την τηλεόραση για τις διαλέξεις και τις παρουσιάσεις, σε αυτήν την περίπτωση όμως οι μαθητές, οι οποίοι βρίσκονται στον ίδιο χώρο, παρακολουθούν σε ομάδες, συζητούν και ετοιμάζουν εργασίες.
5. Μοντέλο αυτόνομης μάθησης: Σύμφωνα με αυτό, οι εκπαιδευόμενοι ορίζουν τους στόχους της διδασκαλίας, το περιεχόμενο της και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσουν αλλά και αυτοαξιολογούνται. Οι εκπαιδευτικοί τους συμβουλεύουν σχετικά με τους στόχους και τα σχέδια τους.
6. Μοντέλο της διαδικτυακά βασισμένης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: Αυτό αφορά σύγχρονα ή ασύγχρονα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα στα οποία χρησιμοποιείται πολυμεσικό υλικό (π.χ. τηλεδιασκέψεις, μαγνητοφωνημένες διδασκαλίες κ.ά.), με σκοπό την επαφή μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενων. Έτσι, οι μαθητευόμενοι αναζητούν, αξιολογούν, αποθηκεύουν και διαχειρίζονται πληροφορίες.
7. Μοντέλο της τεχνολογικά εκτεταμένης τάξης: Σε αυτήν την περίπτωση η διδασκαλία γίνεται σύγχρονα μέσω συστήματος τηλεδιάσκεψης. Αυτό σημαίνει ότι ένας διδάσκων μπορεί να αναλάβει μεγάλο αριθμό μαθητών ή πολλές τάξεις ταυτόχρονα. Το θετικό είναι πως η διδασκαλία αποκτά

ζωντάνια, όμως το αρνητικό είναι ότι η ποιότητα της αλληλεπίδρασης εκπαιδευτικού- εκπαιδευόμενων είναι χαμηλή (Αλιβίζος κ.ά., 2015).

Η εξΑΕ, από την μια, έχει πλεονεκτήματα. Καταρχάς, άνθρωποι που εργάζονται ή δεν μπορούν να μετακινηθούν με ευκολία έχουν την ευκαιρία να ενταχθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς δεν υπάρχουν χωρικοί και χρονικοί περιορισμοί αλλά υπάρχει ευελιξία, είναι μέρος δηλαδή της ανοιχτής εκπαίδευσης. Εκμεταλλεύεται επίσης, την τεχνολογία αντικαθιστώντας παρωχημένες εκπαιδευτικές πολιτικές και ο προσανατολισμός της μπορεί, υπό παιδαγωγικές προϋποθέσεις, να είναι μαθητοκεντρικός καθώς οι διδασκόμενοι συμμετέχουν πιο ενεργά και επικοινωνούν τόσο με τους διδάσκοντες όσο και με τους συμμαθητές τους. Τέλος, οι ίδιοι λαμβάνουν πρωτοβουλίες αφού η μάθηση γίνεται βιωματική μέσα από πρακτικές που συμπεριλαμβάνονται σε πιο σύγχρονες εκπαιδευτικές θεωρίες, όπως ο κονστрукτιβισμός (Κυρμά & Μαυροειδής, 2015).

Επίσης, η εξΑΕ προσφέρει την δυνατότητα σπουδών σε ένα κομμάτι του πληθυσμού (εργαζόμενοι, τα άτομα με αναπηρίες, άτομα τα οποία μένουν σε δυσπρόσιτες περιοχές κ.ά.) που οι ανάγκες τους δεν μπορούν να καλυφθούν με την συμβατική εκπαίδευση. Έτσι η εκπαίδευση γίνεται κοινωνικό αγαθό καθώς όλοι μπορούν να έχουν πρόσβαση σε αυτήν. Επιπλέον, στην εξΑΕ δεν υπάρχουν χρονικοί και χωρικοί περιορισμοί. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να προσαρμόσουν το πρόγραμμα τους ανάλογα με τις υπόλοιπες υποχρεώσεις τους και να μαθαίνουν με τον δικό τους ρυθμό, χωρίς να μειώνεται η ποιότητα των προσφερόμενων γνώσεων. Τέλος, οι χώρες ή τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που έχουν υλικοτεχνικές ελλείψεις ή περιορισμένο προσωπικό ή και οικονομική δυσχέρεια μπορούν να εφαρμόσουν την μέθοδο της εξΑΕ καθώς είναι ακμαία, κερδοφόρα και δεν χρειάζεται συγκεκριμένη υποδομή (Κυρμά & Μαυροειδής, 2015).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση από την άλλη όμως, έχει και μειονεκτήματα. Αρχικά, τίθενται υπό αμφισβήτηση, η ποιότητα της πρόσβασης, η δυνατότητα των ενδιαφερομένων να μεταχειριστούν επαρκώς τεχνολογικά μέσα αλλά και οι μέθοδοι επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτή- εκπαιδευόμενου. Εκτός από αυτό, υποστηρίζεται πως υπάρχουν δυσκολίες ως προς τα τεχνολογικά μέσα, κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, για παράδειγμα, η προσβασιμότητα, η συνδεσιμότητα, η έλλειψη επαρκών τηλεπικοινωνιακών υποδομών, οι οικονομικές συνθήκες κ.ά. Ύστερα, μεγάλος αριθμός μαθητών δεν διαθέτουν ικανότητες οργάνωσης και δυσκολεύονται να πάρουν πρωτοβουλίες σε εκπαιδευτικά θέματα. Άλλο ένα αρνητικό τέλος, είναι πως δεν υπάρχει

αλληλεπίδραση και η αίσθηση ομάδας όταν η εκπαιδευτική διαδικασία παίρνει αυτήν την μορφή (Κυρμά & Μαυροειδής, 2015).

Υπάρχουν πολλοί ερευνητές που επικρίνουν την εξΑΕ και θεωρούν ότι σε σχέση με την συμβατική εκπαίδευση, δεν ενδυναμώνει τα μαθησιακά αποτελέσματα. Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (όπως αναφέρεται στο Κυρμά & Μαυροειδής, 2015):

- Αυτή η διαδικασία οδηγεί σε μηχανιστική αντίληψη λόγω της υπέρμετρης χρήσης της τεχνολογίας, ταυτόχρονα ο μεγάλος αριθμός των εννοιών της πληροφορικής μπορεί να σατίσουν τους εκπαιδευόμενους.
- Τίθενται υπό αμφισβήτηση, παράλληλα, η ποιότητα της πρόσβασης, η δυνατότητα των ενδιαφερομένων να μεταχειριστούν επαρκώς τεχνολογικά μέσα αλλά και η υποστήριξη μεθόδων σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας.
- Η απουσία τεχνολογικών γνώσεων δυσχεραίνει την εξΑΕ καθώς για την ομαλή λειτουργία της χρειάζεται τόσο ο εκπαιδευτής όσο και ο εκπαιδευόμενος να έχουν επαρκής γνώσεις πάνω στα ηλεκτρονικά μέσα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν.
- Υπάρχουν δυσκολίες που εμποδίζουν τέτοια διδακτικά προγράμματα και αφορούν τα τεχνολογικά μέσα, κυρίως στις αναπτυσσόμενες χώρες, για παράδειγμα, η προσβασιμότητα, η συνδεσιμότητα, η έλλειψη επαρκών τηλεπικοινωνιακών υποδομών, οι οικονομικές συνθήκες αλλά και τις σχολές που δεν ανταποκρίνονται στις ανάγκες των εκπαιδευομένων.
- Σύμφωνα με έρευνες οι μαθητές που έχουν πολύ καλές επιδόσεις στην παραδοσιακή διδασκαλία, δυσκολεύονται στην ηλεκτρονική μάθηση.
- Τέλος, οι πιθανότητες ένας εκπαιδευόμενος να εγκαταλείψει τις σπουδές του είναι μεγαλύτερες στα διαδικτυακά μαθήματα σε σύγκριση με τα συμβατικά καθώς πολλοί είναι εκείνοι που χρειάζονται παραπάνω καθοδήγηση κάτι που δεν είναι εύκολα εφικτό χωρίς δια ζώσης μαθήματα (Κυρμά & Μαυροειδής, 2015).

2.4. Πρακτική Άσκηση

Σύμφωνα με τις Ανδρούσου και Αυγητίδου (2013) η Πρακτική Άσκηση (ΠΑ) των φοιτητών στα παιδαγωγικά τμήματα είναι σημαντική καθώς μέσω αυτής έχουν την δυνατότητα να διαμορφώσουν γνώμη πάνω στις διάφορες εκπαιδευτικές πρακτικές για να μπορούν να αποφασίζουν σχετικά με τις παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές τους δράσεις. Κατά την διάρκεια της ΠΑ οι φοιτητές έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με μαθητές και εκπαιδευτικούς, να βιώσουν εκπαιδευτικές συνθήκες όπως και να υλοποιήσουν εκπαιδευτικά προγράμματα (Σιάτρας & Μιχαλοπούλου, 2020). Έτσι, σε πολλές χώρες η ΠΑ των φοιτητών εκπαιδευτικών τμημάτων συνιστά απαραίτητο κομμάτι της εκπαίδευσης τους και αναμορφώνει επαγγελματίες οι οποίοι θα έχουν τη δυνατότητα να ασκούν υπεύθυνα το παιδαγωγικό τους στην προσχολική εκπαίδευση. Η προετοιμασία των εκπαιδευτικών συνδέεται με την ποιότητα της εκπαίδευσης που θα αποφέρουν στο σχολείο. Οι επιδιώξεις της ΠΑ, σύμφωνα με τις Ανδρούσου και Αυγητίδου (2013), είναι να γίνουν αντιληπτοί από τους φοιτητές οι εκπαιδευτικοί θεσμοί και οι διαδικασίες, η ενίσχυση της κριτικής σκέψης για τους θεσμούς και τις διαδικασίες και η ανάπτυξη των ερευνητικών ικανοτήτων και του αναστοχασμού για την κατανόηση και τη βελτίωση αντίστοιχα της εκπαιδευτικής σταδιοδρομίας. Σύμφωνα με το μοντέλο της μαθητείας, η επαγγελματική συγκρότηση είναι αποτέλεσμα της παρατήρησης έμπειρων εκπαιδευτικών, της ενασχόλησης με την εκπαιδευτική διαδικασία από τους εκπαιδευόμενους και της επικοινωνίας με άλλους εκπαιδευτικούς στο σχολείο. Έτσι η ΠΑ ακολουθώντας αυτό το μοντέλο, διεκδικεί μεγάλο μέρος της προετοιμασίας των εκπαιδευόμενων εκπαιδευτικών και βασίζεται σε παρατηρήσεις και διδασκαλίες στο χώρο της εκπαίδευσης, υπό το πρίσμα των εκπαιδευτικών-μεντόρων, και λιγότερο στην παρακολούθηση ακαδημαϊκών διαλέξεων στο πανεπιστήμιο. Με αυτόν τον τρόπο η γνώση που λαμβάνουν οι εκπαιδευόμενοι είναι διαδικαστική και πραγματιστική, αφού είναι το αποτέλεσμα της κοινής λογικής και της συλλογικής εμπειρίας και αποκτάται με τις αισθήσεις.

Από την άλλη, σύμφωνα με το μοντέλο δεξιοτήτων, τονίζεται και θεωρείται απαραίτητη η οριοθέτηση συγκεκριμένων δεξιοτήτων και η εκμάθηση και εκγύμναση των εκπαιδευόμενων σε αυτές, καθώς αποτελούν στρατηγικές για την επίλυση καθημερινών προβλημάτων κατά την διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτό το μοντέλο είναι συνδεδεμένο με τη "λογική των συνταγών" και της θεώρησης του ρόλου του εκπαιδευτικού, καθώς και της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ως σταθερών και

συμβατικών διαδικασιών. Ο εκπαιδευτικός που ακολουθεί το μοντέλο δεξιοτήτων έχει το ρόλο τεχνοκράτη-εκτελεστικού φορέα που γνωρίζει την τεχνολογία της διδασκαλίας και εστιάζει σε αυτήν. Κατά αυτό τον τρόπο, σύμφωνα με πολιτικά ιδεολογικά και θεωρητικά πλαίσια, ο εκπαιδευτικός παίζει το ρόλο του μεταπράτη, εφόσον εστιάζει την προσοχή του στη τεχνική της διδασκαλίας, και όχι του διαρρυθμιστή του αναλυτικού προγράμματος, ο οποίος αναλύει και ερμηνεύει το παιδαγωγικό έργο (Ανδρούσου & Αυγητίδου, 2013).

Από το 1984 οι τετραετείς σπουδές οδήγησαν στην κατασκευή νέων προγραμμάτων σπουδών στα οποία κάποια στοιχεία παρέμειναν ίδια από το προηγούμενο καθεστώς ενώ προστέθηκαν μαθήματα από τους κλάδους των Κοινωνικών Επιστημών, της ψυχολογίας, της γλωσσολογίας κ.ά. Τα τελευταία χρόνια όμως οι στόχοι της αρχικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών έχουν διαφοροποιηθεί. Οι εκπαιδευτές των υποψήφιων εκπαιδευτικών έχουν σκοπό να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι ερευνητικές, στοχαστικές και συνεργατικές ικανότητες. Οι στόχοι της αναστοχαστικής πρακτικής είναι οι εκπαιδευόμενοι να αποκτήσουν τις απαραίτητες θεωρητικές γνώσεις για να κατανοούν και να αναλύουν δεδομένα της εκπαιδευτικής πράξης και να εμπλακούν σε επαγγελματικές δραστηριότητες, ώστε να αναπτύξουν τη στοχαστική τους κρίση, τις διερευνητικές τους δεξιότητες, να συμμετέχουν σε συλλογικές δράσεις καθώς και να αναπτύξουν την ικανότητα να διαλέγονται, να συνθέτουν, να συνεργάζονται. Ένας ακόμη στόχος είναι οι εκπαιδευόμενοι να αναστοχάζονται με σκοπό να βελτιώσουν την εκπαιδευτική συνθήκη ώστε όλοι οι μαθητές να αναπτυχθούν ισότιμα. Μέσω της στοχαστικής πράξης, επιτυγχάνεται η σύνδεση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με τις εκπαιδευτικές θεωρίες και με το κοινωνικοπολιτισμικό και πολιτισμικό πλαίσιο. τα πλαίσια αυτά βοηθούν τους εκπαιδευτικούς να διακρίνουν την πολιτική διάσταση της εκπαίδευσης ως θεσμό και της εκπαιδευτικής πράξης (Ανδρούσου & Αυγητίδου, 2013).

Ο ρόλος της πρακτικής άσκησης δεν είναι ο ίδιος με τον αρχικό, ο σκοπός της δηλαδή δεν είναι μόνο να αποκτήσουν οι φοιτητές εμπειρία στον χώρο εργασίας αλλά να αξιοποιήσουν θεωρητικές ερευνητικές και στοχαστικές ικανότητες επιδιώκοντας την κριτική προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της μεθόδου εργασίας των άλλων εκπαιδευτικών (Ανδρούσου & Αυγητίδου, 2013).

Σύμφωνα με τον Οδηγό Σπουδών του τμήματος νηπιαγωγών του ΠΔΜ, κατά την ΠΑ, οι φοιτητές προετοιμάζονται για να ανταποκριθούν στις κοινωνικές απαιτήσεις ως

εκπαιδευτικοί και επαγγελματίες. Η προσέγγιση της εκπαιδευτικής πράξης γίνεται σε επίπεδο ερευνητικό, σχεδιαστικό και αξιολόγησης ως προς το εκπαιδευτικό έργο. Οι εκπαιδευόμενοι εξετάζουν τις σύγχρονες εκπαιδευτικές θεωρίες και τον τρόπο εφαρμογής τους στο σχολικό περιβάλλον και καλούνται να διαμορφώσουν το προσωπικό τους μοντέλο και να το ακολουθήσουν με συνέπεια. Συνδυάζει θεωρία και πράξη εκτός των μαθημάτων στο πανεπιστήμιο, οι εκπαιδευόμενοι δηλαδή παρατηρούν και υλοποιούν εκπαιδευτικές δράσεις στις αίθουσες νηπιαγωγείων. Υπάρχουν δύο μέρη της πρακτικής άσκησης το πρώτο είναι το μάθημα του Β' έτους «Πρακτική άσκηση: Παρατήρηση- Αναστοχασμοί», στο οποίο εστιάζει η παρούσα έρευνα και το δεύτερο είναι το μάθημα Δ' έτους «Πρακτική άσκηση: Διερεύνηση, Σχεδιασμός και Ανάλυση Εκπαιδευτικού Έργου».

Αρχικά, το μάθημα «Πρακτική άσκηση: Παρατήρηση - Αναστοχασμοί» του δεύτερου έτους έχει ως στόχο να επισημάνει ότι η παρατήρηση είναι ένα διερευνητικό εργαλείο που βοηθά στην κατανόηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και του πλαισίου. Τονίζει τα θεσμικά, υλικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά στοιχεία που συνθέτουν το πλαίσιο της εκπαιδευτικής τάξης. Οι φοιτητές παρατηρούν την εκπαιδευτική διαδικασία σε νηπιαγωγεία και συλλέγουν δεδομένα τα οποία αναλύουν με βάση παιδαγωγικές θεωρίες σχετικά με την διδασκαλία και την μάθηση (Κωνσταντινίδου, Κωτσαλίδου, Μιχαήλ, & Χρήστου, 2019). Το μάθημα αυτό περιλαμβάνει ακόμη, την κατασκευή ενός σχεδίου δράσης με βάση τις παρατηρήσεις των φοιτητών, αλλά και μια μικρή παρέμβαση τους στα νηπιαγωγεία η οποία σχεδιάζεται, εφαρμόζεται και αξιολογείται από τους ίδιους, με την βοήθεια της καθηγήτριας/επόπτριας (Αυγητίδου & Σιδηροπούλου, 2020). Προσφέρει επιπρόσθετα, στους μαθητές την δυνατότητα για αναστοχασμό σχετικά με την δυναμική της εκπαιδευτικής πράξης, της ανάπτυξη της και τον ρόλο τους ως μελλοντικοί εκπαιδευτικοί. Έτσι, οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί εκπαιδεύονται στην απόκτηση ικανοτήτων συλλογής, ανάπτυξης και επεξεργασίας δεδομένων, συνεργασίας μεταξύ τους, προσαρμογής, λήψης αποφάσεων, σχεδίασης έργων, κριτικής και αυτοκριτικής όπως και κοινωνικής, επαγγελματικής και ηθικής υπευθυνότητας. Τέλος, εξασκούνται στην χρησιμοποίηση του εργαλείου της παρατήρησης για διερεύνηση και συλλογή δεδομένων και για να κατανοούν το πλαίσιο της τάξης (θεσμικό-υλικό, κοινωνικό, εκπαιδευτικό). Συνδυάζουν τις θεωρητικές παραδοχές με την πράξη, θέτουν στόχους ανάλογα με τις παρατηρήσεις τους και

αναστοχάζονται ως προς την ανάπτυξη και την δυναμική της εκπαιδευτικής πράξης αλλά και σχετικά με τον ρόλο τους μέσα στην τάξη (Κωνσταντινίδου κ.ά., 2019).

Από την άλλη, στο μάθημα «Πρακτική άσκηση: Διερεύνηση, Σχεδιασμός και Ανάλυση Εκπαιδευτικού Έργου» οι εκπαιδευόμενοι παρακολουθούν θεωρητικά μαθήματα σχετικά με την διαδικασία της παρατήρησης, της ερμηνείας και της αξιοποίησης δεδομένων. Έπειτα, επισκέπτονται νηπιαγωγεία και συλλέγουν πληροφορίες μέσω της παρατήρησης ώστε να σχεδιάσουν ένα πρόγραμμα διδασκαλίας που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των νηπίων. Οι φοιτητές στην συνέχεια, αναλαμβάνουν πλήρες εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό έργο στο νηπιαγωγείο. Τέλος, καλούνται να παρουσιάσουν την δουλειά τους στους συμφοιτητές τους και να αναστοχαστούν ως προς αυτήν και την γενικότερη εμπειρία τους (Κωνσταντινίδου κ.ά., 2019).

Ωστόσο, καθώς οι εκπαιδευτικές δομές ανέστειλαν την λειτουργία τους τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες, δεν ήταν δυνατή η πραγματοποίηση της ΠΑ δια ζώσης και με φυσική παρουσία στις αίθουσες των νηπιαγωγείων. Έτσι, τα Παιδαγωγικά Τμήματα κλήθηκαν να ανταπεξέλθουν γρήγορα στις νέες συνθήκες ώστε να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν εξ αποστάσεως προγράμματα Πρακτικής Άσκησης που να ανταποκρίνονταν στους στόχους του μαθήματος (Σιάτρας & Μιχαλοπούλου, 2020). Για παράδειγμα, σε ένα πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης των Η.Π.Α., όπου αναστάλθηκαν τα μαθήματα των πανεπιστημίων, η πρακτική άσκηση του παιδαγωγικού τμήματος έγινε μέσω της παρακολούθησης βίντεο τα οποία παρουσίαζαν τάξεις νηπιαγωγείων και τον τρόπο που διεξαγόταν το μάθημα σε αυτές. Επίσης, οι φοιτητές ήρθαν σε επαφή με νήπια και τα δίδαξαν διαδικτυακά, προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του μαθήματος (Kim, 2020).

3. Ερευνητική Διαδικασία

Στα παρακάτω υποκεφάλαια θα παρουσιάσουμε τη διαδικασία που ακολουθήσαμε για την εκπόνηση της έρευνας μας. Θα αναφερθούμε συγκεκριμένα, στον σκοπό της έρευνας, στα ερευνητικά ερωτήματά μας και στις μεθόδους και στα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν γι' αυτήν. Θα γίνει αναφορά δηλαδή στην μεθοδολογία που εφαρμόσαμε για την συλλογή των δεδομένων ώστε να καταγράψουμε τις αντιλήψεις των υποψήφιων εκπαιδευτικών σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος «Πρακτική Άσκηση: Παρατήρηση- Αναστοχασμοί» β' έτους την περίοδο της υγειονομικής κρίσης της COVID-19. Η έρευνα αυτή διήρκησε έντεκα μήνες, από τον Ιούνιο 2020 που συλλέξαμε τα δεδομένα με την ολοκλήρωση των μαθημάτων μέχρι τον Μάιο 2021 που ολοκληρώσαμε την ανάλυση των δεδομένων και την διατύπωση των συμπερασμάτων.

3.1 Δείγμα έρευνας

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από είκοσι πέντε (25) φοιτητές οι οποίοι κατά το εαρινό εξάμηνο του 2020 παρακολουθούσαν εξ αποστάσεως το μάθημα του β' έτους «Πρακτική Άσκηση: Παρατήρηση- Αναστοχασμοί». Το δείγμα επιλέχθηκε με βάση την ιδιότητα του, δηλαδή έπρεπε να είναι φοιτητές που φοιτούσαν στο πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και παρακολουθούσαν το συγκεκριμένο μάθημα στην διάρκεια του εαρινού εξαμήνου το 2020. Το δείγμα είναι ομοιογενές και είναι μέσα στο πλαίσιο μιας ποιοτικής έρευνας. Ωστόσο, το δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό για το σύνολο των φοιτητών της χώρας που παρακολούθησαν εξΑΕ μάθημα πρακτικής άσκησης στο ίδιο χρονικό διάστημα, έχει περιορισμούς που δεν μας επιτρέπουν να προβούμε σε γενικεύσεις και θα μπορούσε υπό αυτήν την έννοια να θεωρηθεί μελέτη περίπτωσης.

3.2 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ανιχνεύσουμε τις απόψεις των φοιτητών σχετικά με την εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος «Πρακτική Άσκηση: Παρατήρηση- Αναστοχασμοί» β' έτους κατά την περίοδο της υγειονομικής κρίσης της

COVID-19. Πιο συγκεκριμένα, η μελέτη αφορά εάν η εξΑΕ συνέβαλε ή όχι στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος και εάν καλύφθηκαν ή όχι οι εκπαιδευτικές τους ανάγκες με αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας. Επίσης, σκοπός της έρευνας ήταν να αξιολογήσουν οι φοιτητές την οργάνωση του μαθήματος και την εκπαιδευτική διαδικασία.

3.3. Ερευνητικά ερωτήματα

Με την πραγματοποίηση της έρευνας μας προσπαθήσαμε να απαντήσουμε στα εξής ερωτήματα:

E.E1 Ποιες είναι οι απόψεις των υποψηφίων εκπαιδευτικών για την συμβολή της εξΑΕ σχετικά με την επίτευξη των στόχων του μαθήματος «Πρακτική Άσκηση: Παρατήρηση-Αναστοχασμοί» του β' έτους και την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών τους;

E.E.2 Πώς αξιολογούν οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί την διαδικτυακή οργάνωση του μαθήματος και την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία;

3.4. Μέθοδοι και εργαλεία έρευνας

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι ποιοτική και για την συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο είναι μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιείται για την συλλογή, καταγραφή και μελέτη πληροφοριών πάνω στο θέμα το οποίο ερευνάται. Σύμφωνα με τους Mills, Gay & Airasian (2017), το ερωτηματολόγιο είναι ένα πλήθος γραπτών ερωτήσεων που δίνονται σε ένα συγκεκριμένο δείγμα με σκοπό να απαντηθούν από αυτό. Υπάρχουν τρία είδη ερωτηματολογίων. Το πρώτο είδος, ανοιχτού τύπου, όπου οι ερωτήσεις είναι ανοιχτές με αποτέλεσμα ο ερευνητής να μπορεί να συλλέξει παραπάνω δεδομένα για την έρευνα του καθώς δίνεται η δυνατότητα στους συμμετέχοντες να αναλύσουν την απάντησή τους και να δώσουν περισσότερα στοιχεία για την άποψή τους. Το δεύτερο είδος είναι το κλειστού τύπου ερωτηματολόγιο, στο οποίο οι συμμετέχοντες δεν μπορούν να προσθέσουν πληροφορίες και απλώς απαντάνε απευθείας τις ερωτήσεις που είναι κλειστού τύπου. Το τρίτο είδος ερωτηματολογίου είναι το μεικτό κατά το οποίο ο ερευνητής χρησιμοποιεί τόσο ανοιχτές όσο και κλειστές ερωτήσεις με αποτέλεσμα να

μπορεί να δώσει περισσότερες πληροφορίες όταν απαντάει στις ανοιχτές ερωτήσεις. Με τα ερωτηματολόγια ο ερευνητής συλλέγει σε σύντομο χρονικό διάστημα μεγάλο αριθμό δεδομένων. Τα ερωτηματολόγια επίσης, πρέπει να είναι σύντομα ώστε να μην κουράζουν τον συμμετέχοντα και να μην χρειάζεται να αφιερώσει πολύ χρόνο για την συμπλήρωση του. Οι ερωτήσεις πρέπει να είναι διατυπωμένες με σαφήνεια ώστε να μπορούν οι συμμετέχοντες να κατανοήσουν το περιεχόμενο της ερώτησης και να απαντήσουν γρήγορα. Δίνοντας ο ερευνητής την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να παραθέσουν την άποψη τους και να προσθέσουν πληροφορίες που πιστεύουν ότι είναι σχετικές με το θέμα, βοηθά τον ερευνητή ώστε να συλλέξει παραπάνω χρήσιμα δεδομένα για την έρευνα του (Mills, Gay & Airasian, 2017).

Στην συγκεκριμένη έρευνα χρησιμοποιούμε ερωτηματολόγιο ανοιχτού τύπου. Συμπεριλάμβανε συνολικά οκτώ (8) ερωτήματα και ένα (1) από αυτά αποτελούταν από δύο υποερωτήματα. λες οι ερωτήσεις ζητούσαν από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν την άποψη τους πάνω στο θέμα της εκάστοτε ερώτησης και να αιτιολογήσουν την απάντησή τους. Στο τέλος υπήρχε ερώτηση στην οποία οι συμμετέχοντες ήταν ελεύθεροι να προσθέσουν ό,τι δεν είχε ζητηθεί από εμάς στις προηγούμενες ερωτήσεις του ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε ήταν διαδικτυακό με την βοήθεια του google forms καθώς λόγω της υγειονομικής κατάστασης δεν ήταν δυνατή η δια ζώσης πραγματοποίηση της έρευνας. Στο παράρτημα παραθέτουμε το ερωτηματολόγιο με όλες τις ερωτήσεις. Μέσα από τις παρακάτω ομάδες ερωτήσεων επιχειρήθηκε να απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματά μας:

Πίνακας 1: Ερευνητικά ερωτήματα

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ
ΕΕ 1	Πιστεύετε ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία ήταν ικανή να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
	Η εξ αποστάσεως διδασκαλία διευκόλυνε τις κατανοήσεις σας; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
	Η εξ αποστάσεως διδασκαλία διευκόλυνε τις συνεργασίες σας με α) την διδάσκουσα και β) τους/τις

	συμφοιτητές/τριες σας; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
	Η εξ αποστάσεως διδασκαλία κάλυψε τις ανάγκες σας ως εκπαιδευόμενοι; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
ΕΕ 2	Οι εναλλακτικοί τρόποι που αξιοποιήθηκαν (π.χ. παρακολούθηση βιντεοσκοπημένης διδασκαλίας, αυθεντικές καταγραφές από τάξεις, διάλογοι με παιδιά στην ολομέλεια) ήταν ικανοί να αντικαταστήσουν την δια ζώσης παρατήρηση που θα κάνατε, υπό κανονικές συνθήκες, σε τάξεις νηπιαγωγείου; Εξηγήστε γιατί.
	Υπήρχαν προβλήματα κατά την διάρκεια του μαθήματος (π.χ. τεχνικής φύσης, εξοπλισμού, σύνδεσης) που δυσχέραιναν την παρακολούθηση του; Αν ναι, αναφέρετε παράδειγμα.
	Τι θα κρατούσατε ίδιο από τη διαδικασία που ακολουθήθηκε; Τι θα αλλάζατε από τη διαδικασία που ακολουθήθηκε; Αναφέρετε παράδειγμα.
	Πιστεύετε ότι υπάρχει κάτι άλλο που θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη ώστε η εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος να ήταν πιο αποτελεσματική; Αν ναι, αναφέρετε παράδειγμα.

Η ανάλυση των δεδομένων της συγκεκριμένης έρευνας έγινε με βάση την Εμπειρικά Θεμελιωμένη Θεωρία (ΕΘΘ) η οποία, σύμφωνα με τον Bryman (2017), είναι μια μέθοδος όπου βοηθά στην συλλογή, ανάλυση και κωδικοποίηση ποιοτικών δεδομένων με στόχο να διαμορφωθούν θεωρίες. Κάποιοι ερευνητές διατυπώνουν την άποψη πως αυτή η θεωρία δεν ακολουθείται πιστά και με τον όρο της ΕΘΘ εννοούν πως έχουν ακολουθήσει, για την ανάλυση των δεδομένων τους, μια επαγωγική μέθοδο (Bryman, 2017).

Η ΕΘΘ αποτελείται από κάποια βασικά εργαλεία: την θεωρητική δειγματοληψία η οποία χρησιμοποιείται για την διαμόρφωση θεωριών και θεωρητικών κατηγοριών, την κωδικοποίηση, δηλαδή την κατηγοριοποίηση των δεδομένων με βάση την απόδοση

εννοιών στα δεδομένα που έχουν σημασία για το αντικείμενο που ερευνάται. Πρόκειται για μια διαδικασία κατά την οποία τα δεδομένα συγκρίνονται μεταξύ τους ώστε να δοθούν οι κατάλληλοι κώδικες στα δεδομένα. Υπάρχουν τρεις τύποι κωδικοποίησης: α) η ανοιχτή κωδικοποίηση κατά την οποία τα δεδομένα εξετάζονται, συγκρίνονται μεταξύ τους, αποδίδονται σε αυτά έννοιες και κωδικοποιούνται, β) η αξονική κωδικοποίηση κατά την οποία αναζητούνται οι σχέσεις μεταξύ των κατηγοριών και η τελική τους διαμόρφωση, και τέλος γ) η επιλεκτική κωδικοποίηση κατά την οποία επιλέγεται η βασική κατηγορία ώστε να αξιολογηθεί το φαινόμενο το οποίο ερευνάται. Ένα άλλο βασικό εργαλείο της ΕΘΘ είναι ο θεωρητικός κορεσμός κατά τον οποίο ολοκληρώνεται η ανάλυση των δεδομένων, η αναζήτηση εννοιών και η κατηγοριοποίησή τους. Τέλος, η διαρκής σύγκριση αποτελεί σημαντικό εργαλείο της θεωρίας, καθώς μέσω αυτής διαμορφώνεται η θεωρία μέσα από την σύγκριση των δεδομένων τα οποία έχουν κωδικοποιηθεί σε μια κατηγορία και διαπιστώνονται οι σχέσεις, οι διαφοροποιήσεις, οι διασυνδέσεις μεταξύ των κατηγοριών (Bryman, 2017).

Για την παρούσα έρευνα αφού σχεδιάσα το ερωτηματολόγιο με ανοιχτού τύπου ερωτήσεις το έστειλα μέσω των ιδρυματικών ηλεκτρονικών ταχυδρομείων στους φοιτητές του δεύτερου έτους ώστε να συλλέξω τα δεδομένα. Η διαδικασία της συλλογής των δεδομένων διήρκεσε έναν μήνα. Αφού απάντησε ένας ικανοποιητικός αριθμός φοιτητών με την βοήθεια των εργαλείων της google ο υπολογιστής μετέφερε τα δεδομένα σε αρχείο «Excel». Η κωδικοποίηση στην αρχή αφορούσε κάθε απάντηση ξεχωριστά και για την κάθε ερώτηση ξεχωριστά, αφού αναζήτησα τις βασικές πληροφορίες μέσα στο κείμενο κάθε απάντησης. Στην συνέχεια, σύγκρινα μεταξύ τους τις απαντήσεις ώστε να ομαδοποιήσω αυτές που αποτελούσαν μια γενική έννοια φτιάχνοντας έτσι κάποιες βασικές κατηγορίες. Με αυτόν τον τρόπο προέκυψε ο κορεσμός των κατηγοριών με την διαδικασία της κωδικοποίησης. Έπειτα, χρησιμοποίησα την αξονική κωδικοποίηση, διερεύνησα δηλαδή τις σχέσεις ανάμεσα στις κατηγορίες που έφτιαξα έτσι ώστε να δημιουργηθούν ανώτεροι κωδικοί και να απλοποιηθούν οι κατηγορίες. Σύνδεσα με άλλα λόγια, τις κατηγορίες που είχαν κοινά στοιχεία και διαμόρφωσα τις τελικές κατηγορίες. Μετά την διαδικασία την κωδικοποίησης και της κατηγοριοποίησης των δεδομένων κατέληξα στις βασικές κατηγορίες που παρουσιάζονται στο κεφάλαιο των αποτελεσμάτων της έρευνας. Παρακάτω παραθέτουμε ενδεικτικά με την μορφή πίνακα δύο παραδείγματα κωδικοποίησης των δεδομένων:

Πίνακας 2: Κωδικοποίηση δεδομένων

	Απάντηση	Ανοικτή κωδικοποίηση	Αξονική κωδικοποίηση
1 ^η ερώτηση	Πιστεύω ότι επειδή το μάθημα γινόταν μέσω υπολογιστών, δόθηκε περισσότερο βάση στο θεωρητικό κομμάτι και μάθαμε περισσότερα πράγματα από ότι θα μαθαίναμε στο δια ζώσης. Αυτό που μου έλειψε είναι το γεγονός ότι δεν μπήκαμε σε νηπιαγωγείο για να δούμε πως μπορούμε να λειτουργήσουμε μέσα στην τάξη και να εφαρμόσουμε αυτά που μάθαμε.	«Γινόταν μέσω υπολογιστών», «θεωρητικό κομμάτι», «μάθαμε περισσότερα πράγματα», «δεν μπήκαμε σε νηπιαγωγείο», «να εφαρμόσουμε αυτά που μάθαμε».	ΕΝ ΜΕΡΕΙ, χάρη στα ψηφιακό μαθησιακό υλικό ΑΛΛΑ καλύτερα αν υπήρχε η ΠΑΡΑΤΗΣΡΗΣΗ στα νηπιαγωγεία
	Ολοκληρώνοντας τα μαθήματα, είμαι σε θέση να απαντήσω πως είμαι αρκετά ικανοποιημένη από την διεξαγωγή των μαθημάτων σύμφωνα με την πρωτόγνωρη κατάσταση που αντιμετωπίζουμε. Μπορεί να μην μπορέσαμε να επισκεφθούμε κάποιο νηπιαγωγείο όμως μέσα από διάφορα βίντεο αντιληφθήκαμε το πλαίσιο μιας τάξης.	«Είμαι αρκετά ικανοποιημένη», «πρωτόγνωρη κατάσταση που αντιμετωπίζουμε», «μέσα από διάφορα βίντεο αντιληφθήκαμε το πλαίσιο της τάξης»	ΝΑΙ, χάρη στο ψηφιακό μαθησιακό υλικό που μπόρεσε να αντικαταστήσει δια ζώσης επίσκεψη σε νηπιαγωγείο. (Εναλλακτική λύση σε περίοδο κρίσης)
2 ^η ερώτηση	Μπορώ να πω πως ναι. Όπως είπα το μάθημα ήταν θεωρητικό και η καθηγήτρια προσπάθησε να μας λύσει όλες τις απορίες καθώς και να μας μάθει περισσότερα πράγματα. Μέσα από τα παραδείγματα και τις δραστηριότητες που κάναμε ήρθαμε πιο κοντά σε μία κανονική τάξη και μας γεννήθηκαν απορίες τις οποίες συζητήσαμε και μέσα από δραστηριότητες λύσαμε.	«Ναι», «η καθηγήτρια προσπάθησε», «Μέσα από τα παραδείγματα και τις δραστηριότητες»	ΝΑΙ, ενέργειες διδάσκουσας, εκπαιδευτικό υλικό, διαδικασία (παραδείγματα, διαλογικές πρακτικές)

	Γενικά θεωρώ πως η δια ζώσης εκπαίδευση είναι πολύ καλύτερη. Ωστόσο τα μαθήματα πραγματοποιήθηκαν με τον καλύτερο τρόπο.	«η δια ζώσης εκπαίδευση είναι πολύ καλύτερη. Ωστόσο τα μαθήματα πραγματοποιήθηκαν με τον καλύτερο τρόπο.»	ΕΝ ΜΕΡΕΙ, πιο κατάλληλη η δια ζώσης
3 ^η ερώτηση	Με την διδάσκουσα η συνεργασία ήταν εξαιρετική. Προσπάθησε πραγματικά να κάνει το μάθημα όπως θα γινόταν δια ζώσης, ενώ προσπαθούσε να μας κάνει να συμμετέχουμε ενεργά, μέσα από τις ευκαιρίες που μας έδινε από ερωτήσεις και συζητήσεις. Το δύσκολο για μένα προσωπικά ήταν η συνεργασία με την φοιτήτρια που έκανα τις εργασίες. Το δύσκολο ήταν στο ότι μέσα από τηλέφωνο και κάμερα δεν μπορούσαμε εύκολα να βγάλουμε άκρη για το τι πρέπει να γράψουμε και πως θα το γράψουμε. Οι ώρες που μπορούσαμε να μιλάμε ήταν δύσκολες γιατί και οι δύο δουλεύουμε, οπότε όταν άνοιξαν τα μαγαζιά και μετά δυσκολευτήκαμε στο να βρούμε χρόνο και κοινές ελεύθερες ώρες.	«Με την διδάσκουσα η συνεργασία ήταν εξαιρετική.», «προσπαθούσε να μας κάνει να συμμετέχουμε ενεργά, μέσα από ερωτήσεις και συζητήσεις. Το δύσκολο για μένα προσωπικά ήταν η συνεργασία με την φοιτήτρια που έκανα τις εργασίες.», «Οι ώρες που μπορούσαμε να μιλάμε ήταν δύσκολες γιατί και οι δύο δουλεύουμε, οπότε όταν άνοιξαν τα μαγαζιά και μετά δυσκολευτήκαμε στο να βρούμε χρόνο και κοινές ελεύθερες ώρες.»	Για διδάσκουσα: ΝΑΙ ευκαιρίες για ενεργή συμμετοχή (ερωτήσεις, συζητήσεις) Για συμφοιτητές: ΌΧΙ, πρακτικός λόγος= περιορισμένες κοινές ώρες λόγω εργασίας
	Δεν αντιμετώπισα κάποιο πρόβλημα. Η συνεργασία μας ήταν πολύ καλή και με την διδάσκουσα και με τους συμφοιτητές μου.	«Δεν αντιμετώπισα κάποιο πρόβλημα.», «πολύ καλή και με την διδάσκουσα και με τους συμφοιτητές μου.»	Για διδάσκουσα: ΝΑΙ Για συμφοιτητές: ΝΑΙ

Σχηματικά, τα στάδια της μεθοδολογίας που ακολούθησα για την διεξαγωγή της έρευνας είναι τα παρακάτω:

- I. ερευνητικά ερωτήματα,
- II. καθορισμός δειγματοληψίας,

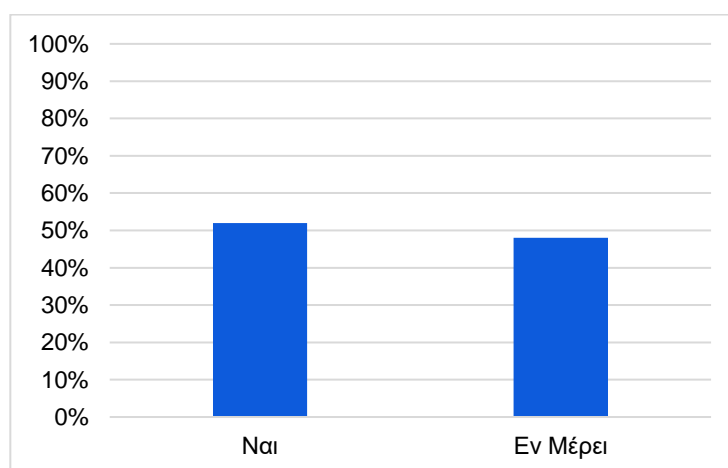
- III. διαδικασία συλλογής δεδομένων μέσω ερωτηματολογίου, δ) ανάλυση δεδομένων με βάση την ΕΘΘ,
- IV. διατύπωση συμπερασμάτων (Guest κ.ά., 2006, όπως αναφέρεται στο Bryman, 2017).

Η έρευνά μας ολοκληρώθηκε με τη διατύπωση των συμπερασμάτων μετά τον κορεσμό των δεδομένων που διαθέταμε (Guest κ.ά. 2006, όπως αναφέρεται στο Bryman, 2017). Τα συμπεράσματα αυτά παρουσιάζονται στο κεφάλαιο που ακολουθεί.

4. Αποτελέσματα

4.1 Συμβολή στους στόχους του μαθήματος

Στην πρώτη ερώτηση οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν εάν η εξΑΕ συνέβαλε στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος της Πρακτικής Άσκησης. Ταυτόχρονα, ζητήθηκε από τους φοιτητές/τριες που συμμετείχαν στην έρευνα να τεκμηριώσουν την απάντησή τους δίνοντας κάποιο παράδειγμα. Όπως μπορούμε να δούμε και στον πίνακα που ακολουθεί, από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψαν δύο, σχεδόν ισοδύναμες, κατηγορίες. Από τους συνολικά είκοσι πέντε (25) συμμετέχοντες στην έρευνα, στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι δεκατρείς (13) (52%) που απάντησαν ότι η εξ αποστάσεως διεξαγωγή του μαθήματος συνέβαλε στην επίτευξη των στόχων του. Οι υπόλοιποι δώδεκα (12) (48%) συνιστούν την δεύτερη κατηγορία, στην οποία ανήκουν όσοι δήλωσαν ότι η εξΑΕ διεξαγωγή του μαθήματος της ΠΑ συνέβαλε εν μέρει στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος (βλ. διάγραμμα 1).

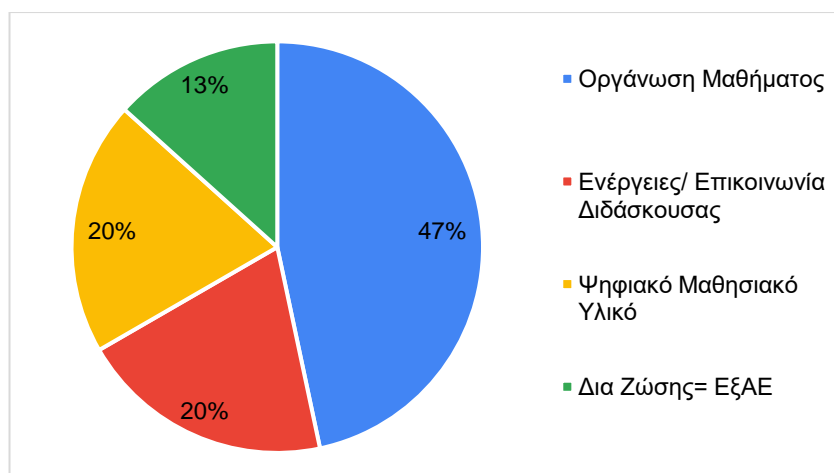

Διάγραμμα 1: Συμβολή της εξΑΕ στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος

Κατηγορία α' «Ναι, συνέβαλε στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος»

Τα περισσότερα παραδείγματα με τα οποία τεκμηριώσαν την άποψή τους όσοι ανήκαν στην πρώτη κατηγορία του «ναι, η εξΑΕ διεξαγωγή ήταν ικανή να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος» αφορούσαν την εκπαιδευτική διαδικασία και την οργάνωση του μαθήματος. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχαν σχετικά με την οργάνωση του μαθήματος (7 αναφορές, 47%), για τις ενέργειες της διδάσκουσας, παρά την απόσταση, και την επιτυχή επικοινωνία της με τους φοιτητές (3 αναφορές, 20%),

ενώ για το ψηφιακό μαθησιακό υλικό που αξιοποιήθηκε καταμετρήθηκαν και (3 αναφορές, 20%) (βλ. διάγραμμα 2). Μάλιστα, δύο (2) φορές (13%) αναφέρθηκε ρητά ότι η εξΑΕ δεν υπολείπεται της δια ζώσης εκπαίδευσης.

Διάγραμμα 2: Συμβολή στην επίτευξη των στόχων

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα παρακάτω παραδείγματα:

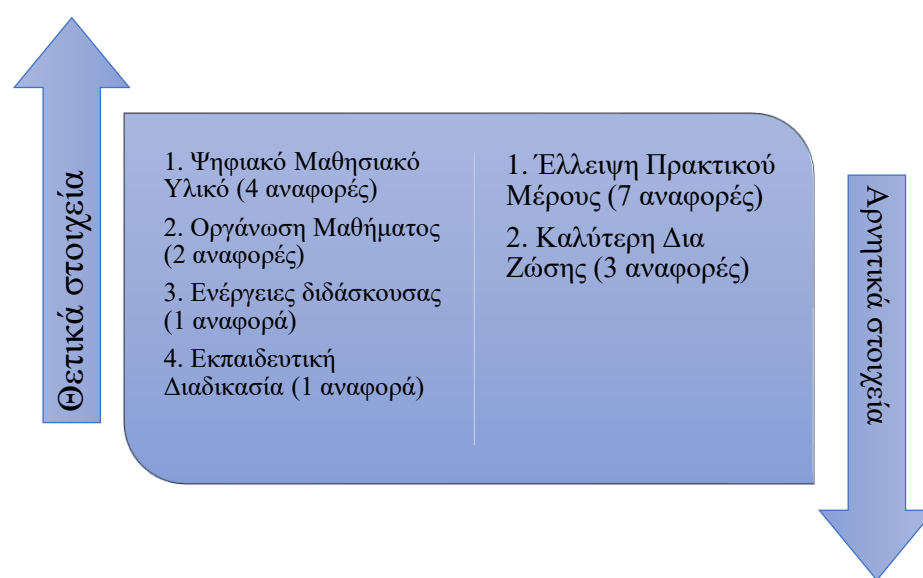
Οι στόχοι του μαθήματος επιτεύχθηκαν σε ικανοποιητικό επίπεδο. Η διδάσκουσα κατάφερε να μας εντάξει νοερά μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου, κατανοώντας και συνειδητοποιώντας, σε τι πρέπει να δώσουμε σημασία και προσοχή, για να γίνουμε πετυχημένοι παιδαγωγοί. Πιστεύω ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν είχε να ζηλέψει τίποτα από την δια ζώσης διδασκαλία, Φ5.

Θεωρώ πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία συνέβαλε σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος. Ως μοναδικό μειονέκτημα βλέπω το ότι δεν μας δόθηκε η ευκαιρία να κάνουμε πρακτική στα νηπιαγωγεία. Η διδάσκουσα κατάφερε ωστόσο και κάλυψε με την προβολή δικού της βιντεοσκοπημένου υλικού όλα όσα θεωρητικά θα παίρναμε από την εμπειρία της επίσκεψή μας στο χώρο του νηπιαγωγείου ως παρατηρητές, Φ8.

Κατηγορία β' «Εν μέρει, συνέβαλε στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος»

Στην δεύτερη κατηγορία με τους 12 συμμετέχοντες που δήλωσαν ότι η εξ αποστάσεως διεξαγωγή του μαθήματος συνέβαλε «εν μέρει» στην επίτευξη των στόχων του, διακρίνονται δύο τάσεις. Οι ερωτηθέντες αναφέρουν παραδείγματα και για να αναδείξουν τα θετικά στοιχεία της εξ αποστάσεως ΠΑ και για να υπογραμμίσουν τα

αρνητικά στοιχεία. Παρατηρούμε δηλαδή 10 αρνητικές και 8 θετικές αναφορές με τις οποίες προσπαθούν να τεκμηριώσουν οι ερωτηθέντες την απάντησή τους (βλ. σχήμα 1). Οι θετικές αναφορές αν και δεν υπερτερούν (44,5%) στο σύνολο των αναφορών που καταγράψαμε, παρουσιάζουν ποικιλία, αναδεικνύοντας ως θετικά αρκετά σημεία της διαδικασίας. Οι αρνητικές αναφορές είναι λίγο περισσότερες (55,5%) από τις θετικές και εστιάζουν επί της ουσίας σε μία συγκεκριμένη παράμετρο.

Σχήμα 1: Θετικά και αρνητικά στοιχεία εξΑΕ

Οι 12 φοιτητές/τριες που ανήκουν στην συγκεκριμένη κατηγορία «εν μέρει» αναφέρθηκαν θετικά τέσσερεις στο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό του διαδικτυακού μαθήματος (4 φορές), στον τρόπο οργάνωσης του μαθήματος (2 φορές), και στην εκπαιδευτική διαδικασία και στις ενέργειες της διδάσκουσας από (1 φορά), αντίστοιχα. Όπως φαίνεται και από τα παρακάτω παραδείγματα:

Πιστεύω εν μέρει η εξ αποστάσεως διδασκαλία ήταν ικανή για παράδειγμα μέσα από τα βίντεο, τις φωτογραφίες, τις σημειώσεις και τις παρουσιάσεις μας βοηθήσει να καταλάβουμε το μάθημα και να μπορέσουμε να ενταχθούμε σε αυτό. Όμως θα ήταν καλύτερα με την φυσική παρουσία και ειδικότερα με την πραγματοποίηση της πρακτικής άσκησης, Φ16.

θεωρώ ότι το μάθημα της πρακτικής είναι πολύ σημαντικό, εν μέρει η εξ αποστάσεως διδασκαλία βοήθησε όσο μπορούσε αλλά δεν συγκρίνεται με τα δια ζώσης μαθήματα, Φ22.

Το μόνο αμιγώς αρνητικό στοιχείο που αναφέρεται ρητά και συχνά, επτά φορές (7), είναι η έλλειψη του πρακτικού μέρους του μαθήματος, δηλαδή της επίσκεψης των φοιτητών/τριών στα νηπιαγωγεία για την πραγματοποίηση των παρατηρήσεών τους. Η αρνητική αυτή αναφορά συμπληρώνεται και από την άποψη ότι η εξΑΕ δεν αποτελεί κατάλληλη μέθοδο διδασκαλίας για το μάθημα. Συγκεκριμένα, τρεις φορές (3) αναφέρθηκε ρητά ότι η δια ζώσης εκπαίδευση είναι καλύτερη από την εξΑΕ διότι προσφέρει ευκαιρίες, είναι πιο διαδραστική και ευχάριστη. Αυτά γίνονται φανερά από τα παρακάτω παραδείγματα:

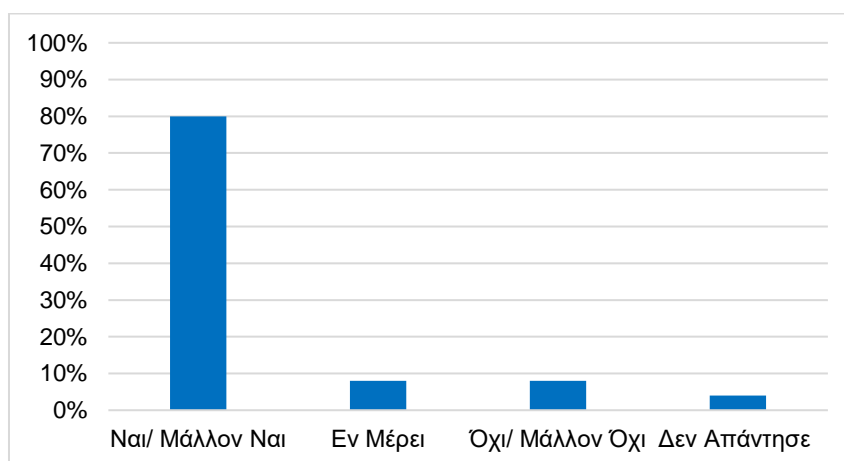
Πιστεύω πως η εξ αποστάσεως διδασκαλία βοήθησε στην επίτευξη του μαθήματος απλά όχι επαρκώς. Πχ. Το πρακτικό κομμάτι δηλ. Το να μπούμε στο νηπιαγωγείο δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί, οπότε είναι και ο μοναδικός στόχος που δεν επιτεύχθηκε, Φ12.

Θεωρώ πως εν μέρει, ναι αλλά στο κομμάτι της πρακτικής άσκησης ήταν θεωρώ δύσκολο καθώς δεν μπορέσαμε να επισκεφτούμε τα νηπιαγωγεία. Ωστόσο, το μάθημα έγινε με τρόπο που μας βοήθησε να κατανοήσουμε πλήρως το περιεχόμενο, Φ14.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι οι φοιτητές/τριες κατά γενική ομολογία εκτιμούν ότι η εξΑΕ διεξαγωγή του μαθήματος επέτρεψε πλήρως ή/και εν μέρει την επίτευξη των στόχων του μαθήματος και αναδεικνύουν μέσα από τα παραδείγματά τους ότι αυτό ήταν εφικτό χάρη στην οργάνωση του μαθήματος, τις ενέργειες της διδάσκουσας, το ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό που αξιοποιήθηκε. Ωστόσο, έχουν καταμετρηθεί και σημαντικές αναφορές που εστιάζουν στην απουσία του πρακτικού μέρους του μαθήματος, δηλαδή την μη πραγματοποίηση των επιτόπιων παρατηρήσεων σε νηπιαγωγεία, καθώς και μερικές που δηλώνουν ρητά την υπεροχή της δια ζώσης εκπαιδευτικής διαδικασίας έναντι της εξ αποστάσεως.

4.2 Συμβολή στις κατανοήσεις του περιεχομένου του μαθήματος

Στο δεύτερο ερώτημα, που αναφερόταν στις κατανοήσεις των φοιτητών/τριών σχετικά με το περιεχόμενο του μαθήματος, προέκυψαν τρεις κατηγορίες οι οποίες αφορούσαν την απάντηση «ναι/ μάλλον ναι» που αποτελούνταν από είκοσι (20) συμμετέχοντες (80%), την απάντηση «εν μέρει» με δύο (2) φοιτητές/τριες (8%) και την απάντηση «όχι/ μάλλον όχι» με επίσης δύο (2) ερωτηθέντες (8%), ενώ υπήρχε ένας (1) συμμετέχων (4%) ο οποίος δεν απάντησε, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα.

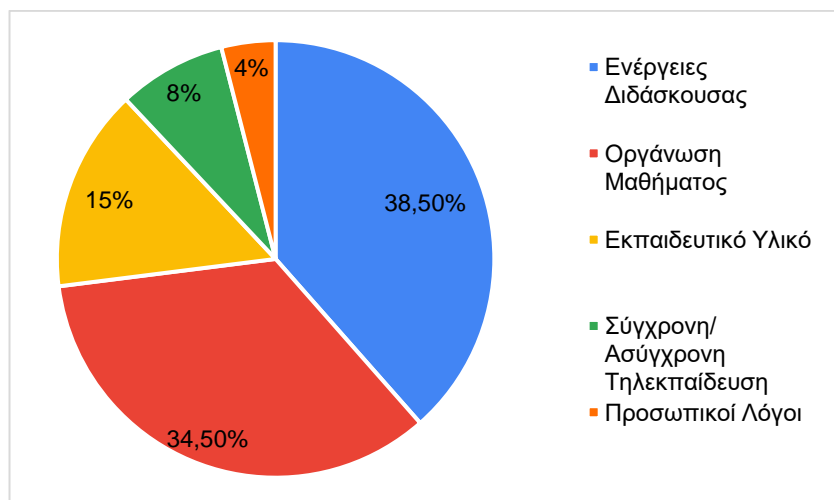

Διάγραμμα 3: Συμβολή της εξΑΕ στις κατανοήσεις του περιεχομένου του μαθήματος

Κατηγορία α' «Ναι, μάλλον ναι»

Όπως διαπιστώνουμε η συντριπτική πλειονότητα των φοιτητών/τριών εκτιμούν ότι δεν είχαν θέμα ως προς την κατανόηση του περιεχομένου του μαθήματος. Στα παραδείγματα που ανέφεραν για να τεκμηριώσουν την άποψή τους οι ερωτηθέντες που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία «Ναι, μάλλον ναι», υπογράμμισαν ότι τις κατανοήσεις τους διευκόλυναν οι ενέργειες της διδάσκουσας (10 αναφορές, 38,5%) και η οργάνωση του μαθήματος (9 αναφορές, 34,5%). Επιπλέον, για το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε κατά την διάρκεια των μαθημάτων υπήρχαν (4 αναφορές, 15%) ενώ, ο συνδυασμός σύγχρονης και ασύγχρονης τηλεκπαίδευση αναφέρθηκε (2 φορές, 8%) (βλ. διάγραμμα 4). Μάλιστα, μία φορά (4%) αναφέρθηκε ότι η εξΑΕ, όχι μόνο διευκόλυνε στις κατανοήσεις, αλλά επέτρεψε σε έναν φοιτητή/τρια να παρακολουθήσει τις διαλέξεις του μαθήματος, παρά τις εργασιακές του/της υποχρεώσεις, οι οποίες, σε

αντίθετη περίπτωση, δηλαδή, στην περίπτωση της δια ζώσης εκπαίδευσης, θα ήταν εμπόδιο στην παρακολούθηση των διαλέξεων.

Διάγραμμα 4: Συμβολή στην κατανόηση του περιεχόμενου του μαθήματος

Παραθέτουμε ενδεικτικά τα παρακάτω παραδείγματα:

Η εξ αποστάσεως διδασκαλία δεν δυσκόλεψε την κατανόηση, καθώς η οργάνωση του μαθήματος ήταν άρτια και η διδάσκουσα ανταποκρινόταν στην επίλυση αποριών είτε σε πραγματικό χρόνο, είτε με την ανάρτηση επιπλέον διδακτικού και βοηθητικού υλικού, Φ9.

Οι κατανοήσεις έγιναν μέσα από την καθηγήτρια, της οποίας ήταν πολύ σημαντική η βοήθειά της, διότι είναι ένα πρακτικό μάθημα και παρά τις δύσκολες εξ αποστάσεως συνθήκες εκείνη μας βοήθησε με το παραπάνω, για να κατανοήσουμε τους στόχους του νηπιαγωγείου και του μαθήματος, Φ11.

Ναι, ήταν πολύ κατανοητά όλα προσωπικά δεν δυσκολεύτηκα, εκτός του ότι δεν επιτεύχθηκε η πρακτική στα νηπιαγωγεία σε αυτό δυσκολεύτηκα λίγο ως προς την επίλυση των εργασιών. Αλλά παρόλο που δεν έγινε, είχαμε όλα τα εφόδια ώστε να μπορέσουμε να προχωρήσουμε, Φ10.

Ωστόσο, και σε αυτήν την κατηγορία υπάρχουν φοιτητές που ενώ εκτιμούν από την μια ότι η μη πραγματοποίηση των παρατηρήσεων στα νηπιαγωγεία, δεν τους εμπόδισε «να προχωρήσουν», νιώθουν από την άλλη την ανάγκη να υπογραμμίσουν την απουσία τους.

Κατηγορία β' «Εν μέρει»

Στην κατηγορία «Εν μέρει» οι δύο (2) φοιτητές/τριες που ανήκουν σε αυτήν με τα παραδείγματα που ανέφεραν για να τεκμηριώσουν την άποψή τους, αν και αποτίμησαν την εξΑΕ ως αποτελεσματική, εξέφρασαν την επιφύλαξή τους και δήλωσαν ότι προτιμούν την δια ζώσης. Πιο συγκεκριμένα, και οι δύο ανέφεραν ρητά ότι θεωρούν την δια ζώσης διεξαγωγή των μαθημάτων καταλληλότερη λόγω της αμεσότητας και των αλληλεπιδράσεων που υπάρχουν με «την ζωντανή παρουσία όλων». Παραθέτουμε ενδεικτικά το παρακάτω παράδειγμα:

Νομίζω πως το επίπεδο της κατανόησης στην εξ αποστάσεως διδασκαλία είναι σχεδόν ίδιο με αυτό των δια ζώσης διαλέξεων, απλώς επειδή λείπει η αμεσότητα, ίσως ήταν ακόμα πιο αποτελεσματική η διαδικασία με την συζήτηση και αλληλεπίδραση με τη ζωντανή παρουσία όλων, Φ2.

Κατηγορία γ' «Όχι»

Στην τρίτη κατηγορία του «όχι/ μάλλον όχι» μόνο ο ένας (1) από τους δύο (2) φοιτητές τεκμηρίωσε την άποψη τους κάνοντας αναφορά στην έλλειψη φυσικής επαφής μεταξύ των εμπλεκόμενων. Αυτό αποτυπώνεται και από το παρακάτω παράδειγμα:

Όχι, αντίθετα η έλλειψη ανθρώπινης επαφής έκανε το μάθημα πιο ψυχρό και απόμακρο δημιουργώντας ένα περιβάλλον που δεν ήταν τόσο φιλικό, Φ1.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι στην συντριπτική τους πλειονότητα οι φοιτητές/τριες του δείγματος της έρευνάς μας εκτιμούν ότι η εξΑΕ συνέβαλε στις κατανοήσεις τους αναφορικά με το περιεχόμενο του μαθήματος. Αναφέρουν ότι σε αυτό συντέλεσαν οι ενέργειες της διδάσκουσας, η οργάνωση του μαθήματος, το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε και ο συνδυασμός σύγχρονης (ταυτόχρονης) και ασύγχρονης (ετερόχρονης) τηλεκπαίδευσης. Μία μικρή μερίδα φοιτητών εκφράζει τις επιφυλάξεις της δηλώνοντας ότι προτιμούν την αμεσότητα της δια ζώσης διαδικασίας, για την οποία αναφέρουν ότι θα ήταν πιο αποτελεσματική, ενώ υπάρχει μία επίσης μικρή μερίδα φοιτητών που αν και ανήκουν στην συντριπτική πλειονότητα με θετική άποψη

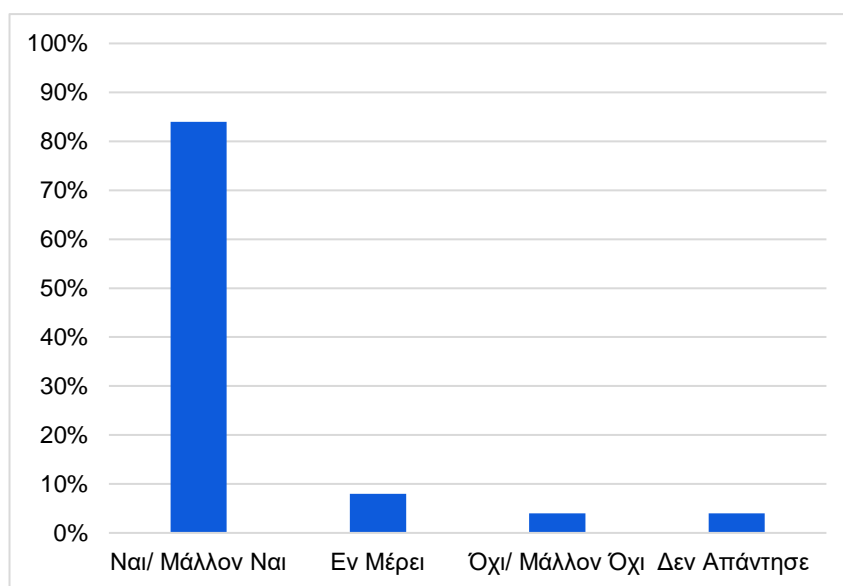
για την εξΑΕ, αναδεικνύουν ως σημαντική την απουσία πραγματοποίησης της δια ζώσης πρακτικής άσκησης.

4.3 Συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων (φοιτητές/τριες, διδάσκουσα)

Το ερώτημα 3 αφορούσε το κατά πόσο στάθηκαν εφικτές οι συνεργασίες μεταξύ των φοιτητών/τριών και διδάσκουσας και φοιτητών/τριών μεταξύ τους κατά την εξ αποστάσεως διεξαγωγή του μαθήματος.

4.3.1. Συνεργασίες μεταξύ φοιτητών/τριών και διδάσκουσας

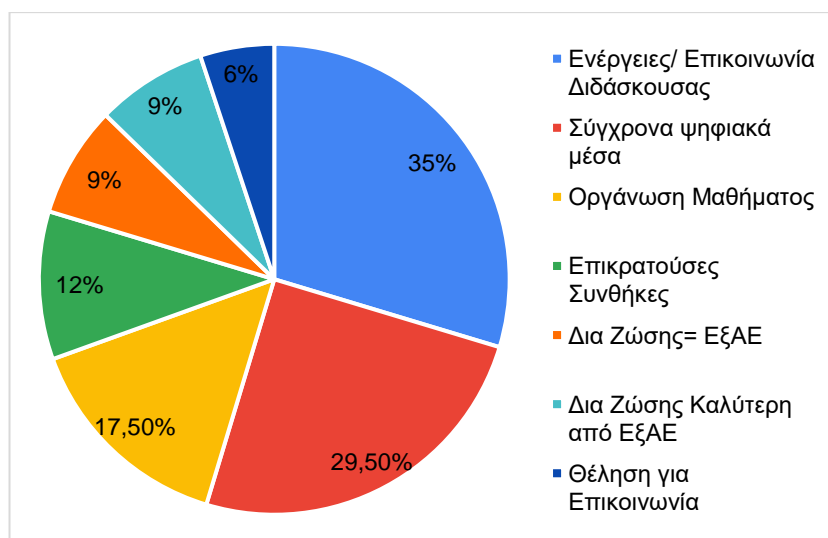
Αρχικά, για το πρώτο μέρος που αναφερόταν στην συνεργασία των φοιτητών με την διδάσκουσα δημιουργήθηκαν τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν είκοσι ένα (21), από τους είκοσι πέντε φοιτητές, που συμφώνησαν ότι διευκολύνθηκε η συνεργασία τους με την διδάσκουσα (84%). Στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν δύο φοιτητές (2) που ανέφεραν ότι η συνεργασία τους με την διδάσκουσα διευκολύνθηκε εν μέρει (8%). Στην τρίτη κατηγορία ανήκει ένας (1) φοιτητής που απάντησε ότι δεν διευκολύνθηκε στην συνεργασία του με την διδάσκουσα κατά την εξ αποστάσεως διεξαγωγή του μαθήματος (4%), ενώ ένας (1) ακόμη δεν απάντησε σε αυτό το μέρος της ερώτησης (4%) (βλ. διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5: Συμβολή εξΑΕ στη συνεργασία με διδάσκουσα

Κατηγορία α' «Ναι, μάλλον ναι»

Στην πρώτη κατηγορία στην οποία ανήκει η συντριπτική πλειονότητα του δείγματος που δηλώνει ότι η συνεργασία με την διδάσκουσα διευκολύνθηκε, οι φοιτητές/τριες τις πιο πολλές φορές αιτιολόγησαν την απάντησή τους αναφέροντας τις ενέργειες και την διάθεση επικοινωνίας της διδάσκουσας (6 φορές, 35%), τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα που χρησιμοποιούνται για την επικοινωνία (5 φορές, 29.5%) και την οργάνωση του μαθήματος (3 φορές, 17,5%), χωρίς να δείχνουν ότι παραβλέπουν τις επικρατούσες συνθήκες μέσα στις οποίες αναπτύχθηκε το μάθημα με την μορφή εξΑΕ, δηλαδή την υγειονομική κρίση COVID-19 και η καραντίνα που βρισκόταν όλη η χώρα (2 φορές, 12%) ή την θέληση για επικοινωνία από τους φοιτητές (1 φορά, 6%) (βλ. διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Διευκόλυνση επικοινωνίας μεταξύ διδάσκουσας και φοιτητών.

Έχει σημασία να αναφέρουμε ότι μέσα από τις απαντήσεις των φοιτητών αναδεικνύονται και προτιμήσεις υπέρ της εξΑΕ, η οποία δεν «διαφέρει από τη διαζώσης» (2 αναφορές, 9%), αλλά και σταθερή προτίμηση υπέρ της διαζώσης, καθώς όσο καλές και επιτυχημένες είναι οι συνεργασίες τους με την διδάσκουσα, για κάποιους φοιτητές οι διαζώσης συνεργασίες και οι διαζώσης δυνατότητες για επικοινωνία είναι προτιμότερες και πιο εφικτές (2 αναφορές, 9%).

Ενδεικτικά δίνουμε τα παρακάτω παραδείγματα:

Με την διδάσκουσα η συνεργασία ήταν εξαιρετική. Προσπάθησε πραγματικά να κάνει το μάθημα όπως θα γινόταν δια ζώσης, ενώ προσπαθούσε να μας κάνει να συμμετέχουμε ενεργά, μέσα από τις ευκαιρίες που μας έδινε από ερωτήσεις και συζητήσεις (...), Φ3.

Πιστεύω πως δεν προέκυψε κανένα πρόβλημα συνεργασίας τόσο με την διδάσκουσα όσο και με τους/τις συμφοιτητές /τριες αφού υπήρχε η δυνατότητα μέσω της πλατφόρμας τηλεκπαίδευσης για συζήτηση και οποιασδήποτε μορφής συνεργασίες. Επίσης, δινόταν η δυνατότητα από την πλευρά της διδάσκουσας για επιπλέον συνεργασία, όπου υπήρχε ανάγκη μέσω skype, Φ6.

Κατηγορία β' «Εν μέρει»

Στην δεύτερη κατηγορία, οι 2 φοιτητές/τριες που απάντησαν ότι «Εν μέρει» διευκολύνθηκαν οι συνεργασίες τους με την διδάσκουσα, αιτιολόγησαν την εν μέρει και όχι πλήρη ικανοποίησή τους αναφερόμενοι στη διάρκεια των διαλέξεων που τον εκτίμησαν ως περιορισμένο.

Σχετικά με την διδάσκουσα δεν ήταν ιδιαίτερα εύκολο, από την άποψη του χρόνου. Στο μάθημα κάναμε λιγότερες από τις μισές ώρες που έπρεπε να κάνουμε, επομένως ήταν δύσκολο να το καθυστερούμε για δικούς μας προβληματισμούς. Ωστόσο, η καθηγήτρια προσπάθησε να καλύψει πολλές από τις απορίες μας (...), Φ11.

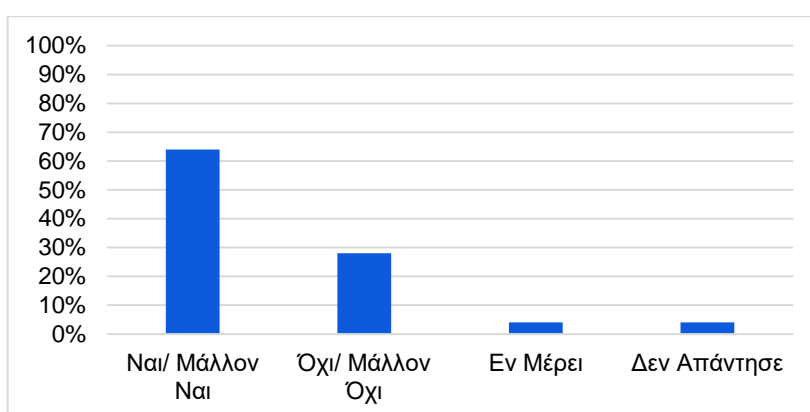
Κατηγορία γ' «Όχι, μάλλον όχι»

Στην τρίτη κατηγορία, τάχθηκε ένα φοιτητής που πίστευε ότι δεν διευκολύνθηκαν οι συνεργασίες του με την διδάσκουσα. Αιτιολόγησε την άποψή του, όχι με συγκεκριμένο παράδειγμα από την βιωμένη εμπειρία του, αλλά εκφράζοντας την προτίμησή του στις δια ζώσης διαδικασίες. Έγραψε χαρακτηριστικά:

Πιστεύω πως όχι καθώς μέσα στην τάξη υπάρχει μεγαλύτερη κατανόηση και συνεργατικότητα, Φ13.

4.3.2. Συνεργασίες φοιτητών/τριών μεταξύ τους

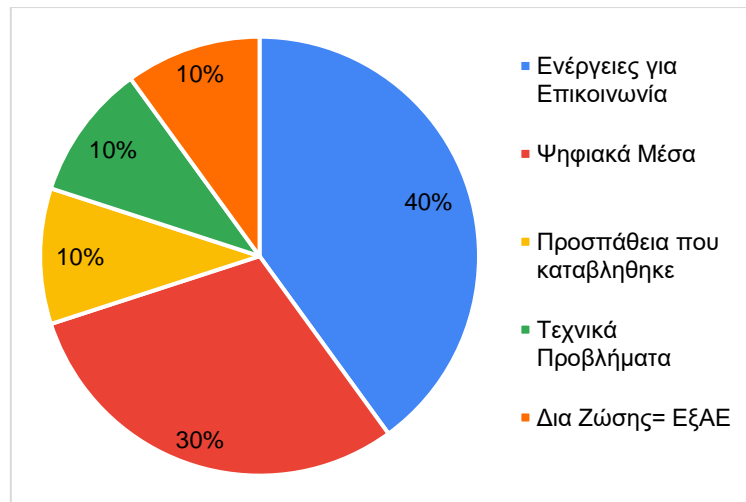
Σχετικά με το δεύτερο μέρος της ερώτησης που αναφερόταν στην συνεργασία των φοιτητών μεταξύ τους αναδείχθηκαν επίσης 3 κατηγορίες. Συγκεκριμένα, δεκαέξι (16) συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η συνεργασία με τους συμφοιτητές τους διευκολύνθηκε (64%), επτά (7) ανέφεραν ότι δεν διευκολύνθηκαν (28%) και ένας (1) ανέφερε ότι διευκολύνθηκε εν μέρει (4%). Επίσης, υπήρχε και ένας (1) συμμετέχων που δεν απάντησε σε αυτό το μέρος της ερώτησης (4%) (βλ. διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7: Συμβολή εξΑΕ στη συνεργασία μεταξύ φοιτητών

Κατηγορία α' «Ναι, μάλλον ναι»

Οι συμμετέχοντες που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία, η οποία είναι αισθητά η μεγαλύτερη, τεκμηρίωσαν την απάντησή τους εστιάζοντας σε θετικά σημεία αναγνωρίζοντας, κυρίως, ότι αυτό επιτεύχθηκε χάρη στις ενέργειες που έγιναν για επικοινωνία (4 αναφορές, 40%) και χάρη στα ψηφιακά μέρα που χρησιμοποιήθηκαν (3 αναφορές, 30%). Λίγες φορές αναφέρθηκαν και στις δυσκολίες που αντιμετώπισαν, χωρίς ωστόσο να τους κάνουν να εκτιμήσουν ως αρνητική την εμπειρία τους. Ως δυσκολίες ανέφεραν την περισσότερη προσπάθεια που χρειάστηκε για να επιτευχθεί η επικοινωνία από απόσταση, (1 αναφορά, 10%) τα τεχνικά προβλήματα που δυσκόλεψαν την επικοινωνία (1 αναφορά, 10%). Τέλος, καταγράφηκαν μεμονωμένες αναφορές που εξίσωναν την εξΑΕ με την δια ζώσης, (1 φορά, 10%) (βλ. Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8: Διευκόλυνση επικοινωνίας φοιτητών μεταξύ τους.

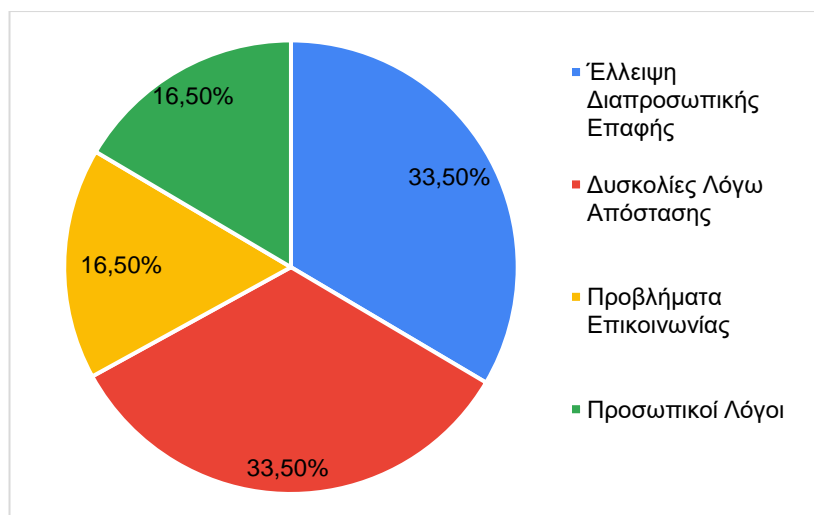
Γίνεται φανερό και από τα παρακάτω παραδείγματα:

Την εποχή της τεχνολογίας όλα λύνονται πολύ εύκολα και γρήγορα. Έχουμε στην διάθεσή μας πολλούς τρόπους ομαδικής επικοινωνίας (skype-viber-messenger). Οποτε χρειάστηκε να συνεργαστούμε είτε με την διδάσκουσα είτε με τους συμφοιτητές μας δεν αντιμετωπίσαμε κάποια δυσκολία, Φ8.

Και στις δυο περιπτώσεις η εξ αποστάσεως διδασκαλία διευκόλυνε την συνεργασία. Για παράδειγμα, (...) και με την συμφοιτήτρια μου ήμασταν σε επικοινωνία συνεχώς για να βγάλουμε εις πέρας τις εργασίες που μας είχαν ανατεθεί, Φ20.

Κατηγορία β' «Όχι, μάλλον όχι»

Οι 7 συμμετέχοντες που απάντησαν ότι δεν διευκολύνθηκε η επικοινωνία τους με τους συμφοιτητές/τριές τους, υποστήριξαν την άποψη τους αναφέροντας την έλλειψη διαπροσωπικής επαφής (2 φορές, 33,5%), τις δυσκολίες λόγω απόστασης (2 φορές, 33,5%), τα προβλήματα στην επικοινωνία λόγω ψηφιακών υποδομών (1 φορά, 16,5%) και προσωπικούς λόγους, δηλαδή ότι δεν υπήρχαν κοινές ελεύθερες ώρες για συνεργασία λόγω υποχρεώσεων (1 φορά, 16,5%) (βλ. διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 9: Δυσκολίες στην επικοινωνία μεταξύ των φοιτητών

Παρουσιάζονται ενδεικτικά τα παρακάτω παραδείγματα:

Δυσκολεύτηκα στη συνεργασία με τους συμφοιτητές μου... θα προτιμούσα ατομικές εργασίες γιατί οι συνεργασίες εξ αποστάσεως είναι πάρα πολύ δύσκολες, Φ22.

Από την άλλη πλευρά όμως, στη συνεργασία μου με την συμφοιτήτριά μου δεν είχαμε την ευκαιρία να βρεθούμε και να ανταλλάξουμε απόψεις σχετικά με το αντικείμενο παρά μόνο μέσω διαδικτύου όπου τα προβλήματα επικοινωνίας ίσως ήταν μεγαλύτερα από αυτά που περιμέναμε, Φ24.

Κατηγορία γ' «Εν μέρει»

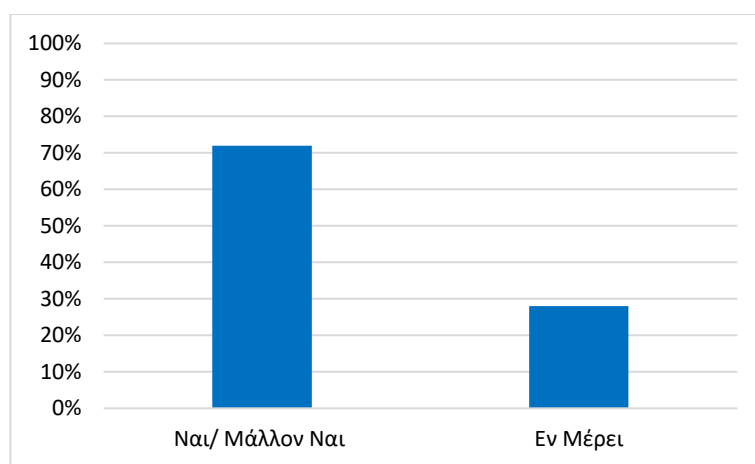
Όσον αφορά τους συμμετέχοντες που ανήκουν την κατηγορία του «εν μέρει» δεν αιτιολόγησαν την απάντησή τους.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι οι φοιτητές στην συντριπτική πλειονότητά τους εκτιμούν ότι οι συνεργασίες τους στο πλαίσιο του μαθήματος με την διδάσκουσα πραγματοποιήθηκαν επιτυχώς χωρίς να εκτιμούν ως πρόβλημα την εξΑΕ διεξαγωγή του μαθήματος. Οι ενέργειες που έγιναν από πλευράς διδάσκουσας, η ψηφιακή τεχνολογία και γενικότερα η οργάνωση του μαθήματος συνέβαλαν προς αυτήν την κατεύθυνση, παρά τις λιγοστές τεχνικής φύσης δυσκολίες που ανέφεραν παράλληλα. Δεν συμερίστηκαν την ίδια άποψη μεμονωμένες περιπτώσεις φοιτητών που θεώρησαν ότι η

σύγχρονη εξΑΕ ήταν μικρής διάρκειας ή ότι η δια ζώσης εκπαίδευση είναι απαραίτητη προϋπόθεση επικοινωνίας. Και οι συνεργασίες μεταξύ των φοιτητών/τριών εν μέσω εξΑΕ αποτιμήθηκαν θετικά από την πλειονότητα των φοιτητών, όχι όμως στα επίπεδα της συνεργασίας με την διδάσκουσα. Η τεκμηρίωση των απαντήσεων ήταν παρόμοια. Παρατηρήθηκε διαφοροποίηση σε μια μερίδα φοιτητών που ανέδειξαν ότι η απουσία προσωπικών επαφών, η απόσταση, οι τεχνικές δυσκολίες και η έλλειψη κοινού ελεύθερου χρόνου ήταν λόγοι που δεν μπόρεσαν να έχουν επιτυχή συνεργασία με τους συμφοιτητές τους κατά την διάρκεια της εξΑΕ.

4.4 Κάλυψη αναγκών συμμετεχόντων

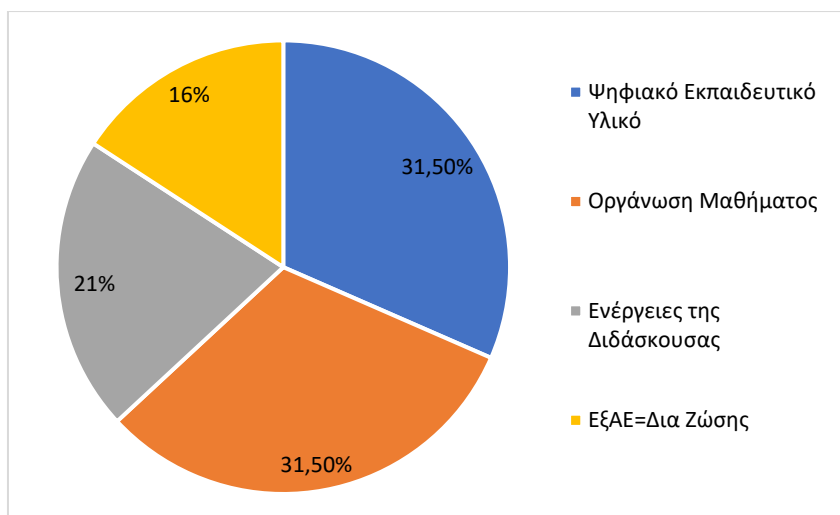
Στην τέταρτη ερώτηση, η οποία διερευνούσε εάν οι φοιτητές πιστεύουν ότι η εξΑΕ συνέβαλε στην κάλυψη των προσδοκιών και εκπαιδευτικών αναγκών τους, προέκυψαν δύο κατηγορίες, χωρίς μεγάλη ποσοτική διαφοροποίηση μεταξύ τους. Η πρώτη κατηγορία αποτελείται από δεκαοχτώ (18) φοιτητές που απάντησαν ότι «Ναι/ μάλλον ναι» (72%) και η δεύτερη κατηγορία με επτά (7) φοιτητές που απάντησαν ότι οι ανάγκες τους καλύφθηκαν «Εν μέρει» (28%) (βλ. διάγραμμα 10).

Διάγραμμα 10: Συμβολή εξΑΕ στην κάλυψη αναγκών εκπαιδευομένων για το μάθημα

Κατηγορία α' «Ναι, μάλλον ναι»

Τα παραδείγματα που δόθηκαν από τους φοιτητές που ανήκουν στην πρώτη κατηγορία για να τεκμηριώσουν την εκτίμησή τους αφορούσαν το ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό (6 αναφορές, 31,5%), την οργάνωση του μαθήματος (6 αναφορές, 31,5%) επίσης, και τις ενέργειες της διδάσκουσας (4 αναφορές, 21%), ενώ υπήρχαν τρεις (3) συμμετέχοντες που ανέφεραν ότι οι ανάγκες τους καλύφθηκαν καθώς η εξΑΕ δεν διαφέρει από την δια ζώσης (16%) (βλ. διάγραμμα 11).

Διάγραμμα 11: Μέσα κάλυψης αναγκών των εκπαιδευομένων

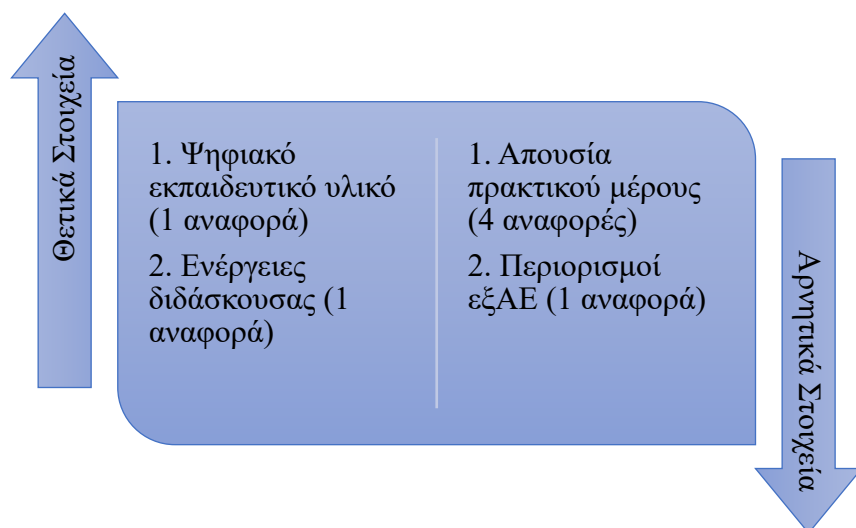
Παραθέτουμε ενδεικτικά τα παρακάτω παραδείγματα:

Αν και το μάθημα της πρακτικής, αποκτά άλλο ενδιαφέρον με την επίσκεψη σε Νηπιαγωγεία, η εξ αποστάσεως διδασκαλία κάλυψε τις ανάγκες μας γιατί χρησιμοποιήθηκαν βίντεο από πραγματικές συνθήκες ζωής στο Νηπιαγωγείο και εξετάστηκαν πολλές μελέτες περίπτωσης, Φ9.

Ναι τις κάλυψε διότι, είχαμε πλήρες υλικό από την καθηγήτρια με πολλές πληροφορίες επεξηγήσεις και γνώση, που κατάφερε μέσα από αυτό να μας βοηθήσει και να μας δώσει τα στοιχεία που χρειαζόμαστε, Φ16.

Κατηγορία β' «Εν μέρει»

Στην δεύτερη κατηγορία «Εν μέρει» οι φοιτητές αναφέρθηκαν και σε αρνητικά και θετικά παραδείγματα για να τεκμηριώσουν την μερική κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών και προσδοκιών τους. Τονίστηκε ιδιαίτερα ως αρνητικό η έλλειψη του πρακτικού μέρους του μαθήματος, δηλ. των επισκέψεων και παρατηρήσεων στα νηπιαγωγεία (4 φορές) ενώ αναφέρθηκε ξανά η άποψη ότι η δια ζώσης διδασκαλία είναι καλύτερη της εξΑΕ (1 φορά). Ως θετικά παραδείγματα αναφέρθηκαν το ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό (1 φορά) και οι ενέργειες της διδάσκουσας (1 φορά) (βλ. σχήμα 2).

Σχήμα 2: Θετικά και Αρνητικά

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα παρακάτω παραδείγματα:

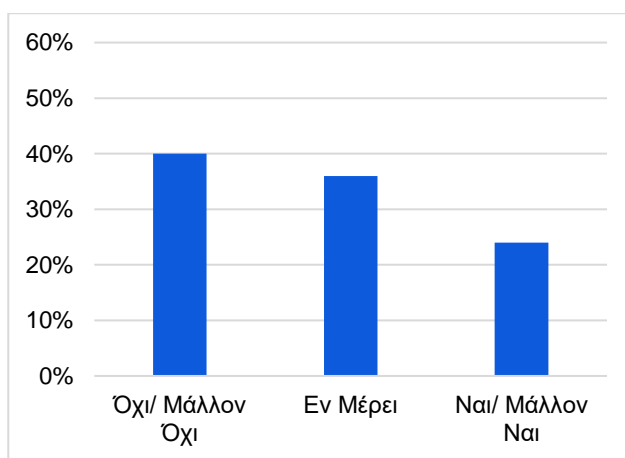
Λόγω του περιορισμένου χρόνου καλύφθηκαν αρκετοί προβληματισμοί μας, χάρη στην αφιέρωση χρόνου και το αρκετό εκπαιδευτικό υλικό από την καθηγήτρια και όχι από την εξ αποστάσεως διδασκαλία, Φ11.

Όπως ανέφερα και παραπάνω το μόνο κομμάτι των αναγκών μου ως εκπαιδευόμενη, που δεν κάλυψε η εξ αποστάσεως διδασκαλία ήταν το βιωματικό κομμάτι δηλαδή το να μπορούμε στο νηπιαγωγείο. Όσον αφορά τα υπόλοιπα κομμάτια, όλες οι διαλέξεις που κάναμε ήταν μια χαρά και μας κάλυψαν σε μεγάλο βαθμό πιστεύω, Φ12.

Συνοψίζοντας, οι φοιτητές εκτιμούν στην πλειονότητά τους ότι μέσα από την εξΑΕ διεξαγωγή του μαθήματος της ΠΑ στο Β' έτος καλύφθηκαν οι ανάγκες τους ως εκπαιδευόμενοι χάρη στο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό, την οργάνωση του μαθήματος και τις ενέργειες της διδάσκουσας. Μάλιστα, μία μικρή μερίδα από αυτούς υπερθεματίζει υπέρ της εξΑΕ, η οποία, εκτιμούν, ότι δεν υπολείπεται της δια ζώσης. Σε μικρότερα ποσοστά, αλλά όχι αμελητέα, κινείται το ποσοστό των φοιτητών που εκτιμούν ότι οι ανάγκες τους καλύφθηκαν εν μέρει. Ως λόγο αναφέρουν κυρίως για μία ακόμη φορά την απουσία του πρακτικού μέρους του μαθήματος στα νηπιαγωγεία.

4.5 Αποτίμηση εναλλακτικών τρόπων διδασκαλίας

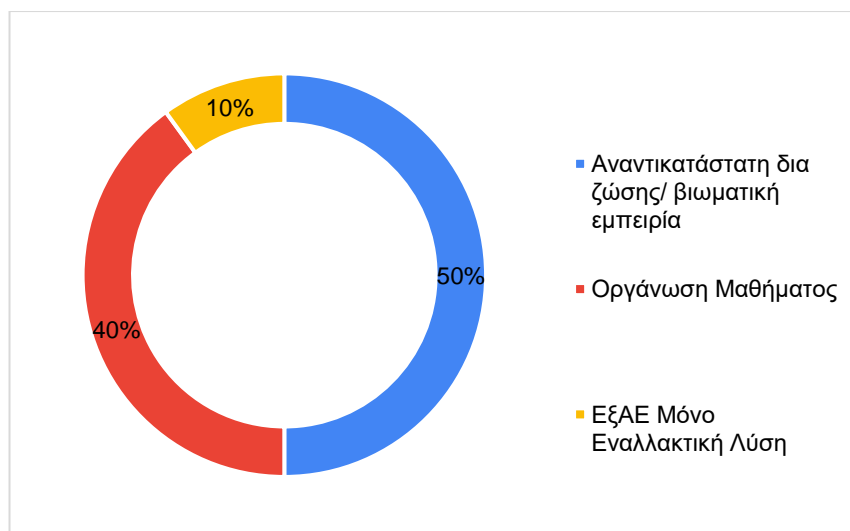
Η πέμπτη ερώτηση αναφερόταν στους εναλλακτικούς τρόπους που χρησιμοποιήθηκαν ώστε να τροποποιηθεί η δια ζώσης διδασκαλία και πραγματοποίηση του μαθήματος σε εξΑΕ και να υποστηριχθεί η νέα εκπαιδευτική διαδικασία μέσα για παράδειγμα, από παρακολούθηση βιντεοσκοπημένης διδασκαλίας, αυθεντικές καταγραφές από σκηνές τάξεων νηπιαγωγείου και διαλόγους με παιδιά στην ολομέλεια. Η ερώτηση αποσκοπούσε να αναδείξει αν οι τρόποι που αξιοποιήθηκαν για να υποστηριχθεί η εξΑΕ μορφή του μαθήματος ήταν ικανοί να αντικαταστήσουν την δια ζώσης παρατήρηση που θα γινόταν υπό κανονικές συνθήκες, σε τάξεις νηπιαγωγείου. Διαμορφώθηκαν 3 κατηγορίες με τους περισσότερους συμμετέχοντες να αμφισβητούν τους εναλλακτικούς τρόπους ως ικανούς να αντικαταστήσουν τις παρατηρήσεις στα νηπιαγωγεία, παρά την σπουδαιότητα που εκτίμησαν ότι είχαν για την επιτυχή διεξαγωγή του μαθήματος. Συγκεκριμένα, από τους είκοσι πέντε φοιτητές του δείγματος δέκα (10) απάντησαν αρνητικά (40%), εννιά (9) απάντησαν εν μέρει (36%), ενώ έξι (6) από τους 25 φοιτητές έδωσαν θετική απάντηση (24%) (βλ. Διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12: Ικανή η εξΑΕ να υποκαταστήσει την παρατήρηση στα νηπιαγωγεία;

Κατηγορία α' «Όχι, μάλλον όχι»

Όσοι απάντησαν αρνητικά, ανέφεραν ότι η δια ζώσης και βιωματική εμπειρία είναι αναντικατάστατη (5 φορές, 50%), ότι αν και καλή και επιτυχημένη η οργάνωση του μαθήματος, δεν μπορούσε να υποκαταστήσει το πρακτικό μέρος του μαθήματος (4 φορές, 40%), και ότι η εξΑΕ προσφέρεται για εναλλακτική λύση (1 αναφορά, 10%) (βλ. διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13: Λόγοι προτίμησης της δια ζώσης

Αυτό φαίνεται και από τα παρακάτω παραδείγματα:

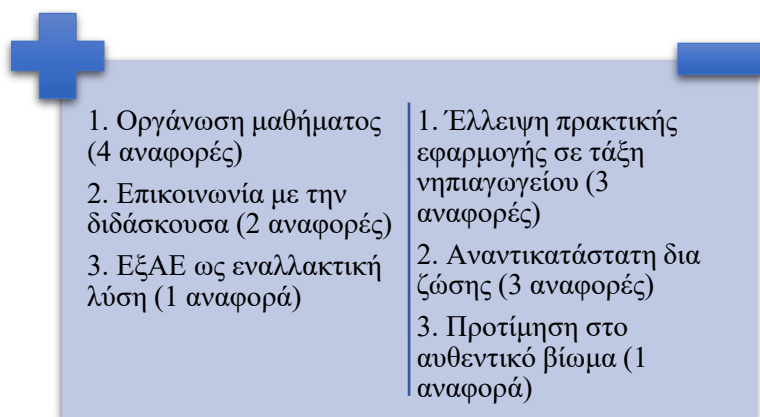
Σε καμία περίπτωση δεν πιστεύω πως αντικατέστησαν τη δια ζώσης παρατήρηση. Όμως το υλικό αυτό ήταν πολύ σπουδαίο και ευτυχώς υπήρχε ώστε να έχουμε ακόμα κι έτσι την επαφή με την διδασκαλία και τις τάξεις, Φ17.

Οι εναλλακτικοί τρόποι μας έφεραν πιο κοντά στα δια ζώσης μαθήματα, διότι παρακολούθησαμε πράγματα τα οποία συνέβαιναν στις τάξεις του περίγυρού μας. Αυτό όμως κατά την γνώμη μου δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη δια ζώσης εκπαίδευση διότι παρά της παρατηρήσεις που μπορούμε να κάνουμε μέσα από το διαδίκτυο δεν έχουμε την δυνατότητα να τα πραγματοποιήσουμε τις επιθυμίες μας, Φ24.

Κατηγορία β' «Εν μέρει»

Οι φοιτητές/-τριες της κατηγορίας «Εν μέρει», που απάντησαν ότι «οι εναλλακτικοί τρόποι που χρησιμοποιήθηκαν, κατάφεραν έως ένα σημείο να αντικαταστήσουν τις παρατηρήσεις στα νηπιαγωγεία» τεκμηρίωσαν την άποψή τους με αιτιολογήσεις που είχαν θετικό και αρνητικό προσανατολισμό. Ανέφεραν οι εναλλακτικοί τρόποι που αξιοποιήθηκαν στην εξΑΕ είχαν θετική συμβολή στην οργάνωση του μαθήματος (4, αναφορές), προώθησαν την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση (2 αναφορές), αλλά ενδείκνυται ως μία καλή εναλλακτική λύση (1

αναφορά). Παράλληλα, ανέφεραν ως σημαντική έλλειψη την απουσία της πρακτικής εφαρμογής και της άμεσης επαφής με παιδιά νηπιαγωγείου στην τάξη (3 αναφορές), χαρακτήρισαν τη δια ζώσης παρατήρηση ως αναντικατάστατη (3 αναφορές) και εξέφρασαν την προτίμησή τους στο αυθεντικό βίωμα (1 αναφορά) (βλ. σχήμα 3).

1. Οργάνωση μαθήματος (4 αναφορές)	1. Έλλειψη πρακτικής εφαρμογής σε τάξη νηπιαγωγείου (3 αναφορές)
2. Επικοινωνία με την διδάσκουσα (2 αναφορές)	2. Αναντικατάστατη δια ζώσης (3 αναφορές)
3. ΕξΑΕ ως εναλλακτική λύση (1 αναφορά)	3. Προτίμηση στο αυθεντικό βίωμα (1 αναφορά)

Σχήμα 3: Τεκμηρίωση των απαντήσεων «εν μέρει»

Παραθέτουμε ενδεικτικά τα παρακάτω παραδείγματα:

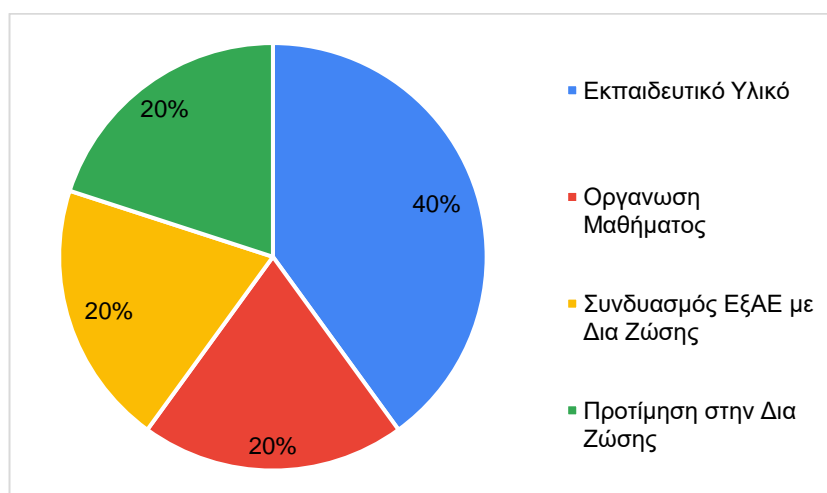
Ήταν ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την επίτευξη των στόχων του μαθήματος που μας έφερε πολύ κοντά στις πραγματικές συνθήκες, αλλά δεν μας έδωσε την δυνατότητα να δούμε και να βιώσουμε από κοντά την ατμόσφαιρα, το παιδαγωγικό κλίμα της τάξης, Φ9.

Οι εναλλακτικοί τρόποι ήταν πολύ αποτελεσματικοί στην παρούσα φάση, όμως για την καλύτερη κατανόηση και απόκτηση εμπειριών θα προτιμούσα την δια ζώσης παρατήρηση, Φ15.

Κατηγορία γ' «Ναι, μάλλον ναι»

Οι φοιτητές/-τριες της 3ης κατηγορίας που έδωσαν θετική απάντηση και αποτίμησαν τους εναλλακτικούς τρόπους που αξιοποιήθηκαν από την εξΑΕ για να υποκαταστήσουν την απουσία παρατηρήσεων σε τάξεις νηπιαγωγείου, αιτιολόγησαν την απάντησή τους αναφέροντας την αποτελεσματικότητα του εκπαιδευτικού υλικού που χρησιμοποιήθηκε (π.χ. δυνατότητες οπτικοακουστικού υλικού) (2 αναφορές, 40%) και την οργάνωση του μαθήματος, η οποία πρόσφερε ευκαιρίες για πιο στοχευμένη

εστίαση σε αντίθεση με την δια ζώσης παρατήρηση σε νηπιαγωγεία (1 αναφορά, 20%). Παρόλα αυτά, και στις απαντήσεις αυτών των φοιτητών/-τριών υπήρξαν αναφορές όπως αν και οι εναλλακτικοί τρόποι ήταν ικανοί να αντικαταστήσουν την δια ζώσης, θα ήταν καλύτερος ο συνδυασμός της δια ζώσης με την εξΑΕ (1 αναφορά, 20%) ή ότι παρόλα αυτά προτιμότερη είναι η δια ζώσης πρακτική άσκηση (1 αναφορά, 20%) (βλ. διάγραμμα 14).

Διάγραμμα 14: Τεκμηρίωση απαντήσεων «Ναι, μάλλον ναι»

Παραθέτουμε ενδεικτικά τα παρακάτω παραδείγματα:

Πιστεύω πως οι εναλλακτικοί τρόποι που αξιοποιήθηκαν λόγω της κατάστασης ήταν μια πολύ καλή λύση (...) υποπτευθήκαμε κάποια πράγματα περισσότερο με την βιντεοσκόπηση που σε πραγματικές συνθήκες ίσως να τα παραβλέπαμε, Φ5.

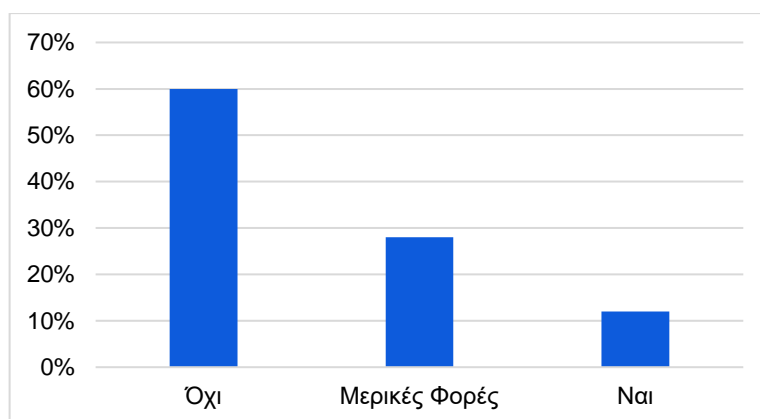
Νομίζω ότι ο συνδυασμός όλων αυτών των επιλογών μπορούσε να αντικαταστήσει σε ικανοποιητικό βαθμό τις δια ζώσης παρατηρήσεις στο χώρο του νηπιαγωγείου. Η αμεσότητα με τον χώρο νηπιαγωγείου και με τα νήπια δια ζώσης οπωσδήποτε δίνει την δυνατότητα ανακάλυψης περισσότερων ακόμη επιλογών ώστε η εκπαίδευση να είναι πιο ολοκληρωμένη, Φ18.

Συνοψίζοντας, η πλειοψηφία απάντησε ότι οι εναλλακτικοί τρόποι δεν είναι ικανοί για να αντικαταστήσουν την δια ζώσης. Συγκεκριμένα, η δια ζώσης διδασκαλία και παρατήρηση στα νηπιαγωγεία θεωρούν ότι δεν μπορεί να αντικατασταθεί παρόλο

που η οργάνωση του μαθήματος ήταν ικανοποιητική και ότι η εξΑΕ θα μπορούσε να αποτελεί εναλλακτικό τρόπο. Αρκετοί συμμετέχοντες απάντησαν πως εν μέρει οι εναλλακτικοί τρόποι ήταν ικανοί να αντικαταστήσουν την δια ζώσης εκπαίδευση αιτιολογώντας τόσο θετικά όσο και αρνητικά, όπου στα θετικά έδωσαν ως παράδειγμα την οργάνωση του μαθήματος, την επικοινωνία με την διδάσκουσα και θεώρησαν ότι η εξΑΕ θα έπρεπε να είναι εναλλακτική λύση, ενώ στα αρνητικά ανέφεραν την έλλειψη της παρατήρησης στα νηπιαγωγεία, αυθεντικό βίωμα και την άποψη ότι η δια ζώσης είναι αναντικατάστατη. Τέλος, όσοι απάντησαν ότι οι εναλλακτικοί τρόποι που χρησιμοποιήθηκαν κατά την διάρκεια των διαλέξεων είναι ικανοί να αντικαταστήσουν την δια ζώσης, οι οποίοι αποτελούν και την μειοψηφία, αιτιολόγησαν την απάντησή τους κάνοντας λόγο για το εκπαιδευτικό υλικό, την οργάνωση του μαθήματος και τον συνδυασμό εξΑΕ με δια ζώσης εκπαίδευση.

4.6 Τεχνικές δυσκολίες των φοιτητών

Η 6^η ερώτηση αποσκοπούσε στη διερεύνηση τεχνικών προβλημάτων που πιθανώς αντιμετώπισαν οι φοιτητές/τριες και τα οποία τους δυσκόλεψαν στην παρακολούθηση της εξΑΕ διεξαγωγής του μαθήματος. Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων προέκυψαν τρεις κατηγορίες. Συγκεκριμένα, η πρώτη κατηγορία του με δεκαπέντε (15) φοιτητές/τριες που ανέφεραν ότι δεν αντιμετώπισαν τεχνικές δυσκολίες (60%), η δεύτερη κατηγορία με επτά (7) φοιτητές/τριες που απάντησαν ότι μερικές φορές αντιμετώπισαν τέτοια προβλήματα (28%) και η τρίτη κατηγορία με τρεις (3) φοιτητές/-τριες που ανέφεραν ότι αντιμετώπισαν συστηματικά τεχνικά προβλήματα (12%) (βλ. Διάγραμμα 15).

Διάγραμμα 15: Αντιμέτωπιση τεχνικών δυσκολιών κατά την εξΑΕ

Κατηγορία α' «Ναι, μάλλον ναι»

Οι φοιτητές/τριες που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία και αποτελούν την πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν έκριναν σκόπιμο να παραθέσουν κάποιο ενδεικτικό παράδειγμα ή να τεκμηριώσουν επαρκώς την απάντησή τους και έτσι δεν έχουμε πληροφορίες για να σχολιάσουμε κάτι επιπροσθέτως.

Κατηγορία β' «Μερικές φορές»

Οι συμμετέχοντες που ανήκουν στην δεύτερη κατηγορία είναι όσοι ανέφεραν ότι περιστασιακά αντιμετώπισαν προβλήματα με τη σύνδεση στο διαδίκτυο (7 αναφορές) και με τον εξοπλισμό (2 αναφορές) που τους ήταν απαραίτητος για την παρακολούθηση

των διαλέξεων. Πρόκειται για φοιτητές/τριες που έδειχναν να αντιλαμβάνονται τις δυσκολίες που αντιμετώπιζαν ως ένα πρόβλημα που οφειλόταν σε δικές τους ελλείψεις.

Ενδεικτικά παρατίθενται τα παρακάτω παραδείγματα:

Δεν υπήρχε κάποιο πρόβλημα τις περισσότερες φορές το μάθημα κινούνταν ομαλά χωρίς προβλήματα. Αν κάποιες φορές είχαμε ήταν λόγω σύνδεσης των φοιτητών, Φ16.

Κατηγορία γ' «Ναι, αντιμετώπισα»

Από τους 3 φοιτητές/τριες που ανήκουν στην τρίτη κατηγορία αναφέρθηκαν δυσκολίες σύνδεσης στο διαδίκτυο λόγω πάροχου ή λόγω της ταυτόχρονης τηλεκπαίδευσης των μελών της ίδιας οικογένειας (υπερφόρτωση του δικτύου) (3 φορές), δυσκολίες με τον απαιτούμενο εξοπλισμό (2 φορές). Οι φοιτητές/τριες αυτής της κατηγορίας δείχνουν να έχουν πιο κριτική ματιά και αναδεικνύουν τις επιπτώσεις ή τους κοινωνικούς λόγους των δυσκολιών τους.

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα παρακάτω παραδείγματα:

Υπήρχαν αρκετά, προβλήματα με το μικρόφωνο, την κάμερα καθώς και μερικές έκανε διακοπές και ήταν δύσκολο να παρακολουθήσω το μάθημα, Φ1.

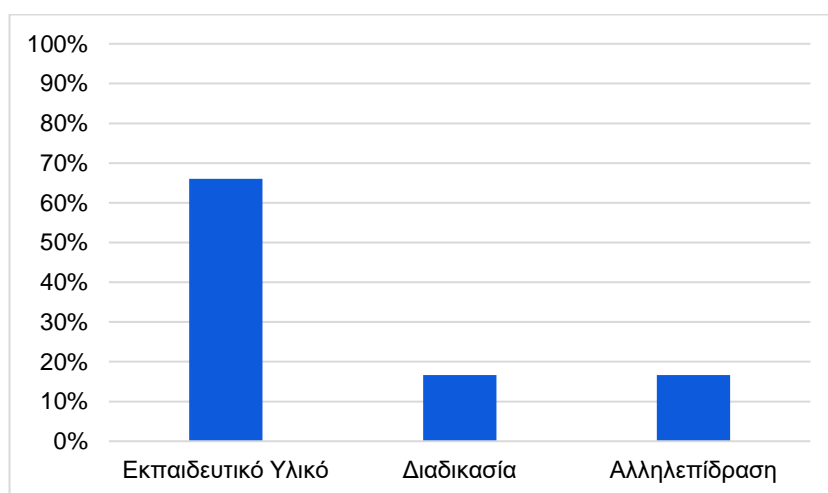
Φυσικά και υπήρχαν τεχνικά προβλήματα. Πολλές φορές η σύνδεση δεν ήταν καλή όχι απαραίτητα της καθηγήτριας, αλλά και η δική μας, των φοιτητών. Όταν σε ένα σπίτι που ζουν έξι άτομα πρέπει και όλοι να έχουν πρόσβαση στο ίντερνετ είναι λογικό ότι το σήμα δεν θα είναι καλό, Φ19.

Συνοψίζοντας, κάποιοι αντιμετώπισαν τεχνικά προβλήματα περιστασιακά και άλλοι συστηματικά. Ωστόσο έχει ενδιαφέρον να δούμε πως παρουσιάζουν τις δυσκολίες αυτές, καθώς οι περισσότεροι έκριναν ότι ήταν δική τους ευθύνη ενώ όσοι αντιμετώπιζαν συστηματικά πρόβλημα έκριναν υπαινισσόμενοι κοινωνικές ανισότητες που διευρύνθηκαν με την εξΑΕ.

4.7.Αποτίμηση της εξΑΕ του μαθήματος

4.7.1 Τι θα διατηρούσατε από τη διαδικασία

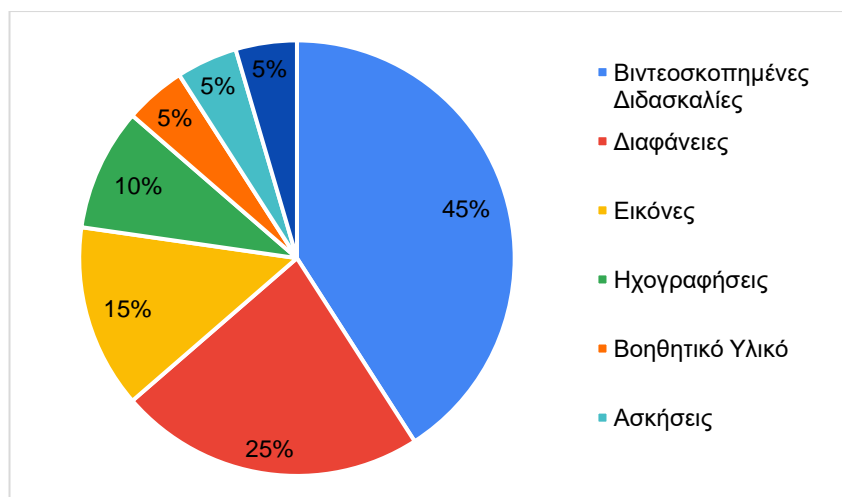
Στην έβδομη ερώτηση ζητήσαμε από τους συμμετέχοντες να μας γράψουν τι θα κρατούσαν ίδιο από την διαδικασία της εξΑΕ στο μάθημα της πρακτικής άσκησης. Από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων προέκυψαν 36 αναφορές που διαμορφώνουν τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορούσε το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε στις διαλέξεις (24 αναφορές, 66%), η δεύτερη κατηγορία αφορούσε την εκπαιδευτική διαδικασία (6 αναφορές, 1%) και η τρίτη κατηγορία αφορούσε τις αλληλεπιδράσεις που υπήρχαν ανάμεσα στους φοιτητές/-τριες μεταξύ τους αλλά και ανάμεσα στους φοιτητές/-τριες και στην διδάσκουσα (6 αναφορές, 17%) (βλ. Διάγραμμα 18).

Διάγραμμα 18: Αποτίμηση της διαδικασίας: τι θα διατηρούσαν ίδιο

Κατηγορία α' «Εκπαιδευτικό υλικό»

Στην πρώτη κατηγορία ως εκπαιδευτικό υλικό αναφέρουν οι συμμετέχοντες σε συγκεκριμένα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν κατά την διάρκεια των διαλέξεων, όπως οι βιντεοσκοπημένες διδασκαλίες (9 αναφορές, 45%), οι διαφάνειες (5 αναφορές, 25%), οι εικόνες (3 αναφορές, 15%), οι ηχογραφήσεις (2 αναφορές, 10%) ενώ γενικές αναφορές όπως βοηθητικό υλικό, ασκήσεις και εκπαιδευτικό υλικό αναφέρθηκαν μεμονωμένα (1 αναφορά, 5% για καθεμία) (βλ. διάγραμμα 19).

Διάγραμμα 19: Προσδιορισμός εκπαιδευτικού υλικού

Ενδεικτικά παραθέτουμε τα παρακάτω παραδείγματα:

Θα κρατούσα ίδια την συνεργασία ανάμεσα στην διδάσκουσα και τους συμφοιτητές μου, καθώς και το βοηθητικό υλικό που μας προσφέρθηκε, Φ4.

Θα την κρατούσα όλη την διαδικασία με όλα αυτά που κάναμε δηλαδή παρουσιάσεις, συζητήσεις, προβολή φωτογραφιών και βίντεο γιατί ήταν πολύ ενδιαφέρον με πολλές πληροφορίες και απαραίτητη για να συνεχίσουμε, Φ16.

Κατηγορία β' «Εκπαιδευτική διαδικασία»

Σε αυτήν την κατηγορία οι συμμετέχοντες τεκμηρίωσαν την απάντησή τους αναφέροντας τρεις (3) φορές την οργάνωση του μαθήματος και μια (1) φορά τονίστηκε ότι θα διατηρούσε την διαδικασία ως συμπληρωματική μορφή της δια ζώσης για να διευκολυνθούν ευπαθείς κοινωνικές ομάδες φοιτητών όπως εργαζόμενοι ή άτομα που δεν μπορούν να μετακινηθούν από τον τόπο καταγωγής τους για διάφορους λόγους.

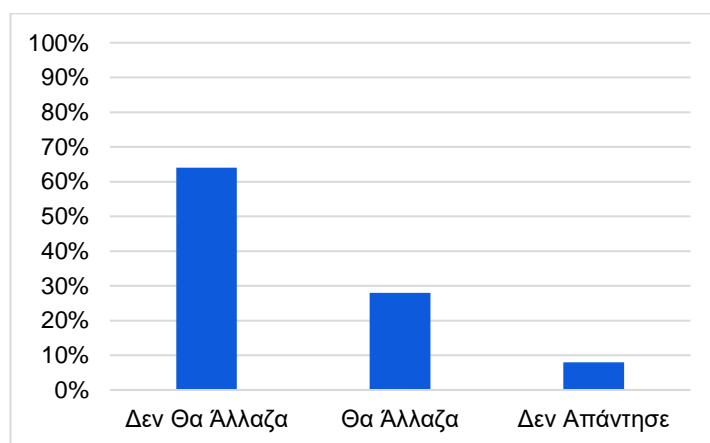
Κατηγορία γ' «Αλληλεπιδράσεις»

Οι συμμετέχοντες που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία ανέφεραν πιο συγκεκριμένα την συνεργασία και την επικοινωνία που επιτεύχθηκε με την διδάσκουσα παρά τις αντιξοότητες των συνθηκών (3 φορές) αλλά και τις διαλογικές πρακτικές που

έδωσαν την ευκαιρία στους φοιτητές να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία (2 φορές).

4.7.2 Τι θα αλλάζατε από τη διαδικασία

Στην έβδομη ερώτηση ζητήσαμε επίσης, από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τι θα άλλαζαν από όλη την διαδικασία της εξΑΕ. Από ένα σύνολο 25 αναφορών, διαμορφώθηκαν δυο κατηγορίες: αυτοί που δεν θα άλλαζαν τίποτα με δεκαέξι (16) αναφορές (64%) και αυτοί που θα άλλαζαν με επτά (7) άτομα (28%), ενώ δύο (2) συμμετέχοντες δεν απάντησαν (8%) (βλ. Διάγραμμα 20).

Διάγραμμα 20: Αποτίμηση της διαδικασίας: τι θα άλλαζαν

Κατηγορία α' «Δεν θα άλλαζα»

Η πρώτη κατηγορία αφορά την πλειονότητα των φοιτητών που δεν θα άλλαζαν τίποτα από την διαδικασία της εξΑΕ που ακολουθήθηκε. Σε αυτήν την κατηγορία, αν και κατατάσσεται η μεγαλύτερη μερίδα φοιτητών, μόνο οι μισοί σχεδόν τεκμηρίωσαν την απάντησή τους. Στα παραδείγματα που ανέφεραν, υπογράμμισαν την ικανοποιητική οργάνωση του μαθήματος (6 αναφορές) ενώ κάποιοι άλλοι, αν και απάντησαν πως δεν θα άλλαζαν κάτι, τόνισαν παρόλα αυτά την έλλειψη της δια ζώσης παρατήρησης στα νηπιαγωγεία (3 αναφορές). Ενδεικτικά παραθέτουμε τα παρακάτω παραδείγματα:

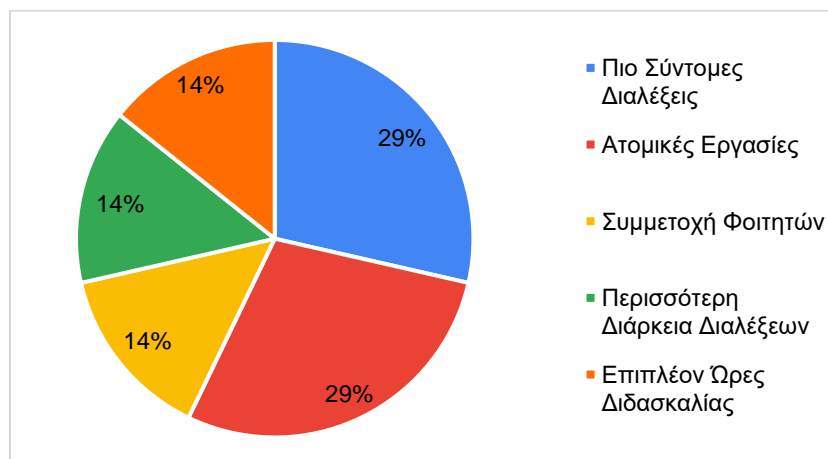
Δεν θα άλλαζα τίποτα είμαι αρκετά ικανοποιημένη, Φ7.

Νομίζω ότι η διαδικασία ήταν ικανοποιητική. Δεν θα είχα να προτείνω κάτι επιπλέον, Φ18.

Δεν θα άλλαζα κάτι από την διαδικασία όσον αφορά το θεωρητικό κομμάτι του μαθήματος, απλά θα ήθελα να πραγματοποιηθεί η επίσκεψη σε νηπιαγωγείο προκειμένου να εφαρμόσουμε αυτά που μάθαμε στην πράξη, Φ20.

Κατηγορία β' «Θα άλλαζα»

Όσοι φοιτητές δήλωσαν ότι θα άλλαζαν κάτι στην διαδικασία της εξΑΕ που ακολουθήθηκε, ανέφεραν ότι θα προτιμούσαν πιο σύντομες διαλέξεις (2 αναφορές, 29%), ατομικές και όχι ομαδικές εργασίες (2 αναφορές, 29%), μεγαλύτερη συμμετοχή των φοιτητών/-τριών (1 αναφορά, 14%), διαλέξεις μεγαλύτερης διάρκειας (1 αναφορά, 14%), επιπλέον ώρες διδασκαλίας (1 αναφορά, 14%).

Διάγραμμα 21: Αλλαγές στην οργάνωση του μαθήματος

Ενδεικτικά παρατίθενται τα παρακάτω παραδείγματα:

Από την διδασκαλία θα άλλαζα μόνο τις ομαδικές εργασίες. Κατανοώ ότι έγινε για να νιώσουμε πιο κοντά και να γίνει πιο συνεργατικό το μάθημα απλά όταν πρόκειται για τέτοιες συνθήκες το συνεργατικό κομμάτι δεν βοηθά πάντα, Φ3.

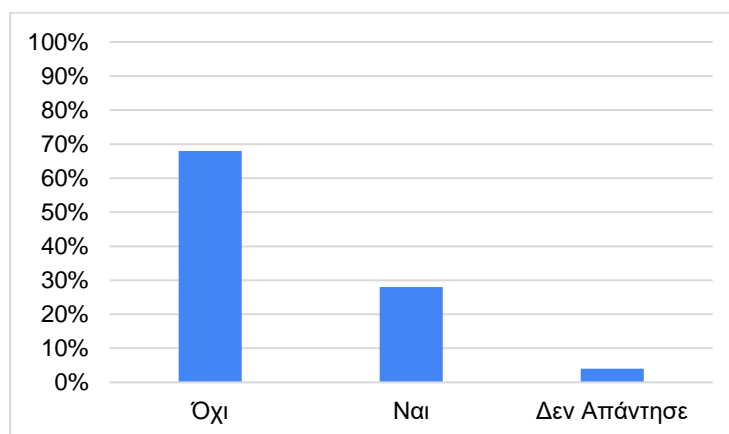
Θα προσέθετε επιπλέον ώρες διδασκαλίας. Όχι γιατί υπήρξαν ελλείψεις... αλλά γιατί ήταν τόσο εποικοδομητικό που πάντα ήθελα κι άλλο, Φ17.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι οι φοιτητές/-τριες δεν θα άλλαζαν στην πλειονότητά τους κάτι από την διαδικασία εξΑΕ που ακολουθήθηκε. Ανέφεραν ότι θα διατηρούσαν το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε και ως τέτοιο αναφέρουν ως

επί το πλείστον το ψηφιακό πολυμορφικό υλικό που αξιοποιήθηκε για τις ανάγκες του μαθήματος και στη συνέχεια την διαδικασία στο σύνολό της και τις αλληλεπιδράσεις που αναπτύχθηκαν μέσα σε αυτήν. Στην ερώτηση εάν θα άλλαζαν κάτι, λίγοι μόνο ανέφεραν αλλαγές που αναδεικνύουν ως επί το πλείστον ζητήματα διαχείρισης του χρόνου (διάρκεια και συχνότητα) της σύγχρονης εξΑΕ.

4.8. Προτάσεις για βελτίωση της εξΑΕ διδασκαλίας του μαθήματος

Στην τελευταία ερώτηση δόθηκε στους συμμετέχοντες η ευκαιρία να αναφέρουν προτάσεις που εκτιμούσαν ότι μπορούν να βελτιώσουν την εξΑΕ διδασκαλία του μαθήματος. Από τις απαντήσεις τους διαμορφώθηκαν δύο κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία του ταξινομούνται οι απαντήσεις 17 φοιτητών/-τριών που αναφέρουν ότι δεν έχουν να προτείνουν κάτι (68%) και στη δεύτερη κατηγορία οι απαντήσεις 7 φοιτητών (28%) που απάντησαν ότι θα έκαναν κάποιες βελτιώσεις. Ένας (1) συμμετέχων δεν απάντησε (4%) (βλ. Διάγραμμα 22).

Διάγραμμα 22: Προτάσεις για βελτίωση διδασκαλίας

Κατηγορία α' «Όχι, δεν έχω να προτείνω»

Από τους φοιτητές/-τριες της πρώτης κατηγορίας που δήλωσαν ότι δεν έχουν να προτείνουν κάτι επιπλέον για την βελτίωση της εξΑΕ διαδικασίας του μαθήματος της ΠΑ οι περισσότεροι από τους μισούς αιτιολόγησαν την απάντησή τους. Είπαν συγκεκριμένα ότι η οργάνωση του μαθήματος ήταν ικανοποιητική και αποτελεσματική (9 αναφορές) και ότι δεν υπήρχε προηγούμενη εμπειρία ώστε να υπάρχει κάποιο μέτρο σύγκρισης (1 αναφορά). Παραθέτουμε ενδεικτικά τα παρακάτω παραδείγματα:

Πιστεύω πως η όλη διαδικασία ήταν πολύ αποτελεσματική, αφού επιτεύχθηκαν οι στόχοι του μαθήματος, μεταδόθηκαν γνώσεις και δεξιότητες σε βαθμό υψηλό. Θα πρότεινα τη συνέχισή της ως εναλλακτική μορφή διδασκαλίας αφού δεν μειονεκτεί σε τίποτα συγκριτικά με την τυπική μορφή διδασκαλίας, Φ6.

Όχι νομίζω δεν υπάρχει κάτι άλλο που θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη ώστε η εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος να ήταν πιο αποτελεσματική, Φ20.

Κατηγορία β' «Ναι, μάλλον ναι»

Οι φοιτητές/-τριες της δεύτερης κατηγορίας που έκαναν προτάσεις για βελτίωση της εξΑΕ διαδικασίας του μαθήματος της ΠΑ ανέφεραν ποικιλία διαφορετικών προτάσεων, με αρκετές αποκλίσεις μεταξύ τους και διαφορετικές προτεραιότητες. Αν και έχει καταγραφεί μία μόνο αναφορά για κάθε πρόταση διαμορφώνονται κάποιες τάσεις που αναδεικνύουν έναν κεντρικό άξονα. Έτσι, οι αλλαγές που προτείνουν οι φοιτητές/-τριες σχετίζονται με τη διάρκεια των διαλέξεων κατά την σύγχρονη τηλεκπαίδευση και τη συμμετοχή τους σε αυτές. Πρότειναν συγκεκριμένα μικρότερη διάρκεια των διαλέξεων (1 αναφορά), αλλά και μεγαλύτερη διάρκεια των διαλέξεων (1 αναφορά), περισσότερη συμμετοχή των φοιτητών (1 αναφορά), πιο ισότιμη συμμετοχή όλων των φοιτητών κατά την διάρκεια των διαλέξεων (1 αναφορά), περισσότερη διάδραση μεταξύ των φοιτητών κατά την διάρκεια της σύγχρονης τηλεκπαίδευσης (1 αναφορά). Επίσης, πρότειναν διαδικτυακή εξ αποστάσεως παρατήρηση στα νηπιαγωγεία, χωρίς να λαμβάνουν ωστόσο υπόψη ότι αυτή η πρόταση προσκρούει σε ζητήματα προσωπικών δεδομένων των παιδιών (1 αναφορά). Τέλος, πρότειναν περισσότερο φόρτο εργασίας (1 αναφορά), και μέριμνα για αντιμετώπιση τεχνικών ζητημάτων και ψηφιακού εξοπλισμού (1 αναφορά) (βλ. πίνακα 3).

Πίνακας 3: Προτάσεις φοιτητών για αλλαγές στην εξΑΕ

A/A	Προτάσεις για αλλαγές	Αναφορές
1	Μικρότερη διάρκεια διαλέξεων	1
2	Μεγαλύτερη διάρκεια διαλέξεων	1
3	Περισσότερη συμμετοχή φοιτητών	1
4	Ισότιμη συμμετοχή φοιτητών	1
5	Περισσότερη διάδραση φοιτητών	1
6	Εξ αποστάσεως παρατήρηση στα νηπιαγωγεία	1
7	Περισσότερο φόρτο εργασίας	1
8	Μέριμνα για τεχνικά ζητήματα και ψηφιακό εξοπλισμό	1

Παραθέτουμε τα παρακάτω παραδείγματα ενδεικτικά:

Ίσως θα μπορούσε να γίνει πιο διαδραστικό και ομαδοσυνεργατικό σε πραγματικό χρόνο, αν πχ παρουσιαζόταν ένα βίντεο-μελέτη περίπτωσης, και η διδάσκουσα έθετε ερωτήματα ή ανέθετε δράσεις που θα έπρεπε να συζητηθούν σε επίπεδο ομάδων 4 ομάδων σε πραγματικό χρόνο. Το zoom δίνει την δυνατότητα να χωριστεί η ολομέλεια σε επιμέρους ομάδες. Οπότε θα συζητούσαν οι ομάδες και επιστρέφοντας στην ολομέλεια θα εξέφραζαν τις απόψεις τους, Φ9.

Ναι, να αυξηθούν οι ώρες του μαθήματος, και ίσως μέσω κάμερας να πραγματοποιούνταν η πρακτική μας, Φ11.

Συνοψίζοντας, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε ότι δεν έχει κάτι να προσθέσει εφόσον η οργάνωση του μαθήματος ήταν ικανοποιητική αλλά και δεν υπήρχε μέτρο σύγκρισης καθώς δεν υπήρχε προηγούμενη εμπειρία με εξΑΕ. Από την άλλη, η μειοψηφία που ανέφερε βελτιώσεις για την διεξαγωγή του μαθήματος ανέφερε ποικιλία παραδειγμάτων με κάποια από αυτά να έρχονται σε αντίθεση όπως η μεγαλύτερη με την μικρότερη διάρκεια των διαλέξεων αλλά και να συγκλίνουν όπως η ισότιμη συμμετοχή των εκπαιδευομένων, η περισσότερη συμμετοχή και η περισσότερη διάδραση των φοιτητών.

5. Συμπεράσματα

Ολοκληρώνοντας της έρευνα μας διαπιστώσαμε ότι η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών έμεινε ικανοποιημένη από την εξΑΕ του μαθήματος της ΠΑ β' έτους και, ενώ οι περισσότεροι συμμετέχοντες αξιολόγησαν θετικά την διαδικασία που ακολουθήθηκε και το υλικό που χρησιμοποιήθηκε, τόνισαν ότι η εξΑΕ δεν μπορεί να αντικαταστήσει εξ ολοκλήρου την δια ζώσης και ότι την θεωρούν κατάλληλη ως εναλλακτική λύση.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την συμβολή της εξΑΕ στους στόχους του μαθήματος και στην κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών τους και το οποίο ανταποκρίνεται στις ερωτήσεις 1,2,3 και 4 φαίνεται ότι οι φοιτητές/τριες κατά γενική ομολογία θεωρούν ότι η εξΑΕ διεξαγωγή του μαθήματος συνέβαλε, είτε πλήρως, είτε εν μέρει στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος και τα παραδείγματα που έδωσαν έχουν σχέση με την οργάνωση του μαθήματος, τις ενέργειες της διδάσκουσας και το ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό που αξιοποιήθηκε. Ωστόσο, έχουν καταμετρηθεί απαντήσεις που αφορούν την απουσία του πρακτικού μέρους του μαθήματος, δηλαδή την μη πραγματοποίηση των επιτόπιων παρατηρήσεων σε νηπιαγωγεία, όπως συμβαίνει στην δια ζώσης εκπαίδευση, καθώς και μερικές απαντήσεις, οι οποίες κάνοντας σύγκριση ανάμεσα στην δια ζώσης εκπαίδευση και την εξΑΕ αναφέρουν την υπεροχή της πρώτης.

Όσον αφορά τις κατανοήσεις του περιεχομένου του μαθήματος της ΠΑ παρατηρούμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων της έρευνας εκτιμούν ότι η εξΑΕ συνέβαλε σε αυτές. Αιτιολογούν την απάντησή τους αναφερόμενοι στις ενέργειες της διδάσκουσας, στην οργάνωση του μαθήματος, στο εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιήθηκε και στον συνδυασμό της σύγχρονης, δηλαδή της ταυτόχρονης διδασκαλίας με την βοήθεια διαδικτυακής πλατφόρμας, με την ασύγχρονη τηλεεκπαίδευση, δηλαδή τον διαμοιρασμό των ασκήσεων και των σημειώσεων ανάμεσα στους καθηγητές και τους φοιτητές/τριες. Μία μειοψηφία φοιτητών/τριών εκφράζει την προτίμησή της στην αμεσότητα της δια ζώσης διαδικασίας, για την οποία αναφέρουν ότι θα ήταν πιο αποτελεσματική, ενώ υπάρχει μία μικρή ομάδα συμμετεχόντων που αν και έδωσαν θετική απάντηση για την εξΑΕ, θεωρούν ότι η απώλεια της δια ζώσης πρακτικής άσκησης είναι σημαντική, καθώς η παρατήρηση αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι του μαθήματος.

Σχετικά με τις συνεργασίες τόσο ανάμεσα στην διδάσκουσα με τους φοιτητές/τριες όσο και των φοιτητών/-τριών μεταξύ τους, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων απάντησε πως η εξ αποστάσεως τις διευκόλυνε. Από την μια, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων εκτιμούν ότι οι συνεργασίες τους με την διδάσκουσα πραγματοποιήθηκαν επιτυχώς παρόλο που το μάθημα έγινε εξ αποστάσεως. Αιτιολόγησαν την απάντηση τους αναφέροντας τις ενέργειες που έγιναν από την πλευρά της διδάσκουσας, την ψηφιακή τεχνολογία που χρησιμοποιήθηκε και γενικότερα την οργάνωση του μαθήματος, ενώ ανέφεραν και λίγες τεχνικές δυσκολίες που αντιμετώπισαν. Μεμονωμένες περιπτώσεις φοιτητών μόνο υπογράμμισαν ότι η σύγχρονη εξΑΕ ήταν μικρής διάρκειας ή ότι η δια ζώσης εκπαίδευση είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχημένη επικοινωνία. Από την άλλη, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων έκρινε θετικά τις συνεργασίες μεταξύ των φοιτητών/τριών, όχι όμως στα ίδια ποσοστά με την συνεργασία ανάμεσα σε φοιτητές/τριες και διδάσκουσα. Η τεκμηρίωση των απαντήσεων ήταν παρόμοια. Μια μερίδα φοιτητών/-τριών όμως, ανέδειξε ότι η απουσία προσωπικών επαφών, η απόσταση, οι τεχνικές δυσκολίες και η έλλειψη κοινού ελεύθερου χρόνου ήταν οι λόγοι που δυσκόλεψαν την συνεργασία με τους συμφοιτητές τους κατά την διάρκεια της εξΑΕ.

Στην πλειονότητά τους οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι μέσω της εξΑΕ καλύφθηκαν οι εκπαιδευτικές τους ανάγκες λόγω του ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού, της οργάνωσης του μαθήματος και των ενεργειών της διδάσκουσας. Μάλιστα, μία μικρή μερίδα από αυτούς τάσσεται υπέρ της εξΑΕ, η οποία, εκτιμούν, ότι δεν διαφέρει από την δια ζώσης. Μικρότερο είναι το ποσοστό των φοιτητών/τριών που εκτιμούν ότι οι ανάγκες τους καλύφθηκαν εν μέρει τεκμηριώνοντας την απάντηση τους αναφέροντας για μία ακόμη φορά την απουσία της επιτόπιας παρατήρησης στα νηπιαγωγεία.

Επιπρόσθετα, στο δεύτερο ερευνητικό ερώτημα που αφορούσε την 5,6,7 και 8 ερώτηση του ερωτηματολογίου μας σχετικά με την αξιολόγηση της διαδικτυακής οργάνωσης του μαθήματος της ΠΑ του β' έτους και την εξ αποστάσεως εκπαιδευτική διαδικασία, οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους δήλωσαν ικανοποιημένοι αν και τονίστηκε ότι η εξΑΕ δεν μπορεί να αντικαταστήσει ολοκληρωτικά την δια ζώσης παρά μόνο να είναι μια εναλλακτική λύση εκτάκτου ανάγκης. Πιο συγκεκριμένα, στην ερώτηση σχετικά με τους εναλλακτικούς τρόπους που χρησιμοποιήθηκαν στην εξΑΕ του μαθήματος και εάν αυτοί είναι ικανοί να αντικαταστήσουν την δια ζώσης δεν υπήρχαν μεγάλες αποκλείσεις ανάμεσα στις απαντήσεις που έδωσαν οι συμμετέχοντες

καθώς αν και η πλειοψηφία απάντησε αρνητικά, το ποσοστό των φοιτητών/τριών που απάντησαν θετικά ή/και εν μέρει είναι αρκετά μεγάλο. Οι απαντήσεις των συμμετεχόντων τεκμηριώθηκαν κάνοντας θετική αναφορά στην οργάνωση του μαθήματος, στο εκπαιδευτικό υλικό και στην επικοινωνία με την διδάσκουσα, ενώ οι αρνητικές αναφορές αφορούσαν την άποψη ότι η δια ζώσης δεν μπορεί να αντικατασταθεί, την έλλειψη του πρακτικού μέρους του μαθήματος και του αυθεντικού βιώματος της παρατήρησης στα νηπιαγωγεία.

Στην ερώτηση που αφορούσε τις τεχνικές δυσκολίες που ενδεχομένως να δυσκόλεψαν τις παρακολουθήσεις των διαλέξεων παρατηρήσαμε ότι η πλειοψηφία απάντησε πως δεν είχε κάποιο πρόβλημα ενώ από όσους ανέφεραν ότι αντιμετώπισαν προβλήματα αυτοί που είχαν πιο σπάνια τέτοια θέματα θεωρούσαν ότι ήταν δική τους η ευθύνη ενώ όσοι είχαν συστηματικό πρόβλημα κατέδειξαν κοινωνικές ανισότητες που έγιναν πιο φανερές με την εξΑΕ.

Στην αποτίμηση του μαθήματος επιπρόσθετα, η πλειοψηφία των φοιτητών/τριών απάντησε ότι θα κρατούσε ίδιο το εκπαιδευτικό υλικό αλλά δεν θα άλλαζε τίποτα σχετικά με την διαδικασία που ακολουθήθηκε. Λιγότεροι απάντησαν ότι θα κρατούσαν ίδια την αλληλεπίδραση και την συνολική διαδικασία ενώ όσοι θα άλλαζαν στοιχεία της διαδικασίας έδωσαν κάποια παραδείγματα με την πλειοψηφία των φοιτητών/-τριών να προτιμά πιο σύντομες διαλέξεις και ατομικές εργασίες ενώ λιγότεροι ανέφεραν την συμμετοχή των φοιτητών, την προτίμηση για περισσότερη διάρκεια διαλέξεων και τις επιπλέον ώρες διδασκαλίας.

Τέλος, στην τελευταία ερώτηση ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφέρουν τυχόν βελτιώσεις που θα πρότειναν για το μάθημα της ΠΑ του β' έτους. Πάνω από το μισό των συμμετεχόντων δεν είχε κάποια βελτίωση να κάνει ενώ όσοι απάντησαν πως θα έκαναν κάποιες βελτιώσεις στην διαδικασία της εξΑΕ έδωσαν πληθώρα παραδειγμάτων όπου αναφέρονταν στην συμμετοχή των φοιτητών/τριών αλλά και στην διάρκεια των διαλέξεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι αναφέρθηκε και η εξ αποστάσεως παρατήρηση σε νηπιαγωγεία χωρίς όμως να γίνεται φανερό εάν έλαβαν υπόψιν το ζήτημα των προσωπικών δεδομένων ή όχι.

Εν κατακλείδι, από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων παρατηρούμε πως αν και σε γενικές γραμμές έμειναν ικανοποιημένοι από την εξΑΕ δεν παρέλειψαν να τονίσουν τόσο την σημασία της επιτόπιας παρατήρησης σε νηπιαγωγεία όσο και την σημασία της

δια ζώσης διδασκαλίας του μαθήματος της ΠΑ β' έτους. Με άλλα λόγια, είναι φανερό πως πιστεύουν ότι η δια ζώσης δεν μπορεί να αντικατασταθεί εξ ολοκλήρου από την εξΑΕ, αλλά ότι μπορεί αυτή να είναι μια εναλλακτική λύση σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης ή σε περιπτώσεις που οι φοιτητές αδυνατούν να μετακινηθούν από τον τόπο καταγωγής τους στον τόπο σπουδών για διάφορους λόγους. Οι φοιτητές/τριες αναδεικνύουν, δηλαδή μέσα από τις απαντήσεις τους ότι αντιλαμβάνονται θετικά την εξΑΕ ως προς τον συμπληρωματικό χαρακτήρα που μπορεί αυτή να έχει και να ενισχύει την δια ζώσης εκπαίδευση ή να διευκολύνει ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες ή ομάδες εκπαιδευόμενων.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αλιβίζος, Σ., Απόστολος, Κ., & Παράσχου, Β. (2015). *Online Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Από τη Θεωρία στην Πράξη*. [ηλεκτρ. βιβλ.]. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2IarkuE>

Αναστολή Πρακτικής Άσκησης (2020, Μάρτιος 19). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoinoseis/anastoli-praktikis-askisis/>

Αναστολή της πάσης φύσεως εκπαιδευτικής λειτουργίας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (2020, Μάρτιος 10). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoinoseis/anastoli-tis-pasis-fiseos-ekpedeftikis-litourgias-tou-panepistimiou-ditikis-makedonias/>

Ανδρούσου Α & Αυγητίδου Σ. (2013). *Η πρακτική άσκηση στην αρχική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών: Ερευνητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Δίκτυο Πρακτικών Ασκήσεων Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

“Ανοίγει οριστικά η εστίαση από 25 Μαΐου” (2020, Μάιος 16). *Η Καθημερινή*. Ανακτήθηκε από: <https://www.kathimerini.gr/society/1078469/anoigei-oristika-i-estiasi-apo-25-ma-oy/>

Από μια εργοθεραπευτική οπτική: Καραντίνα 2020 – Περιμένοντας την «Ανάσταση...» (2020, Απρίλιος 14). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoinoseis/apo-mia-ergotherapeftiki-optiki-karantina-2020-perimenontas-tin-anastasi/>

Αυγητίδου, Σ., & Σιδηροπούλου, Χ. (2020). Αποδομώντας και αναδομώντας τις πεποιθήσεις των υποψηφίων εκπαιδευτικών: Ένα πρόγραμμα παρέμβασης στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης. *Ερευνα στην Εκπαίδευση*, 9(1), 77-91.

Διανέμουμε κατ' οίκον τα συγγράμματα στους φοιτητές μας, στηρίζουμε ακόμα περισσότερο την τριτοβάθμια εκπαίδευση – Υποβολή-δήλωση συγγραμμάτων από Παρασκευή 10/04/2020 έως Κυριακή 26/04/2020 (2020, Απρίλιος 13). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoinoseis/dianemoume-kat-ikon-ta-singrammata-stous-fitites-mas-stirizoume-akoma-perissotero-tin-tritovathmia-ekpedefsi/>

Είμαστε έτοιμοι: ξεκινά η εξ αποστάσεως εκπαίδευση Στηρίζουμε την εκπαιδευτική κοινότητα με καινοτόμα εργαλεία (2020, Μάρτιος 13) ανακτήθηκε από <https://www.minedu.gov.gr/ypapegan/anakoinoseis/44339-13-03-20-eimaste-etoimoi-ksekina-i-eks-apostaseos-ekpaidefsi-stirizoume-tin-ekpaideftiki-koinotita-me-kainotoma-ergaleia-3>

Εναρξη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (2020, Μάρτιος 27). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoinoseis/enarxi-tis-ex-apostaseos-ekpedefsis-sto-panepistimio-ditikis-makedonias/>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020α). *Κορονοϊός: Η Επιτροπή υπογράφει σύμβαση κοινής προμήθειας με την Gilead για την προμήθεια ρεμδεσιβίρης*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_1845

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020β). *Στρατηγική της ΕΕ για τα εμβόλια*. Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/public-health/eu-vaccines-strategy_el

Εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (2020, Μάρτιος 16). Ανακτήθηκε από: https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2020/Ex_apostaseos_AEI_16_03_2020.pdf

Η Ευρώπη εξασφάλισε 55.000 δόσεις της εν δυνάμει θεραπείας των Roche-Regeneron κατά της Covid (2021, Ιούνιος 3). *ΑΠΕ-ΜΠΕ*. Ανακτήθηκε: <https://www.amna.gr/home/article/558766/1-Europi-exasfalise-55000-doseis-tis-en-dunamei-therapeias-ton-Roche-Regeneron-kata-tis-Covidnrm>

Κύκλος Τηλεσυναντήσεων ενδυνάμωσης την εποχή του Covid-19: «Webinars για ενίσχυση της ψυχοσωματικής φροντίδας και λειτουργικότητας» (2020, Απρίλιος 14). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoynoseis/kiklos-tilesinantiseon-endinamosis-tin-epochi-tou-covid-19-webinars-gia-enischisi-tis-psichosomatikis-frontidas-ke-litourgikotitas/>

Κυρμά, Α., & Μαυροειδής, Η. (2015). Distance education: panacea or barrier for conventional higher education? *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 11(1), 20-37.

Κωνσταντινίδου Ε., Κωτσαλίδου Ε., Μιχαήλ Δ. & Χρήστου Κ. (2019, Σεπτέμβριος). *Οδηγός Σπουδών Του Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Φλώρινας*. Ανάκτηση από: <https://nured.uowm.gr/wp-content/uploads/2020/06/%CE%9F%CE%94%CE%97%CE%93%CE%9F%CE%A3-%CE%A3%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%94%CE%A9%CE%9D-2019-2020-1.pdf>

Μακρίδης Γιώργος (2020, Απρίλιος 21). *Διαπιστώσεις και προβληματισμοί για την Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση*. Ανακτήθηκε από: https://www.alfavita.gr/ekpaideysi/319439_diapistoseis-kai-problimatismoι-gia-tin-ex-apostaseos-ekpaideysi-stin-ekpaideysi

Μέτρα και οδηγίες για τη λειτουργία της διοίκησης και των διοικητικών υπηρεσιών του ΠΔΜ κατά το διάστημα άμεσου κινδύνου εμφάνισης και διάδοσης του κορονοϊού covid-19 (2020, Μάρτιος 16). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoynoseis/metra-ke-odigies-gia-ti>

[litourgia-tis-diikisis-ke-ton-diikitikon-ipiression-tou-pdm-kata-to-diastima-amesou-kindinou-
emfanisis-ke-diadosis-tou-koronoiou-covid-19/](https://www.minedu.gov.gr/news/46169-01-09-20-nees-anakoineseis-tis-ypourgoy-paideias-kai-thriskevmaton-nikis-kerameos-gia-to-anoigma-ton-sxoleion)

Νέες ανακοινώσεις της Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων Νίκης Κεραμέως για το άνοιγμα των σχολείων – Με πρόληψη και προφύλαξη για τη σχολική κοινότητα, με ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού και με διαρκή εγρήγορση ενάντια στην πανδημία COVID-19. (2020, Σεπτέμβριος 1). Ανακτήθηκε από: <https://www.minedu.gov.gr/news/46169-01-09-20-nees-anakoineseis-tis-ypourgoy-paideias-kai-thriskevmaton-nikis-kerameos-gia-to-anoigma-ton-sxoleion>

ΟΛΜΕ (2020, Μάρτιος 17). 17-03-2020: Για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ανακτήθηκε από: <https://www.olme.gr/2020/03/17/17-03-2020-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BE-%CE%B1%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%89%CF%82-%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7/>

Πρόγραμμα για το 1ο e-festival «Μένουμε Σπίτι Δημιουργικοί! Από μια εργοθεραπευτική οπτική!» (2020, Μάιος 15). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoineseis/programma-gia-to-1o-e-festival-menoume-spiti-dimiourgiki-apo-mia-ergotherapeftiki-optiki/>

Σιάτρας, Α. & Μιχαλοπούλου, Α. (2020). Πρακτική Άσκηση στην Πανδημία Covid-19: Χαρτογραφώντας τις (Αντι-) δράσεις Παιδαγωγικών Τμημάτων. *Επιστήμες Αγωγής*, 2020(3), 203-215.

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (2020). 20-03-20 Οδηγίες για Ασύγχρονη εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Ανακτήθηκε από: <https://www.minedu.gov.gr/news/44439-20-03-20-odigies-gia-asygchroni-eks-apostaseos-ekpaidefsi-2>

Υπουργείο Υγείας (2020). Εκπαιδευτικό εγχειρίδιο εμβολιαστικά κέντρα covid-19. Αθήνα: Εθνική Επιτροπή Εμβολιασμών. Ανακτήθηκε από: <file:///C:/Users/E661~1/AppData/Local/Temp/%CE%95%CE%9A%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%95%CE%A5%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%20%CE%95%CE%93%CE%A7%CE%95%CE%99%CE%A1%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9F%20%CE%95%CE%9C%CE%92%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91%20%CE%9A%CE%95%CE%9D%CE%A4%CE%A1%CE%91%20COVID19%20v.1.1.pdf>

- Anastasiou, E., & Duquenne, M. N. (2020, August). *What about the “Social aspect of Covid”?* Exploring the determinants of social isolation on the Greek population during the Covid-19 confinement measures. Ανακτήθηκε από: https://www.researchgate.net/profile/Evgenia_Anastasiou/publication/343769955_What_about_the_Social_aspect_of_Covid_Exploring_the_determinants_of_social_isolation_on_the_Greek_population_during_the_Covid-19_confinement_measures/links/5f3e94f2458515b7293242ff/What-about-the-Social-aspect-of-Covid-Exploring-the-determinants-of-social-isolation-on-the-Greek-population-during-the-Covid-19-confinement-measures.pdf
- Belzunegui-Eraso, A., & Erro-Garcés, A. (2020, May 1). Teleworking in the Context of the Covid-19 Crisis. *Sustainability*, 12(9).
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας*. Αϊδίνης Αθ. (Επιμ.), (Π. Σακελλαρίου). Αθήνα: Gutenberg.
- Cao, X. (2020). COVID-19: immunopathology and its implications for therapy. *Nature reviews immunology*, 20(5), 269-270.
- Cascella, M., Rajnik, M., Cuomo, A., Dulebohn, S. C., & Di Napoli, R. (2020). Features, evaluation and treatment coronavirus (COVID-19). In Statpearls [internet]. *StatPearls Publishing*.
- Clark, C., Davila, A., Regis, M., & Kraus, S. (2020). Predictors of COVID-19 voluntary compliance behaviors: An international investigation. *Global transitions*, 2, 76-82.
- Du Toit, A. (2020, January 27). Outbreak of a novel coronavirus. *Nature Reviews Microbiology*, 18(3), σ. 123.
- Gwang-Chol, C. & Satoko, Y. (2020, March 24). *How are countries addressing the Covid-19 challenges in education? A snapshot of policy measures*. Ανακτήθηκε από: <https://gemreportunesco.wordpress.com/2020/03/24/how-are-countries-addressing-the-covid-19-challenges-in-education-a-snapshot-of-policy-measures/>
- Hussin, R. A., & Siddappa, B. N. (2020, Φεβρουάριος 26). The epidemiology and pathogenesis of coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *Journal of Autoimmunity* (109).
- Kaur, S., Bherwani, H., Gulia, S., Vijay, R., & Kumar, R. (2020, July 18). Understanding COVID-19 transmission, health impacts and mitigation: timely social distancing is the key. *Environment, Development and Sustainability*.

Kim, J. (2020). Learning and teaching online during Covid-19: Experiences of student teachers in an early childhood education practicum. *International Journal of Early Childhood*, 52(2), 145-158.

Livestreaming ενημέρωση για τον κορωνοϊό – Δευτέρα 9/3/2020, ώρα 15:00 (2020, Μάρτιος 6). Ανακτήθηκε από: <https://www.uowm.gr/epikairotita/anakoinoseis/livestreaming-enimerosi-gia-ton-koronoio-deftera-9-3-2020-ora-1500/>

Maqbool, A., & Khan, N. Z. (2020). Analyzing barriers for implementation of public health and social measures to prevent the transmission of COVID-19 disease using DEMATEL method. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*, 14(5), 887-892.

Moore, J. L., Dickson-Deane, C., & Galyen K. (2011, March). e-Learning, online learning, and distance learning environments: Are they the same?. *The Internet and Higher Education*, 14(2), pp. 129-135

Ritchie, H., Ortiz-Ospina, E., Beltekian, D., Mathieu, E., Hasell, J., Macdonald, B., Giattino, C., Appel, C., Rodés-Guirao, L. & Roser, M. (2020). Coronavirus Pandemic (COVID-19). *Our World in Data*.

Sakellidis, E. I., Katsos, K. D., Zouzia, E. I., Spiliopoulou, C. A., & Tsiodras, S. (2020, June 12). Impact of Covid-19 lockdown on characteristics of autopsy cases in Greece. Comparison between 2019 and 2020. *Forensic Science International*.

Singhal, T. (2020). A review of coronavirus disease-2019 (COVID-19). *The Indian Journal of Pediatrics*, 1-6.

Tang, T., Abuhmaid, A. M., Olaimat, M., Oudat, D. M., Aldhaeabi, M., & Bamanger, E. (2020). Efficiency of flipped classroom with online-based teaching under COVID-19. *Interactive Learning Environments*, 1-12.

World Health Organization. (2020). *Coronavirus disease (COVID-19) pandemic*. Ανακτήθηκε από <https://www.euro.who.int/en/health-topics/health-emergencies/coronavirus-covid-19/novel-coronavirus-2019-ncov>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Λόγω της υγειονομικής κρίσης (COVID-19) το μάθημα της ΠΑ-2213Υ πραγματοποιήθηκε εξ αποστάσεως με σύγχρονη (zoom) και ασύγχρονη διδασκαλία (eclass). Οι επιδιώξεις του μαθήματος (γνωστικοί και συνεργατικοί στόχοι, δεξιότητες παρατήρησης πεδίου και καταγραφής, ικανότητα σχεδιασμού διδακτικής παρέμβασης, αναστοχασμός), επιχειρήθηκε να επιτευχθούν μέσα από μια πρωτόγνωρη διαδικασία την οποία, με τη δική σας συμβολή, θέλουμε να αποτιμήσουμε. Γι' αυτό, καλείσθε να απαντήσετε στις παρακάτω ερωτήσεις:

1. Πιστεύετε ότι η εξ αποστάσεως διδασκαλία ήταν ικανή να συμβάλει στην επίτευξη των στόχων του μαθήματος; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
2. Η εξ αποστάσεως διδασκαλία διευκόλυνε τις κατανοήσεις σας; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
3. Η εξ αποστάσεως διδασκαλία διευκόλυνε τις συνεργασίες σας με α) την διδάσκουσα και β) τους/τις συμφοιτητές/τριες σας; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
4. Η εξ αποστάσεως διδασκαλία κάλυψε τις ανάγκες σας ως εκπαιδευόμενοι; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.
5. Οι εναλλακτικοί τρόποι που αξιοποιήθηκαν (π.χ. παρακολούθηση βιντεοσκοπημένης διδασκαλίας, αυθεντικές καταγραφές από τάξεις, διάλογοι με παιδιά στην ολομέλεια) ήταν ικανοί να αντικαταστήσουν την δια ζώσης παρατήρηση που θα κάνατε, υπό κανονικές συνθήκες, σε τάξεις νηπιαγωγείου; Εξηγήστε γιατί.
6. Υπήρχαν προβλήματα κατά την διάρκεια του μαθήματος (π.χ. τεχνικής φύσης, εξοπλισμού, σύνδεσης) που δυσχέραιναν την παρακολούθηση του; Αν ναι, αναφέρετε παράδειγμα.
- 7.1 Τι θα κρατούσατε ίδιο από τη διαδικασία που ακολουθήθηκε; Αναφέρετε παράδειγμα.
- 7.2 Τι θα αλλάζατε από τη διαδικασία που ακολουθήθηκε; Αναφέρετε παράδειγμα.

8. Πιστεύετε ότι υπάρχει κάτι άλλο που θα μπορούσε να ληφθεί υπόψη ώστε η εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος να ήταν πιο αποτελεσματική; Αν ναι, αναφέρετε παράδειγμα.

Κατηγοριοποίηση δεδομένων (αρχείο)

	B	C	D	E	F	G	H
1	1. Πιστεύετε ότι η Εξ αποστάσεως Διδασκαλία (ήταν κενή) να συμβάλει στην επιτυχία των στόχων του μαθήματος; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.	ΕΝ ΜΕΡΕΣ, ΕΞΕΛΞΗ ΕΝΟΧΛΗΚΤΗ ΛΥΣΗ σε περίοδο κρίσης, προτιμότερη ή όχι ζήτησης ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ - ΠΟ ΕΥΓΕΝΕΣΤΗ	ΟΧΙ, ΑΝΤΙΘΕΤΑ ή ΕΛΑΦΡΗ ΑΝΕΠΙΧΕΙΡΗΤΗ ΣΤΑΘΗΣ Έκανε το μάθημα πιο εύκολο και απλούστερο συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλόντων που δεν ήταν τόσο φιλικό	ΟΧΙ, ΔΕΝ ΔΕΙΚΝΥΟΝΤΕ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΥΠΙΧΡΕΥΣΤΗΣ ΕΛΑΦΡΗ ΦΥΣΙΣ ΕΠΙΧΡΗΣ	3. Η Εξ αποστάσεως Διδασκαλία βελτιώνει τις συμμορφωτικές σας; Τεκμηριώστε με παράδειγμα.	Α) Για Διδάσκοντα	Β) Για Συμφοιτητές
2	Είναι καλή έκτα ένα σημείο. Σίγουρα το μάθημα δια ζωνής έχουν περισσότερες δυνατότητες και είναι πιο ευχάριστα. Για παράδειγμα είναι εύκολο αδύνατο να παρακολουθήσει κανείς ένα διαμορφωτικό μάθημα χωρίς να φοβάται. Όμως οι περιπτώσεις κρίσεως όπως η τωρινή είναι η καλύτερη δυνατή λύση για να μην μας σφραγίσει, γιατί να σταματήσουμε να δουλεύουμε και να μαθαίνουμε	ΕΝ ΜΕΡΕΣ, ΧΩΡΙΣ στο ψηφιακό μαθήμα ΟΧΙ, ΑΛΛΑ καλύτερα αν υπάρχει η ΠΑΡΑΛΗΨΗ στην νηπιολαγία	Ναυδίζομαι πως το επιπλέον της κατανόησης στην Εξ αποστάσεως Διδασκαλία είναι σχεδόν ίδιο με αυτό των ζωνών θαλάσσιων, απλά, επιπλέον, είναι η αμερότητα. Όμως την ομάδα παρακολούθησης ή διαδικασίας με την σύζυγγο και ανυπερίβληση με τη ζωντανή παρακολούθηση.	ΕΝ ΜΕΡΕΣ, ΠΟ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ή ΟΧΙ ΖΩΝΗΣ	Ηταν πολύ σημαντικό το γεγονός ότι υπάρχει συνεχής επικοινωνία και ανταπόκριση ανάμεσα στους φοιτητές και τη Διδασκαλία και ενός του ίδιου με τους άλλους	Ναι, συνεχώς επικοινωνώ και ανταποκρίνομαι μέσω συλλογών και σταθμών ΕΞΕΛΞΗ	Οχι, ελαφρώς αντιπροσωπευτικές επιτυχίες
3	Πιστεύετε ότι επιδρά το μάθημα γίνεται μέσω υπολογιστή, λόγω της παραδοσιακής βίβλου στο θεωρητικό κομμάτι και μάθημα περισσότερο προσηλωμένο στην διαδραστικότητα στο ζωνών. Αυτό που μου άρεσε είναι το γεγονός ότι δεν υπήρχε σε νηπιολαγία για να δουλέψω, μπορούσε να λειτουργήσει μόνο στην τζέι και να ερωτησώμαι αυτά που μαθαίνω.	ΕΝ ΜΕΡΕΣ, ΧΩΡΙΣ στο ψηφιακό μαθήμα ΟΧΙ, ΑΛΛΑ καλύτερα αν υπάρχει η ΠΑΡΑΛΗΨΗ στην νηπιολαγία	Μπορώ να πω πως ναι. Όπως είναι το μάθημα ήταν διαφορετικό και η καλύτερη προσαρμογή να μάς, λοιπόν, όλες τις απεικόνιστες και να μάς μάς παραδοσιακά μαθήματα. Μόνο από τα παράδειγμα και τις δραστηριότητες που έχουμε βάλει, που είναι οι πιο κεντρικοί τζέι και μάς γεννήθηκαν απεικόνιστες τζέι απεικόνιστες και μάς από δραστηριότητες Λάοιμ.	Ναι, ενόψει Διδασκαλίας, εκπαιδευτικό υλικό, διαδικασίες (παράδειγμα), διανομικές διαδικασίες	Με την Διδασκαλία η συνεχής ήταν εξαιρετική. Προσπαθώ, προσπαθώ να κάνω το μάθημα όπως θα γινόταν στη ζωνή, ενώ προσπαθώ να μάς κάνω να συμμετέχουμε ενεργά, μέσα από τις συλλογές που μάς δίνει από ερωτήσεις και συζητήσεις. Το δόξαλο για μένα προσωπικά ήταν η συνεχής αλλά με την φοιτητή που δόξαλο ήταν η συνεχής. Το δόξαλο ήταν ότι θα μάς από τη ζωνή και κάποιον δεν μπορούσε να έρθει να βγάλει ερώτηση να η τζέι να γράψουμε και πως θα γράφαμε. Οι ερωτήσεις μπορούσαμε να μάς ήταν δόξαλο, γιατί και οι δύο δουλεύουμε, όπως στον ανοίκτον τα μαγικά και μετά δουλεύουμε στο να βρούμε χρόνο και κοινές ενδεχόμενες ώρες.	Ναι, ενόψει για ενεργή συμμετοχή (ερωτήσεις, συζητήσεις)	Οχι, πρακτικός Άλλες περιφορικές κοινές ώρες Άλλες ερωτήσεις
4							